

KONGELIG RESOLUSJON

Klima- og miljødepartementet
Statsråd: Andreas Bjelland Eriksen

Ref.nr.:
Saksnr.: 23/2886
Dato: 10. november 2023

Fastsettelse av forskrift om vern av Østmarka nasjonalpark, og fastsettelse av forskrift om vern av Østmarka friluftslivsområde

1. Innledning

Klima- og miljødepartementet foreslår å verne Østmarka nasjonalpark i Oslo, Nordre Follo, Lørenskog, Rælingen og Enebakk kommuner og Østmarka friluftslivsområde i Oslo og Nordre Follo kommuner.

Deler av arealet (ca. 25,2 km²) i de foreslåtte verneområdene er allerede vernet som naturreservat og friluftslivsområde. Forslaget omfatter ca. 45,6 km² nytt verneareal, slik at de to aktuelle verneområdenes areal til sammen blir 70,8 km².

Det er i verneplanprosessen ikke avdekket vesentlige negative samfunnsmessige konsekvenser av verneforslagene. Klima- og miljødepartementet har tilpasset verneforslaget for å imøtekomme og hensynta ulike interesser. Departementet foreslår en annen avgrensning av de to verneområdene enn Miljødirektoratet, men uten at dette endrer vernet areal totalt.

2. Forslag

2.1. Generelt om forslaget

Østmarka nasjonalpark omfatter 53,9 km² i Oslo, Nordre Follo, Lørenskog, Rælingen og Enebakk kommuner, Oslo og Viken fylke. Med unntak av hytteeiendommer i privat eie, er hele arealet kommunal eiendom. Forslaget innebærer at eksisterende Østmarka naturreservat (18 km²) og 2,5 km² av Spinneren friluftslivsområde (3,5 km²) blir innlemmet i nasjonalparken.

Østmarka friluftslivsområde omfatter 16,9 km² i Oslo og Nordre Follo kommuner. Med unntak av hytteeiendommer i privat eie, er hele arealet kommunal eiendom. Forslaget innebærer at 1 km² av Spinneren friluftslivsområde og hele Hauktjern friluftslivsområde inngår i det nye friluftslivsområdet.

Departementet foreslår derfor å oppheve forskrift 13. desember 2002 nr. 1546 om verneplan for barskog i Øst-Norge, vedlegg 34, fredning av Østmarka naturreservatvern, forskrift 4. oktober 2013 nr. 1175 om vern av Hauktjern friluftslivsområde og forskrift 4. oktober 2013 nr. 1176 om vern av Spinneren friluftslivsområde.

2.2. Begrunnelse for verneforslaget

Verneforslaget vil bidra til å oppfylle de nasjonale målene og andre mål for naturmangfold som Stortinget sluttet seg til gjennom bl.a. behandlingen av Meld. St. 14 (2015-2016)

Natur for livet. De nasjonale miljømålene for naturmangfold er:

- Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester
- Ingen arter og naturtyper skal utryddes, utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres og
- Et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner.

Verneforslaget vil videre bidra til å oppfylle målet om vern av 10 prosent av skogarealet som Stortinget satte i forbindelse med behandlingen av Meld. St. nr. 14 (2015–2016). I dag er det vernet i overkant av 5 % av skogen. I meldingen vises det til at det i de store lavtliggende skogområdene på Østlandet er mangel på skogvern. Det står videre at det derfor vil være viktig å etablere nye naturreservater, også større verneområder, og at det vil være nødvendig å verne skog som på sikt kan utvikle viktige naturkvaliteter. Vern av større skogområder er et viktig tiltak blant annet for å ivareta de artene som Artsdatabanken har vurdert til å være truede. I dag regnes 2 398 arter som truet i Norge. Dette utgjør 12 prosent av de cirka 23 000 artene som er vurdert. Norsk rødliste for arter fra 2021 viser at om lag halvparten av de truede artene lever i skog, og av disse er de aller fleste knyttet til eldre skog og skog som er lite påvirket av hogst.

Verneforslaget vil bidra til å øke dekningen av vernet skog i lavlandet i Sørøst-Norge og skog på middels og høy bonitet. Det vil utgjøre et av få større, sammenhengende verneområder med skog, spesielt i denne delen av landet. Selv om det er avstand til

andre større verneområder i skog, vil foreslått nytt vern i Østmarka i noen grad også bidra til å etablere økologiske sammenhenger med andre verneområder i Østmarka.

Verneforslaget vil også bidra til å nå flere av målene i naturmangfoldloven § 33 og til å oppfylle internasjonale mål og forpliktelser under konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) og Bernkonvensjonen.

Departementet viser også til FNs bærekraftsmål 15, spesielt de delmålene som omhandler

- beskyttelse, gjenoppretting og bærekraftig bruk av økosystemene
- å redusere ødeleggelsen av habitater
- å stanse tap av biologisk mangfold

Utredningsområdet har viktige naturkvaliteter og store opplevelsesverdier. Vern av områdene etter naturmangfoldloven og markaloven bidrar til å sikre verneverdiene på lang sikt. Slikt vern gir en sterkere beskyttelse av naturverdiene enn den beskyttelsen området har etter markaloven og markaforskriften etter skogbruksloven, og vil være viktig for å sikre disse verdiene for nåværende og framtidige innbyggere svært nær Norges tettest befolkede område.

2.3.Hjemmelsgrunnlag

2.3.1. Vern av Østmarka nasjonalpark

Vilkårene for å verne et område som nasjonalpark etter naturmangfoldloven § 35 er at området er et «større naturområde som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap og som er uten tyngre naturinngrep.» Verneforskriften kan ha til formål å bevare kulturhistoriske verdier og skal ha bestemmelser som verner kulturminner mot inngrep.

Forslaget omfatter et areal på 53,9 km². Dette oppfyller vilkåret "større". For å oppfylle vilkåret "naturområde" er det ikke et krav at området er uten enhver menneskelig påvirkning, men det trekkes en grense mot aktiv bearbeiding av naturen, for eksempel jordbrukslandskap. Ferdselsveier, tømmerhogst, ulike former for ekstensiv utmarksbruk og liknende spor av menneskelig aktivitet hindrer ikke at det fortsatt dreier seg om et naturområde. Kravet om naturområde utelukker heller ikke at det er kulturminner i området. Området utgjør et relativt intakt skogøkosystem med arealkrevende skogsarter og med naturlig dynamikk mellom arter på ulike nivå i næringskjeden. Området er derfor å anse som et naturområde. Se også i kap. 2.4 om verneverdier generelt og under om fravær av «tyngre naturinngrep».

Med «særegne» menes at området har karaktertrekk som skiller det fra andre områder, for eksempel et unikt eller særlig vakkert landskap. «Representative» er områder som er gode eksempler på en bestemt naturtype eller landskapstype. I kravet om særegenhet eller representativitet ligger også at området bør ha verneverdier av nasjonal eller internasjonal betydning, men dette er ikke et absolutt krav etter loven. Østmarka inneholder mange naturtyper. Østmarka særpreges av et relativt stort innslag av gammel skog sammenlignet Oslomarka for øvrig. De største forekomstene finner vi i dagens Østmarka naturreservat.

Det ligger en del eldre skog i området sørvest for naturreservatet, og til dels i de vestre delområdene av verneforslaget. I det øvrige utredningsområdet er det større andel ung skog ispedd lommer av gammel skog. I tillegg bidrar skoglandskap med variert topografi, myrer, sjøer og vannsystemer til områdets særpreg.

Det er videre et vilkår at området må være "uten tyngre naturinngrep". Med områder uten tyngre naturinngrep menes bl.a. det som i forvaltningspraksis i dag legges til grunn for såkalte inngrepsfrie områder. Forarbeidene nevner andre eksempler fra forvaltningspraksis som vil ha betydning for vurderingen, blant annet offentlige veier og jernbanelinjer, skogsbilveier, traktorveier, landbruksveier og anleggsveier over 50 meter lengde, gamle ferdselsveier rustet opp for bruk av traktor eller terrenggående kjøretøy, kraftledninger med spenning på minst 33 kV, vannmagasiner, regulerte elver og bekker, kraftstasjoner, kanaler og forbygninger. Hva som faller inn under bestemmelsens ordlyd er ment å være mer skjønnsmessig enn oppregningen over. Det finnes eksempler på at lengre anleggsveier og hytteveier går inn nasjonalparker, som blant annet i Rondane, Jotunheimen og Hardangervidda. I Ytre Hvaler nasjonalpark og Færder nasjonalpark er en del av hyttebebyggelsen omfattet av vernet, men enkelte områder med mer omfattende bebyggelse er grenset ut som «øyer» uten vern innenfor verneområdet. I Jomfruland nasjonalpark er en større sone med bebyggelse grenset ut midt i verneområdet, men enkelte hytter ligger spredt i verneområdet. Tilsvarende er gjort for Raet nasjonalpark der Hoveodden camping er grenset ut. Det avgjørende er om området i sin helhet fremstår som i det vesentlige uberørt av tyngre tekniske inngrep. Dette betyr etter departementets vurdering at det er hjemmel til å verne områder som nasjonalpark selv om deler av området har flere inngrep.

Innenfor utredningsområdet for nasjonalparken finnes bruksbygninger som naust og lignende, hytter (private hytter og turisthytter), veier, kraftledninger og damanlegg. Hyttene ligger spredt, med konsentrasjoner rundt de sørlige områdene i Rausjømarka. Flere kraftledninger går gjennom utredningsområdet, det har i overkant av 20 damanlegg av både eldre og nyere dato. Flere veier går inn i området fra den omkringliggende bebyggelsen. Veiene går til dels langt inn i marka med forgreininger til tidligere hogstområder, til hyttefelt og tekniske installasjoner. Veiene er i hovedsak private grusveier og traktorveier, og de fleste veiene er stengt med bom, og har følgelig begrenset trafikk.

Fem oppdemmede vann ligger innenfor forslaget til nasjonalpark, se 3.3.3 og 9.3.6. Dette er gamle magasin som i utgangspunktet ble anlagt for tømmerfløting. Noen av vannene ble oppdemmet allerede tidlig på 1800-tallet. Etter lang tid med oppdemming har både naturen i og rundt tømmerfløtningsmagasinene tilpasset seg varige endringer i de naturgitte forholdene. Dette er i dag vann med relativt stabil vannstand og som nå er viktige for vannlevende organismer. Mosjøen og Raudsjøen reguleres manuelt ved behov av hensyn til biologisk mangfold, herunder elvemusling, og av hensyn til friluftsliv. Dette innebærer en forholdsvis beskjeden regulering, og kan ikke sammenlignes med vannstandendringene ved kraftproduksjon. Etter departementets vurdering kommer dammene ikke i konflikt med vilkårene «naturområde» og kravet om at en nasjonalpark i det vesentlige skal fremstå som «uten tyngre naturinngrep». Vannene har også verdier knyttet til rekreasjon, naturopplevelser og historiefremidling. Ved at de ble bygget for og brukt i tømmerfløting

representerer de i dag også verdifulle kulturhistoriske verdier, se kap. 2.4.6. Naturmangfoldloven § 35 annet ledd forutsetter at kulturhistoriske verdier blir beskyttet gjennom vern som nasjonalpark.

De samlede inngrepene i utredningsområdet er ikke ubetydelige. Departementet vektlegger samtidig at både veier og bebyggelse har relativt beskjeden utforming og ikke dominerer i opplevelsen av landskapet. Tilrådingen fra Statsforvalteren i Oslo og Viken innebærer opprettelse av en nasjonalpark der tre delområder blir adskilt av to kraftledningstraseer. Disse traseene er helt klart et «tyngre naturinngrep» og kan ikke inngå i nasjonalparken. Det samme gjelder veien til Bysetermåsan, som er asfaltert og hvor det er en del biltrafikk. Vangen skistue og bruksarealene rundt utgjør også betydelige inngrep. Dette og brukerinteressene her taler for at også dette området grenses ut i tråd med Statsforvalterens tilrådinger. I sør foreslås å grense ut Rausjøveien og Rausjøgrenda.

Forarbeidene viser til at området *i sin helhet* må fremstå som i det vesentlige uberørt av tyngre tekniske inngrep. Departementet mener at det er akseptabelt å beholde veiene til Vangen og Skjelbreia, og kraftledninger med lavere spenningsnivå innenfor vernegrensene. Det å grense ut særskilte soner med de mest omfattende inngrepene, som høyspentledningene og veiene til Bysetermåsan og Rausjøgrenda, gir en nasjonalpark som innenfor vernegrensene i sin helhet fremstår som i det vesentlige uberørt av tyngre tekniske inngrep, og dermed også i tråd med lovens krav, jf. forarbeidene og forvaltningspraksis om dette. Departementet viser til kap. 5 om ytterligere detaljer i avgrensingen av området.

2.3.2. Vern av Østmarka friluftslivsområde

Markaloven § 11 gir hjemmel for å verne som friluftslivsområde «områder som på grunn av naturopplevelsesverdier har særskilte kvaliteter for friluftslivet». I forarbeidene til markaloven (Ot.prp. nr. 23 (2008-2009) er det angitt kriterier som skal vektlegges i den skjønnsmessige vurderingen. Departementet viser til Miljødirektoratets vurdering av dette og mener det er hjemmel til å verne Østmarka friluftslivsområde. Etter departementets vurdering kan det i tråd med markalovens formålsbestemmelse også vektlegges at området har kulturmiljø med kulturminner, og det kan i verneforskriften også fastsettes bestemmelse om ivaretaking av slike verdier.

2.4. Verneverdier

2.4.1. Landskap og økologi i området som helhet

De skarpe gradientene fra tørkeutsatte koller, bratte lisider med mulighet for mer næringsrike vannsig, til fuktige og våte søkk er karakteristisk for hele Østmarka. Forkastningene går i hovedsak i retning fra nord til sør. De største høydeforskjellene og variasjonene er i nordvest og vest, der det varierer fra dype daldrag med over hundre meters høydeforskjell til mer småkuperte partier. I midtre og sydøstlige deler er landskapet slakere og høydeforskjellene er relativt sett mindre, selv om det også her finnes noen dype og trange kløfter.

Det meste av berggrunnen består av grunnfjell av ulike gneiser, med lite næringsstoffer til plantene som vokser der. Næringsinnholdet varierer betydelig innenfor denne

hovedgruppen grunnfjellsbergarter. Det kan også stedvis være næringsrik sigevannspåvirkning.

Store deler av Østmarka har bart fjell eller tynt løsmassedekke, særlig på kollene. Morenemateriale forekommer i hovedsak mellom Nøklevann og Elvåga, ved Børtervannene og i daldraget Rausjøen-Mosjøen-Tonevannet, og spredt i området ved eksisterende naturreservat. Den underliggende geologien, løsmassedekket og topografien påvirker produksjonsevne og vegetasjonen. De mest produktive arealene i området ligger under marin grense eller på morene, mens kollene med bart fjell eller tynt løsmassedekke gjennomgående har lav produktivitet.

Dagens naturverdier er klart størst i dagens Østmarka naturreservat, mens delområde 1 i den naturfaglige kartleggingen er vurdert å ha regional verneverdi og delområde 2 er vurdert å ha lokal verdi. Det er vurdert å være et stort potensial for restaurering, spesielt innenfor delområdene 1 og 2.

Oversikt over fordelingen av areal i områdene, vern totalt, nytt vern, og produktiv og uproduktiv skog:

Nasjonalparken:

Totalt areal: 53,95 km²

Skog totalt: 49,9 km²

Produktiv skog: 48,55 km²

Nytt vern: 32,43 km²

Nytt vern skog totalt: 30,37 km²

Nytt vern produktiv skog: 29,28 km²

Friluftslivsområdet:

Totalt areal: 16,89 km²

Skog totalt: 15,98 km²

Produktiv skog: 15,64 km²

Nytt vern: 14,37 km²

Nytt vern skog totalt: 13,5 km²

Nytt vern produktiv skog: 13,26 km²

Med sitt samlede areal vil områdene utgjøre et av de største, sammenhengende verneområdene med skog i denne delen av landet. Bidraget til økologisk konektivitet vil være noe begrenset ettersom området delvis ligger avgrenset mellom bebyggelse, infrastruktur og vannsystemer. Vernet gir godt økologisk tilfang til eksisterende skogvern i Østmarka naturreservat og naturreservatene Tretjernshøla, Styggvannsdalen og Ramstadslottet, og bl.a. i sørlig retning hvor det ligger flere naturreservater i skog nær Østmarka.

2.4.2. Skog og naturtyper i delområdene

Miljødirektoratet har mer detaljert beskrevet verneverdier i skogtyper i tre delområder:

Østmarka nord-vest (delområde 1 i den naturfaglige kartleggingen) omfatter en relativt høy andel gammelskog sammenliknet med Oslomarka for øvrig, og med enkelte rike og høyproduktive naturtyper som kalkskog og edellauvskog, bl.a. i områdene Spinneren og Hauktjern som er vernet etter markalovens § 11. Skogtypene innenfor området er sterkt preget av underliggende geologi og terrengformer, noe som gir et landskap med tørre, furudominerte sør-nordgående rygger og mellomliggende trange og dype kløfter med grandominert skog og der det ofte også er myr- og sumpvegetasjon. De lavestliggende delene av området ligger under marin grense. Disse arealene ligger i boreonemoral vegetasjonssone, mens resten av delområdet ligger i sørboreal sone. Berggrunnen er

oppgitt som grunnfjell, men det er lokaliteter med kalkkrevende arter i sprekksoner og i lokale forekomster med amfibolitt. Det er generelt spor etter tidligere skogbruksaktivitet innenfor delområdet, men sammenlignet med annet areal i Oslomarka er det en arealmessig ganske høy andel med gammelskog.

Totalt vurderes delområdet som å ha regional verdi (**) basert på Miljødirektoratets tidligere metodikk for skogvernregistreringer. Med den skjøtsel som allerede i lang tid har vært drevet av Bymiljøetaten, både mht. *ungskogstynning som restaureringstiltak* og *myrrestaurering*, er imidlertid restaureringsprosessen godt i gang, og det forventes derfor at området vil få økt naturverdi i framtiden. (Se NINA-rapport 1945 kap. 3.1.5.)

Østmarka sørøst (delområde 2 i den naturfaglige kartleggingen) er sterkere påvirket av tidligere flatehogst. De ytre områdene i vest er preget av mye bruk fra lokalbefolkningen. Strøkretningen i grunnfjellet går mer i retning nordvest-sørøst, sammenlignet med delområde 1 hvor retninger er mer nord-sør-orientert. Høydeforskjellen er relativt sett også mindre i dette delområdet, selv om det også her finnes noe kløfter og søkk. Delområdet består ellers av flere og større innsjøer og myrer, som bidrar til å sette sitt preg på området.

Skogtypene og øvrige naturtyper er ellers som i delområde 1, men preges i langt større grad av næringsfattige vegetasjonstyper. Store deler av arealet er tydelig påvirket av nyere tids flatehogst, men det synes knapt å ha vært noen avvirkning i siste tiårsperiode. Det er en lav andel gammelskog sammenlignet med mange andre områder i Oslomarka. Arealer med naturskogs preg er små og finnes flekkvis. Det er også der det finnes dødved av større dimensjoner av høyere nedbrytningsgrad. Lokalt finnes det gammelskog som er i ferd med å nå oppløsningsfase, og med større antall stokker som har falt over ende. Fortsatt er læger med lav og dels midlere nedbrytningsfase dominerende. Flere av disse mindre områdene er registrert som naturtypelokaliteter. En viktig faktor er at det er kort spredningsavstand for kontinuitetskrevende arter fra det store gammelskogsområdet i Østmarka naturreservat og også viktige nøkkelbiotoper på naboeiendommer. Et annet område med kort spredningsavstand til delområdet er Gaupsteinmarka naturreservat, som ligger en snau mil mot sør. Det er et område med mye gammelskog og mange trua og nær trua arter.

Totalt vurderes delområdet å ha lokal verdi (*) etter Miljødirektoratets tidligere metodikk for skogvernregistreringer. En viktig funksjon til dette delområdet er at det binder sammen et biologisk verdifullt område i nordvest med Østmarka naturreservat i øst.

Området har et godt restaureringspotensial som følge av korte spredningsavstander fra viktige kjerneområder. Spredning herfra kan være årsak til det artsmangfoldet av dødvedarter som finnes på de små gammelskogsarealene som er tilbake i dag, men det kan også være reliktføremster. Det høye antallet store og i stor grad intakte myrer bidrar til områdets kvalitet. Det er potensial for restaurering og økende gammelskogs kvaliteter over tid innenfor delområdet.

Østmarka naturreservat (delområde 3) er tidligere kartlagt med verneverdier knyttet til gammel, relativt upåvirket barskog med relativt mye død ved og arter knyttet til død ved. Formålet med vernet var å bevare et større, relativt uberørt og variert barskogområde med tilhørende plante- og dyreliv, som er typisk for denne delen av Oslomarka, og som har særskilt vitenskapelig og pedagogisk betydning. I dette delområdet er det et stort spenn mellom fattige og rike fastmarkstyper av skog. Arealet nord for Krokstjern, Midtre

Kytetjern og Tonekollen er næringsfattig og dominert av bærlyngbarblandingskog og blåbærgranskog, mens det sørøst for dette er mye lågurtgranskog. Som i de andre delområdene er det partier med rik sumpskog, inkludert myrkanter. Også deler av Østmarka naturreservat har vært gjenstand for betydelige hogstinggrep, og deler av arealet vil være å anse som restaureringsareal i skogøkologisk tilstand. Likevel vil viktige kjerner med bl.a. gammel skog i dette delområdet være viktig for spredning av arter til nærliggende arealer.

2.4.3. Myr

De nordvestlige og sydøstlige delene er ganske ulike når det gjelder myr. Det gjelder både størrelse og økologisk tilstand. Det slakere landskapet i sørøst, med mindre relative høydeforskjeller, har gitt rom for store myrområder. De fleste av disse ser ikke ut til å ha vært grøftet, i motsetning til arealene nord for Gullsmeden på Oslo-siden. Nord for dette området er det færre og mindre myrer. På grunn av begrenset størrelse har det nok vært enklere å grøfte myrene her. Mange av disse har grodd igjen, og det er derfor få myrområder av noe størrelse i denne delen av området. I sum har det vært omfattende grøftingsaktivitet innenfor utredningsområdet, men det er også mye intakt myrareal, særlig i sørøst. Innenfor verneforslaget er det også registrert mange mindre rikmyrer. Noen få små rikere myrer er intakte, mens det antas å være potensial for restaurering av flere tidligere registrerte rikmyrer. Det samme gjelder også for et stort antall fattigere myrer. Myrpartier finnes også i overgangen mot rik sumpskog.

Flere av myrtypene som forekommer i Østmarka er rødlistede naturtyper. Eksentrisk høgmyr, med en lokalitet innenfor verneforslaget, er en sterkt truet naturtype (EN). Nedbørsmyr som grunntype er nær truet (NT). Østmarka har mye areal med furumyrskog eller ombotrof myrkant. Trolig finnes det også små arealer med rødlistetypen rik åpen sørlig jordvannsmyr (EN). Noe av dette kan være areal på grøftede myrer, og dermed i dårlig tilstand, men med potensial for restaurering.

2.4.4. Dyreliv

Østmarka har en typisk fauna for lavlandet på Østlandet, men har i tillegg, på grunn av høye tettheter av de viktigste byttedyrene og god tilgang på store, skogkledte og ulendte områder, vist seg å være egnede habitater for store rovdyr. Området utgjør et relativt intakt økosystem med arealkrevende skogsarter og med naturlig dynamikk mellom arter på ulike nivå i næringskjeden. Det har vært fast tilhold av ulv i området siden 2012, med i alt seks ynglinger per 2022. Gaupe forekommer sporadisk. Bever ble satt ut i 1975 og forekommer nå over hele Østmarka. Bever, sammen med toppredatorer som ulv og gaupe, er arter som i stor grad påvirker økosystemene.

Rådyr synes å være tallrike, og særlig i delene av utredningsområdet nærmest kulturlandskapet. I tillegg til elg er det observert hjort. Det er forventet at antall hjort vil øke framover. Av de mindre predatorene er særlig rev og grevling tallrike, men også mår finnes i området.

Østmarka er levested for mange barskogsfugler, deriblant arter som er mindre vanlige i skoglandskap med mer intensivt skogbruk. Jerpe ser ut til å ha en forholdsvis sterk populasjon. Orrfugl og storfugl finnes også. Tretåspett (NT) er en karakterart i Østmarka

naturreservat. Grønnspekk, dvergspett og gråspett er alle i stor grad avhengig av lauvtrær, mens vendehals foretrekker åpen skog og beitemark, men alle disse forekommer likevel sparsomt som hekkefugler innenfor verneforslaget. Spurvehauk, hønsehauk (VU), musvåk, vandrefalk og vepsevåk (NT) hekker alle i området. Fiskeørn (VU) hekker i noe varierende antall. Av uglene er spurveugle og perleugle normale hekkefugler, mens kattugle er fåtallig. Hubro (EN) hekker ikke lenger i området, og lappugle og slagugle har bare blitt sporadisk observert. Småfuglearter som granmeis (VU), løvmeis, spettmeis, stjertmeis, svartmeis, toppmeis og trekryper er vanlige i Østmarka. Det er også registrert nattravn og storlom.

2.4.5. Truede og sjelden arter og naturtyper

Østmarka er i all hovedsak et næringsfattig område på grunn av en berggrunn som i består av mye grunnfjell. Likevel har området en del rike partier, spesielt i sigevannspåvirkede arealer og langs bekker og sig samt kulturpåvirkning i nærheten av gamle plasser. Dette påvirker også artssammensetningen og utbredelsen av sjeldne og trua arter.

De registrerte rødlisteartene i Østmarka representerer et bredt biologisk mangfold ved at de er fordelt på mange organismegrupper. De gjenspeiler også variasjonen av habitater og elementer som området huser. Det er flere delområder med registreringer av både insekter, karplanter, moser, lav og sopp som er trua og sjeldne. Disse er knyttet til blant annet våtmark og fuktskog, gammel skog med innslag av både stående og liggende død ved av ulike nedbrytningsstadier, løvskog eller blandingsskog med innslag av osp og gamle løvtrær. Mange av registreringene er knyttet til eksisterende Østmarka naturreservat og til andre mindre kjerneområder spredt i området. Disse vil kunne fungere som spredningskilder for andre areal innenfor verneforslaget. Det er tidligere gjort funn av mange truede og nær truede arter av jordboende sopp, særlig i de rike områdene rundt Nøkle vann. For størsteparten av verneforslaget er det sopp som utgjør det største artsantallet av rødlistearter. Det finnes også mange registreringer av rødlistede vedsopper. Karplanter er rikelig registrert gjennom lang tid, og deriblant også enkelte rødlistearter. Rødlistede lav er særlig observert i forbindelse med tidligere naturtypekartlegginger. Moser har vært lite studert tidligere, men de siste årene er det gjort viktig registreringsarbeid i Rausjømarka. Det er ikke gjennomført systematiske registreringer av insekter innenfor området.

Det er registrert flere rødlistede naturtyper innenfor området. Av myrtyper gjelder dette eksentrisk høgmyr (EN) og rik åpen sørlig jordvannsmyr (EN), samt nedbørsmyr (NT) som grunntype. I skog er rik svartorsumpskog (VU) registrert. Noen av de små edellauvskogsforekomstene kvalifiserer sannsynlig som frisk rik edellauvskog (NT). I tillegg ligger det flere gamle slåttemarker (CR) innenfor verneforslaget.

2.4.6. Kulturhistoriske verdier

I utredningsområdet finnes det mange spor etter gammel bosetting og setring, hvorav noen fortsatt har bygninger som er vedlikeholdt og i bruk til ulike formål. Bysetra, Skjelbreia, Dølerud og Bøvelstad er fortsatt forholdsvis intakte husmannsplasser med bygninger. Ved noen av de tidligere plassene er det også rester av kulturlandskap, med stor biologisk verdi, bestående av naturbeitemark, slåttemark eller hagemark skapt gjennom langvarig hevd. På

enkelte plasser inngår store, gamle edellauvtrær. Opprettholdelse av slike verdier er avhengig av skjøtsel.

På noen av plassene som for eksempel Dølerud, Sarabråten og Bøvelstad gjennomføres det skjøtsel i dag. Det samme gjelder også for flere gamle plasser utenfor verneforslaget, som på Vangen, Øvresaga og andre husmannsplasser i Rausjøgrenda, hvor det også er naturbeitemarker og slåttemark. Tidligere skogsdrift har også etterlatt seg spor som nå er verdifulle kulturmiljø og kulturminner i Østmarka. Dette gjelder særlig transporten av tømmer på vannveier og eldre tømmerfløtingsmagasin som Svartøren, Tonevann, Mosjøen og Rausjøen. Også krigshistorien er viktig i Østmarka. Eksempler på dette er flyktningeruta og motstandsbevegelsen sine steder som Milorghula, samt ulike krigsminner.

2.5. Påvirkning på verneverdier

2.5.1. Fremmede arter

Fremmede arter utgjør ikke noe stort problem i området. Det er imidlertid registrert et stort antall ulike fremmedartsforekomster, men disse dreier seg i stor grad om funn langs veier i området, og knyttet til andre areal med kulturpåvirkning eller i grensen mot det foreslåtte verneområdet. Hagelupin (SE), kjempebjørnekjeks (SE), vinterkarse (SE), rynkerose (SE) og kanadagullris (SE) er eksempler på slike arter. For skogområdene er det ikke vurdert at mange av artene vil utgjøre noe reelt problem. Noen registrering av kjempespringfrø (SE) innenfor og i kanten av området er trukket fram som en art man bør forsøke å få kontroll på. Denne kan ha et spredningspotensial via elver og bekker inn i området, og kan også potensielt kunne etablere seg i noen av de gamle hogstflatene som finnes.

Det er registrert platanlønn (SE) innenfor verneforslaget. Det rapporteres at det har vært plantet lerk og vrifuru (SE) innenfor området. Europalerk er innført før 1800 og er ikke vurdert i fremmedartslista. Vrifuruforekomstene er antakelig avvirket, og det er ikke registrert funn som tyder på spredning av denne arten.

2.5.2. Ferdsl

Med sin beliggenhet tett på byen, er Østmarka et svært populært naturområde for befolkningen i Osloområdet. Området besøkes også hyppig av folk som bor andre steder i Viken. NINA estimerte at det årlig gjennomføres om lag 1,2 millioner besøk i utredningsområdet. Parkeringsplasser og T-banestasjoner rundt marka, som ved Ulsrud, Rustadsaga, Skullerud, Grønmo, Sandbakken og Bysetermåsan, fungerer som de viktigste innfallsårene. Det er størst bruksintensitet i de nordvestlige delene og ved innfallsportene Ulsrud, Rustadsaga og Grønmo. Mellom disse tre er det igjen mer enn 50 mindre innfallspor. Fra disse starter et stort nett av veier, turstier og når forholdene ligger til rette for det, preparerte skiløyper. Bruken avtar generelt sørover og østover, men bruksintensiteten ved innfallsportene vedvarer noen kilometer innover. Dette betyr at folk går forholdsvis lange turer og at innfallsportene har ganske stor betydning for bruken langt inn i Marka. Hovedferdselen er knyttet til infrastruktur som veger og merka stier. Veksten i nye aktiviteter kan ha ført til at stadig flere beveger seg også utenfor tilrettelagte ferdselsårer.

Samlet er aktiviteten i Østmarka betydelig, og det er en rekke ulike aktiviteter som praktiseres gjennom ulike former for friluftsliv, trening og idrett.

Ferdselsformer til fots, slik som ordinær turgåing, orientering og lignende, foregår i all hovedsak langs eksisterende stier og fører slik sett til lite terrengskade utover etablerte linjer i terrenget. Slik ferdsel kan utgjøre en påvirkning på naturverdiene ved forstyrrelse av dyrelivet. Kanalisering av ferdsel ved hjelp av tilrettelegging og informasjon blir et viktig avbøtende tiltak i arbeidet med besøksforvaltning i verneområdet.

Preparering og vedlikehold av skitraseer kan medføre tyngre tilrettelegging med terrenginngrep og vegetasjonsfjerning. Dette regnes som en større påvirkning, og deler av aktiviteten vil være søknadspliktig i nasjonalparken. Prepareringen medfører også motorferdsel med løypemaskin eller snøskuter, og kan ha negativ påvirkning på naturverdiene i nasjonalparken. Aktiviteten er derfor begrenset til nødvendig motorferdsel i forbindelse med oppkjøring av skiløyper langs forhåndsdefinerte traseer, med begrensning til skuterspor i sone A.

2.5.3. Skogbrukstiltak og andre typer arealbruksendringer

I dagens Østmarka naturreservat er hogst forbudt. Skogbruket ellers i området reguleres av forskrift om skogbehandling og skogsdrift i Oslo og nærliggende kommuner (markaforskriften) og skogbruksloven med øvrige forskrifter. Markaforskriften har bestemmelser om foryngelse og etablering av ny skog som skal benyttes ut fra en samlet vurdering av økologiske, miljømessige og driftsøkonomiske forhold. I Østmarka kan hogstflatene være inntil 30 dekar store, og det kan etter søknad bygges skogsbilveier i området. Skogene i det foreslåtte verneområdet eies av Oslo kommune og Nordre Follo kommune. Begge kommunene har vedtatt planer og målsetninger om natur- og friluftslivsvennlig skogbruk. Oslo kommune antar at de med nåværende retningslinjer og praksis ville kunne ta ut ca. 7-8000 m³ skogsvirke årlig fra området som er i verneprosess og hvor de er grunneier. Hogst av Nordre Follo sine skoger innenfor utredningsområdet har et betydelig mindre omfang.

Ordinære skog- og jordbrukstiltak er ikke omfattet av markaloven. Markaloven har også unntak for bygge- og anleggstiltak i landbruket. Er arealet omfattet av LNF-formål i plan- og bygningsloven, er markaloven ikke grunnlag for å nekte bygge- og anleggstiltak i landbruket i Østmarka. Det er ellers relativt lite arealbruksendringer i utredningsområdet. Markalovens forbud mot bygge- og anleggstiltak bidrar i stor grad til dette. Markaloven har imidlertid flere viktige unntak fra dette forbudet som tilgodeser flere samfunnsformål enn det det er hjemmel til å gi tillatelse til når et område er vernet som nasjonalpark eller friluftslivsområde. Departementet har på sine nettsider publisert en omfattende oversikt over avgjørelser etter markaloven: [Saker etter markaloven - regjeringen.no](http://saker.ettermarkaloven.no).

3. Brukerinteresser

3.1.Friluftsliv og aktivitet

3.1.1. Sykling

Østmarka brukes mye til terrengsykling, og dette har de siste årene blitt stadig mer populært, både på veier og stier. Strava-data viser at sykling er utbredt i hele arealet som foreslås som nasjonalpark, og har høyest intensitet i områdene som foreslås som vern etter markalovens § 11. Strava-data gir bare informasjon fra en andel av syklistene i Østmarka, men gir et godt bilde av relativt bruk i de ulike områdene. Norsk Organisasjon for Terrengsykling (NOTS) peker i høringen ut området mellom Bysetermåsan, Vangen og Skjelbreia, Svartoren som viktig for syklistene. IF Frøy peker ut delene av nasjonalparkforslaget som ligger vest og nord for 300 kV-kraftledningen.

Høringen viser at det også er et relativt stort omfang av bruk av el-sykkel, og høringsinnspillene viser at el-sykling foregår på både sti og vei.

3.1.2. Orientering

Østmarka brukes mye til orientering. De største klubbene med aktivitet i området er Oppsal IF og Bækkelaget SK. Klubbene har årlige arrangement i størrelsesorden 5000 deltakere hvert år (Ola Dilt og Postplukker'n). I tillegg arrangeres stolpejakt og turorientering. Store deler av arealet foreslått som Østmarka nasjonalpark overlapper med Bækkelaget sine turorienteringskart som brukes til ordinær turorientering, trening og små og store løp.

3.1.3. Ski

Det er et utstrakt løypenett som kjøres opp av både Oslo kommune og Skiforeningen, se vedlagte temakart. Løypenettet utgjør et sentralt friluftstilbud vinterstid og brukes til rekreasjon, trening og skirenn. Skiløypene legges gjerne til veier og kjørespor i terrenget som gir gode forhold for preparering. I tillegg finnes det et løypenett av preparerte løyper i terreng innenfor nasjonalparkforslaget. Ifølge skiforeningen sin høringsuttalelse krever skiløyper en del tilrettelegging før preparering. Stien må være bred nok til løypemaskinen og underlaget tilrettelagt slik at det ikke medfører unødig terrengskade eller skade på løypemaskinen. For løyper som går over myr er kavling, legging av klopper og nedgraving av drenerør viktig. Klopper og gangbaner lages ved å frakte inn materiale eller felle trær på stedet for materiale. Ved nedgraving av drenerør brukes gravemaskin for å få rørene plassert dypt nok. I løypenettet er det et vanlig vedlikeholdstiltak å planere løypene med gravemaskin med jevne mellomrom. Vann dreneres bort fra løypene ved grøfting og bruk av drenerør. For å få jevnt underlag kan det også legges flis eller steinmasser i traseen. Skiforeningen ønsker også muligheten for å fjerne større trær langs traseen hvis de forhindrer snø fra å falle ned i løypa. Innenfor dagens Østmarka naturreservat kjøres det bare enkle spor med skuter.

3.1.4. Jakt og fiske

Ifølge Oslomarkas Fiskeadministrasjon (OFA) er aktiviteten av fiske svært høy. OFA setter ut fisk (ørret og noe røye) og gjennomfører habitatforbedrende tiltak i gytebekkene til ørret. Arealet som inngår i nasjonalparkforslaget brukes også til jakt av småvilt og storvilt.

Høringsuttalelsene belyser at Rausjømarka JFF leier småviltjakt, rådyrjakt og elgjakt av Oslo Kommune og NJFF Akershus og Oslo jakter storvilt i nasjonalparkforslagets sone A.

3.1.5. Annet

Det er et eldre og godt etablert sledehund-miljø i Østmarka knyttet til Skjelbreia. Her kjøres det også opp en egen løype, se vedlegg 3 til nasjonalparkforskriften.

En svært stor andel av de besøkende bruker området til alminnelig og uorganisert friluftsliv.

3.2. Hytter og andre bygninger

3.2.1. Serveringssteder og DNT-hytter

Vangen skistue og Skjelbreia er grenset ut på grunn av bebyggelsen og de relativt omfattende aktivitetene her med blant annet servering og leirskole. DNT har en selvbetjeningshytte, Bøvelstad, som blir liggende innenfor nasjonalparkforslaget og Dølerud, som ligger i området foreslått som Østmarka friluftslivsområde.

3.2.2. Private hytter og bygninger

Det er spesielt i de sørlige områdene i Rausjømarka at det ligger en god del hytter og øvrig bebyggelse. Om lag 90 hytter omfattes av verneforslaget. De fleste hyttene ligger rundt vannene Rausjø, Mosjøen og Tonevann. Hyttene er i hovedsak av enkel standard, men noen ved Rausjøen og Rausjøgrenda har innlagt strøm. Ferdselen til og fra hyttene skjer i hovedsak på veiene, samt på og langs vannene.

Det ligger også enkelte andre hytter og bygninger spredt innenfor verneforslaget. Disse eies av speidergrupper, Røde Kors og andre.

3.3. Veier og annen infrastruktur

3.3.1. Bilveier

Det er merket av tre veistrekninger i Statsforvalterens tilrådning til nasjonalpark med standard som er opparbeidet for bilkjøring:

Veien fra Bysetermåsan til Vangen (øst) og til Skjelbreia (vest)

Strekningen er stengt med bom ved Bysetermåsan. 30 eiendommer kjøretillatelse til Vangen, 28 av dem er hytteeiendommer. Til faste eiendommer er det ubegrenset kjøring. Til hytteeiendommer gis det tillatelse til kjøring med egen bil, ikke besøk. Til Skjelbreia er det kjøring til skiforeningens hytte og leirskole, som omfatter vareleveranser, persontransport av ansatte og gjester. I tillegg er det to eiendommer med kjøretillatelse: En til privat hytte og en til plassen der trekkhund-klubben har 10 besøkstillatelse i tillegg til røkteren som passer stedet.

Veien fra Rausjøgrenda mot Mosjøen, øst for Kjerringhøgda

Denne er stengt med bom, og har lite omfang av motorferdsel da den hovedsakelig benyttes som adgang til et fåtall hytteeiendommer.

Veien i sørgående retning som tar av fra Rausjøveien mot Svartåsen

Veien brukes som adkomst til vedlikehold og drift av strømmettet og til militæranlegget på Svartåsen. Veien er stengt med bom, og antas å være lite brukt til motorferdsel.

I tillegg til disse tre veistrekningene ligger det en vei i den delen av nasjonalparken som ligger lengst vest. I området finnes også traktorveier og andre mindre kjørespor. Veiene som ikke holdes åpne vinterstid, brukes som trase for skiløyper. Dette gjelder også en god del eldre veilegemer, som ikke lenger brukes som vei.

3.3.2. Installasjoner

På 1950-tallet ble det etablert noen militære installasjoner på Svartåsen i området sør for Bysetermåsan. Et tårn ble reist og tatt i bruk i 1962 som en del av NATOs kommunikasjonskjede. Anlegget ble da nedskalert og tårnet revet tidlig på 1990-tallet. Det er Forsvarets Tele- og datatjeneste som i dag har kommunikasjonsmast og gjenværende installasjoner på åsen.

3.3.3. Demninger og regulerte vann

Ni dammer ligger innenfor verneforslagene. Mosjødammen, Rausjødammen, Langvanddammen, Svartordammen og Tonevanddammen ligger innenfor nasjonalparkforslaget. Demningsanleggene til Rausjøen og Svartøren er lagt utenfor vernegrensen. Dammene Igletjern, Krokjtjern, Lutvann og deler av Nøklevann ligger innenfor foreslått friluftslivsområde. Ved Lutvann og Nøklevann anbefales det ikke noe nytt vern utover hva som allerede ligger i eksisterende Hauktjern friluftslivsområde.

Dammene ble etablert for fløtningsvirksomhet, men flere av dem er rehabilitert og modernisert. Mosjødammen og Rausjødammen ble rehabilitert med sikte på å bevare et «gammeldags» visuelt uttrykk.

I dag er Børtervann og Nord- og Sør-Elvåga drikkevannforsyningsdammer. I tillegg er Børtervanna tilknyttet kraftproduksjon. Disse ligger utenfor verneforslaget. Det ligger ingen dammer eller vannmagasin som er regulert til kraftproduksjon innenfor vernegrensene. Nøklevann har status som drikkevannsreserve, men er ellers uten regulering.

3.4. Kraftledninger

I området som foreslås som nasjonalpark ligger det 2 mindre kraftledninger i størrelsesorden 11-24kV. Det strekker seg en 22 kV kraftledning i nordøstlig retning fra Bindingsvannet, som krysser Rausjøen og Børtervanna på vei ut av nasjonalparken, sør for Østmarka naturreservat. Vest for Rausjøen går en avstikker fra den samme ledningen nordover mot Vangen og ender opp ved Skjelbreia.

I retningen nord til sør går to store kraftledninger parallelt fra Lørenskog, henholdsvis med spenning 300 kV og 420 kV, som eies og driftes av Statnett. Disse skiller vei rett øst for Sør-Elvåga hvor 300 kV-kraftledningen fortsetter sørover til Fjell (L0451 Røykås-Tegneby), mens 420 kV-kraftledningen (L0735 Frogner-Follo) går vestover og til Klemetsrud. Begge kraftledningene er grenset ut av nasjonalparken. Elvia og Norgesnett AS har områdekonsesjon og distribusjonsnett i området.

3.5.Motorferdsel

Det er relativt lite omfang av motorferdsel i forslaget til nasjonalpark, med unntak av kjøring på eksisterende veier, se avsnitt 3.3.1 Bilveier. Motorferdsel i terreng er hovedsakelig knyttet til vedlikehold og preparering av skiløyper, se kapittel 3.1.3 Ski. Det foregår også noe storviltjakt der motorferdsel i utmark i forbindelse med utfrakt av vilt kan være aktuelt, se kapittel 3.1.4 Jakt og fiske.

3.6.Skogsdrift

I dagens Østmarka naturreservat er det forbud mot hogst. Skogbruket ellers i området reguleres av forskrift om skogbehandling og skogsdrift i Oslo og nærliggende kommuner, se 3.7.3. Skogene i det foreslåtte verneområdet eies av Oslo kommune og Nordre Follo kommune. Begge kommunene har vedtatt planer og målsetninger om natur- og friluftslivsvennlig skogbruk.

3.7.Eksisterende vern, planstatus og andre offentlige reguleringer

3.7.1. Eksisterende verneområder

Østmarka naturreservat på 17,8 km² ligger nordøst i utredningsområdet for nasjonalparken. Hauktjern friluftslivsområde på 3,7 km² ligger i nordvest, og litt sør for dette ligger Spinneren friluftslivsområde på 3,5 km². Naturreservatet ble vernet i 1990 og utvidet i 2002, mens friluftslivsområdene ble vernet i 2013.

3.7.2. Markaloven

Hele arealet som foreslås til nasjonalpark og friluftslivsområde er per i dag omfattet av markaloven. Markaloven regulerer motorferdsel, bygg- og anleggstiltak slik som nye bygninger og veier, men i liten grad skogsdrift.

3.7.3. Markaforskriften

Området ligger i virkeområdet til forskrift om skogbehandling og skogsdrift i Oslo og nærliggende kommuner (markaforskriften). Denne forskriften regulerer blant annet hogst og størrelse på hogstflater, metoder for foryngelse og etablering av ny skog, bruk av plantevernmidler og terrengtransport. Planlagte hogster må godkjennes av kommunen.

3.7.4. Hensynssone drikkevann

Rundt Børtervann er det hensynssone for drikkevann. Nord for Børtervann går denne inn i Østmarka naturreservat, mens vest for Børtervann vil den østlige delen av verneområdet være omfattet av hensynssone drikkevann. Vest og nordvest for Elvåga og rundt Langvann i Oslo kommune er det sikringssone «nedslagsfelt for drikkevann». Oslo kommune arbeider med ny arealdel til kommuneplanen. I denne skal det hjemles hensynssoner til drikkevannskildene. Innenfor hensynssonen skal det ikke utøves aktiviteter eller gjøres tiltak som kan medføre fare for forurensning av drikkevann.

3.7.5. Planstatus

De aktuelle områdene er i kommuneplanens arealdel avsatt til Landbruk-, natur- og friluftslivsmål samt reindrift (LNFR). Det er flere bestemmelser knyttet til bevaring naturmiljø, til områder med fare for skred og flom og til høyspenningsanlegg for de to store høyspentlinjene.

4. Samfunnsnytte og konsekvenser av verneforslaget

Vern av områder etter naturmangfoldloven er å anse som varige tiltak som på ulike måter vil påvirke flere samfunnsområder. I det følgende gis en samfunnsøkonomisk vurdering av verneforslaget. Vurderingene følger hovedspørsmålene i utredningsinstruksen.

Konsekvensene av vern er synliggjort hovedsakelig ved kvalitative beskrivelser og enkelte kvantitative anslag. Vurderingene er basert på Miljødirektoratets tilråding.

4.1.Hva er problemet og hva man vil oppnå

Naturen er selve livsgrunnlaget vårt. Mangfoldet av arter og naturtyper gir oss tilgang på alt fra mat og medisiner til byggematerialer og gode opplevelser. Naturen er dessuten opphavet til norske friluftslivstradisjoner og ulike aktiviteter basert på friluftsliv (Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet*). Samtidig er naturen under press. Arealbruk og omdisponering av areal til for eksempel vei- og boligbygging, industri og næringsformål er viktig for samfunnet, men er samtidig den faktoren som har størst innvirkning på naturmangfoldet på land. Også Østmarka er preget av tidligere og nåværende bruk.

Mange er for lite fysisk aktive, og det gir negative utslag i den nasjonale helsetilstanden. Ved at friluftsliv er den vanligste formen for fysisk aktivitet, spiller friluftsliv en svært viktig rolle for folkehelsen. (Meld. St. 18 (2015-2016) *Friluftsliv*). For folkehelsen er tilgang til attraktive friluftsområder nær byer og tettsteder særlig viktig, slik at befolkningen kan drive friluftsliv jevnlig og i hverdagen og ikke bare i helger og ferier. Se ellers omtale under 4.4.2 om friluftsliv og folkehelse.

Det er et nasjonalt mål at et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner, hindre utrydding av arter og naturtyper og ha god tilstand i økosystemene. Det er også et nasjonalt mål å stimulere til økt friluftslivsaktivitet for alle. Østmarka har områder med store naturkvaliteter, og byr på gode naturopplevelser for en svært stor del av Norges befolkning. Viktige verneverdier og bruksinteresser er beskrevet i henholdsvis kap. 2 og 3. Vern i Østmarka vil i større grad bidra til å hindre arealbruksendringer i et mye brukt område, og vil dermed bidra til å nå nasjonale mål for både naturmangfold og friluftsliv.

4.2.Dagens situasjon – Nullalternativet

Nullalternativet innebærer at dagens regelverk og vedtatt politikk videreføres, medregnet gitte tillatelser og fattede vedtak, jf. kap. 2.5. Nullalternativet innebærer at eksisterende vern i mindre deler av utredningsområdet videreføres. Østmarka naturreservat på 17,8 km² ligger nordøst i utredningsområdet for nasjonalparken. Hauktjern friluftslivsområde på 3,7 km² ligger i nordvest og litt sør for dette ligger Spinneren friluftslivsområde på 3,5 km².

Hele det foreslåtte verneområdet ligger innenfor markalovens virkeområde. Ordinære jord- og skogbrusktiltak er ikke omfattet av markaloven. Markaloven har et generelt forbud mot bygge- og anleggstiltak. Vedlikehold av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger, utplassering av tur- og orienteringsposter og mindre inngrep som merking og rydding av stier og løyper, kan utføres uten tillatelse fra kommunen. Det generelle forbudet mot bygge- og anleggstiltak omfatter ikke bygge- og anleggstiltak i landbrukstiltak som landbruksveier, samt etablering av stier og løyper, idrettsanlegg og offentlige infrastrukturprosjekter som er i tråd med kommunalt planverk.

4.3. Alternative løsninger

Alternativ 1: Miljødirektoratets tilrådte alternativ:

- Vern Østmarka nasjonalpark på ca. 39,7 km², jf. naturmangfoldloven § 35
- Vern av Østmarka friluftslivsområde på ca. 31,1 km², jf. i markaloven § 11

Alternativ 1 innebærer at dagens Østmarka naturreservat på ca. 17,8 km², omgjøres til og inkluderes i nasjonalparken. Dagens Østmarka naturreservat er markert som en egen sone i nasjonalparken (sone A). Innenfor denne sonen foreslås det av hensyn til viktige verneverdier å videreføre om lag samme restriksjonsnivå som i dag, som betyr noe strengere bestemmelser enn for øvrige deler av foreslått nasjonalpark.

Forslaget utgjør samlet med nytt og tidligere vern et vernet areal på totalt ca. 70,837 km².

Alternativ 2: Statsforvalterens tilrådte alternativ:

- Vern av Østmarka nasjonalpark på ca. 53,9 km², jf. i naturmangfoldloven § 35
- Vern av Østmarka friluftslivsområde på ca. 19,3 km², med hjemmel i markaloven § 11

Alternativ 2 innebærer, på lik linje med alternativ 1, at dagens Østmarka naturreservat omgjøres til og inkluderes i nasjonalparken, hvor dagens restriksjonsnivå i hovedsak videreføres. Alternativ 2 innebærer et vernet areal på totalt ca. 73,2 km².

I tillegg til disse alternativene, sendte Statsforvalteren på høring også to andre alternativer, med varianter hvor deler av arealet ble vernet som naturreservat istedenfor nasjonalpark, se kapittel 3. De samfunnsøkonomiske konsekvensene ved ulike vernekategorier vil være relativt like, og er derfor ikke spesifikt omtalt disse alternativene i gjennomgangen av positive og negative virkninger.

Alle alternativ medførte innlemming av eksisterende vern på ca. 25 km² i de nye verneområdene.

Direktoratet og departementet har noe ulikt syn på hvorvidt alternativ 2 er i tråd med det rettslige grunnlaget for å opprette en nasjonalpark. Departementet kan ellers ikke se at alternativene reiser særskilte prinsipielle spørsmål, jf. Utredningsinstruksens kapittel 2.1. Området har ikke samiske interesser tilknyttet seg.

4.4. Positive og negative virkninger av vern

Viktige verneverdier i de foreslåtte verneområdene og hvordan de kan bli påvirket i nullalternativet er omtalt i kapittel 2.4 og 2.5. Aktuelle brukerinteresser som kan eller vil bli berørt er omtalt i kapittel 3.

Vern etter naturmangfoldloven og markaloven har et varig perspektiv. De to alternative avgrensningene til verneområdene antas å ha hovedsakelig de samme konsekvensene for samfunnet, men med noe ulikt omfang og størrelse. For noen virkninger kan konsekvensene av et vern være blandet, og gå i både positiv og negativ retning. Dette gjelder f.eks. for friluftsliv, hvor ivaretagelse av naturmangfoldet vil være positivt for

friluftslivsopplevelsen, men hvor vern *kan* legge enkelte begrensninger på hvordan deler av friluftslivet kan utøves og for tilretteleggingstiltak som gapahuker, flytebrygger o.l.

De enkelte virkningene er overordnet vurdert etter hvor mange som berøres (antall berørte), hvor stor endring det er fra nullalternativet (påvirkning per berørt) og hvor viktig endringen vurderes å være for de som berøres (enhetsverdi). Samlet konsekvens for virkningene er vurdert langs en ni-delt skala, som går fra meget negativ konsekvens til meget stor positiv konsekvens.

4.4.1. Naturarv og ikke-bruksverdier

Nullalternativ: Naturverdiene innenfor det foreslåtte verneområdet er nærmere beskrevet i kapittel 2. Dagens markalov gir begrensninger for mulig utbygging av bygninger, veier og infrastruktur mm. Naturmangfoldet har en viss ivaretagelse også i dag.

Oslo kommune driver i dag skogbruk gjennom i all hovedsak lukkede hogster. Dette innebærer at man hugger på mindre flater, og en god del av trærne settes igjen for friluftslivet og opplevelse. Dette er en bedre hogstform for naturmiljø og friluftsliv enn tradisjonelle flatehogster. Markaloven har viktige unntak for arealbruksendringer, men regulerer ikke hogst.

Konsekvenser av vern: Ivaretagelse av skogmiljøet gjennom vern er svært viktig for økosystemene, for samspillet mellom ulike arter i næringskjeden og de artene som er tilpasset ulike alder og ulike nedbrytningsstadier av vegetasjon. Et vern av skogen, hvor skogbruk blir forbudt, vil på sikt medføre en vesentlig annerledes skog med mer biomasse, død ved og mer naturskogspreget. En skog med variert alder, struktur, dimensjoner, samt stående og liggende død ved, skaper flere livsmiljøer for ulike artsgrupper. Departementet forventer at variasjonsbredden i skogen med tanke på antall arter, alderssammensetning og variasjon i nedbryting, vil øke med alder siden siste gjennomhogst.

Naturmangfold er en ikke-bruksverdi som påvirker svært mange mennesker. Potensielt kan hele Norges befolkning være opptatt av å ivareta naturmangfoldet, enten for egen del eller for kommende generasjoner. Mange kan også ha stor betalingsvillighet for å ivareta naturmangfoldet i et område for framtiden. Se f.eks. *Menon (2021a) Overordnet samfunnsøkonomisk vurdering av å etablere nasjonalpark i deler av Østmarka. Menonpublikasjon 80/2021* som viser til betydelige samfunnsøkonomiske gevinster ved å ivareta naturmangfoldet i Østmarka.

Området som ligger innenfor dagens naturreservat (delområde 3) beholder sine restriksjoner på inngrep og påvirkning, og det blir da ingen ytterligere konsekvenser av det foreslåtte vernet. Delområde 1 og 2 vil få strengere restriksjonsnivå på skogdrift, utbygging og motorferdsel, som vil bidra til å ivareta naturverdiene for framtiden. Sammenlignet med dagens situasjon, vil både alternativ 1 og alternativ 2 innebære at 45,6 km² mer av Østmarkas areal vil vernes som nasjonalpark eller friluftslivsområde.

Det er usikkerhet knyttet til i hvor stor grad det foreslåtte verneområdet vil bli utsatt for press i nullalternativet. Området har allerede i dag strenge begrensninger på utbygging og infrastruktur. Det er likevel vanskelig å forutse om området i framtiden vil bli mer attraktivt til skogdrift, utbygging eller andre formål. Hogst beror i svært stor grad på

grunneiers ønsker og disponeringer. Det er ikke gitt verken at kommunene *eier* skogen også i fremtiden, eller at kommunene på lang sikt vil *drive* begrenset og skånsomt skogbruk som i dag. Det er befolkningsvekst i og rundt Oslo som kan gi knapphet på areal og en annen markagrense. Departementet kan derfor ikke utelukke at forvaltningen av Østmarka kan være vesentlig annerledes på lengre sikt i nullalternativet.

Departementet gjør også oppmerksom på at kommunene har rett til å kreve erstatning for økonomisk tap for igangværende bruk, selv om kommunene i dag ikke driver skogen intensivt og har retningslinjer om begrenset hogst i dag. Dette følger av forarbeidene til naturmangfoldloven (Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) side 428 sammenholdt med Innst. O. nr. 100 (2008-2009) s. 25. Det at naturmangfoldloven gir kommunene som grunneiere erstatning ved vern av marginalt drevne skoger eller administrativt fredede skoger, indikerer at lovgiver ikke tar for gitt at denne formen for miljøsyn og bevaring alltid er varig. Dette illustrer også etter departementets syn at det er vanskelig å si sikkert hvordan verneverdiene i nullalternativet vil bli ivaretatt.

Vernet etter markaloven og naturmangfoldloven vil derimot gjelde for all framtid, og områder med viktige naturtyper og store opplevelsesverdier vil med svært stor sikkerhet bli ivaretatt for fremtiden og framtidige generasjoner. Begge hovedalternativene for vern vil gi middels til stor positiv konsekvens for naturmangfold og friluftsliv, siden svært mange personer berøres.

4.4.2. Friluftsliv og rekreasjon

Dagens bruk og ny bruk

Østmarka brukes i dag mye og variert innen friluftsliv og rekreasjon. Den besøkes både av beboere i randsonen, men også hyppig av folk som bor andre steder i Oslo og Viken. Det er familier på søndagstur, skiløpere, turgåere, joggere, småbarnsforeldre med barnevogn, syklistene på veier og stier, bærplukkere, telting, bading, klatring, jakt og fiske mm.

Størst bruk er det i de nordvestlige bolignære delene av Østmarka, og rundt innfallsportene ved Ulsrud, Skullerud og Grønmo. Mellom disse tre er det mer enn 50 mindre innfallsporter. Fra disse starter et stort nett av veier, turstier og når forholdene ligger til rette for det, preparerte skiløyper. Bruken avtar generelt sørover og østover, men bruksintensiteten ved innfallsportene vedvarer noen kilometer innover. Dette betyr at folk går forholdsvis lang tur og at innfallsportene har ganske stor betydning for bruken langt inn i Marka. Hovedferdselen er knyttet til infrastruktur som veier og merka stier.

Det har vært en vekst i nye aktiviteter som kan ha ført til at stadig flere beveger seg også utenfor tilrettelagte ferdselsårer. Krange m.fl. (2021) fant at trenden går mot en «tøffere» bruk av Østmarka, og at ny teknologi, som GPS, bruk av hodelykt m.m. gjør at flere får tilgang til marka og til større deler av den. Østmarka har ca. 1,15 millioner besøk årlig, der hovedbruken er intensiv "hverdagsbruk". Årlig besøk i 2050 ventes å være i størrelsesordenen av 1,4 millioner, se [NINA Rapport \(statsforvalteren.no\)](https://www.nina.no/rapport/2021/01/14/ostmarka-til-2050).

Det som er dagens Østmarka naturreservat vil ha tilnærmet samme restriksjonsnivå som i dag, og dermed vil ikke dette gi noen endringer fra dagens situasjon for bruken til friluftsliv og rekreasjon. Deler av Østmarka får endret vern, og en større del blir inkludert i

vernet. For de fleste aktivitetene innen friluftsliv og rekreasjon vil ikke de nye verneforskriftene foreslått for nasjonalparken gi noen endring i hvordan de kan utføre aktiviteten i forhold til i dag. Dette gjelder bruk av sykkel og el-sykkel, hest, bruk av bålpluss, telting, plukking av matsopp, jakt og fiske mm.

Miljødirektoratet har ikke foreslått søknadsplikt for organisert trening. Den største endringen sammenlignet med dagens situasjon vil være regulering av arrangementer som på grunn av omfang eller art utgjør en fare for nevneverdig skade på verneverdiene. Dette er ikke til hinder for turorientering og orienteringsløp dersom det er en årlig kontakt med forvaltningsmyndighetene (utenfor sone A). Forbudet er heller ikke til hinder for terrengløp på sti og skirenn i eksisterende løyper. For friluftslivsområdet er Terrengsykkelrittet eksplisitt nevnt inn under mulighet for dispensasjon. Dette må derfor omsøkes, hovedsakelig for å legge til rette for en god dialog mellom arrangør og forvaltningsmyndighetene. Statsforvalteren presiserer til høringsuttalelsene at speidernes aktivitet ikke vil havne under denne definisjonen. Fellesturer, aktiviteter med familie og venner og organisert trening regnes ikke som et arrangement. Det betyr at den daglige eller ukentlige bruken av nasjonalparken til organiserte og uorganiserte idretts- og friluftslivsaktiviteter ikke er søknadspliktig. Ved at mye av dagens bruk er unntatt søknadsplikt, og at bestemmelsen har et vilkår om «fare for nevneverdig skade på verneverdiene» vil hovedvekten av dagens aktivitet kunne fortsette, samtidig som det er mulig å regulere aktivitet som særlig vil kunne påvirke langsiktig bevaring av verneverdier. Se kap. 9.5 Ferdsel og aktivitet.

Hytteiere, overnattings og serveringstilbud

Det er flere hytter innenfor det aktuelle området. Det ligger rundt 90 hytteeiendommer i nasjonalparkforslaget, der noen er speiderhytter. Ved nasjonalparkstatus forventer man en økt mengde brukere og turister i nasjonalparken. Dette kan gi økt trengsel og gi en negativ effekt for hytteeierne. Samtidig vil en få en ny forvaltning av området, med mer vedlikehold av stier, helhetlig forvaltning og kanalisering av ferdsel, restaurering og skjøtsel av området. Dette vil kunne gi en positiv effekt for hytteeierne. Nettovirkningen på friluftsliv for hytteiere er usikker, men trolig lav.

Det er også noen DNT-hytter, serveringssteder og leirskoler i Østmarka, like ved eller innenfor vernegrensene. Økt mengde folk i området vil trolig gi økt besøk og antas å være positivt for alle disse virksomhetene og foreningene.

Folkehelse

Det er krevende å vurdere folkehelseperspektivet av å øke arealet av mer vern i Østmarka. Menon (2021) gjorde en overordnet vurdering av folkehelseperspektivet i rapporten «Overordnet samfunnsøkonomisk vurdering av å etablere nasjonalpark i Østmarka». De skiller her mellom mental og fysisk helse. De viser til en undersøkelse fra NINA som kartla innbyggere i Oslo sin bruk av Oslomarka. Resultatet indikerer hva folk setter pris på ved å besøke en nasjonalpark med urørt karakter, slik som stimulere sansene, komme vekk fra stress på jobb, oppleve fred og ro etc. Dette er alle størrelser som kan ha en positiv helseeffekt for restituering etter et stresset liv i byen, og som de urørte skogene gir godt grunnlag for. Når det gjelder fysisk helse ser man overordnet at fysisk aktivitet er knyttet

til arealer der folk oppholder seg mest, som i de bostednære miljøene. F.eks. er det vist at over halvparten av alle skogsbesøk i Norge foregår i skoger nær byer og tettsteder.

Markaundersøkelsen utført av Bymiljøetaten i Oslo i 2021 fant at 5 prosent av Oslos befolkning bruker marka daglig, og 85 prosent bruker den minst en gang i året. Også de som sjelden eller aldri bruker marka nå, svarer at de ønsker å bruke den mer (henholdsvis 65 og 38 prosent blant de som oppgir sjelden eller ingen bruk). Her ligger det altså potensial til å tiltrekke seg helt nye besøkende. Flere vil kunne bruke marka med mer informasjon og tilrettelegging, som igjen vil kreve en kostnad i form av markedsføring o.l.

En SSB-artikkel fra 2021 ([Barn fra vestkanten mest aktive i Oslo - SSB](#)) finner at Oslobarns fysiske aktivitetsnivå varierer etter byområde. Forskjellene i fysisk aktivitet er størst mellom Ytre by vest og Ytre by øst. Mens kun 1 prosent er fysisk inaktiv i Ytre by vest, er andelen fysisk inaktive 7 prosent i Ytre by øst. Andelen som er i daglig fysisk aktivitet, er størst i Ytre by vest med 26 prosent og minst i Ytre by øst med 16 prosent. Det vil derfor være et potensial for at mer oppmerksomhet rundt et større bynært verneområde øst i Oslo kan få flere i fysisk aktivitet. Fysisk aktivitet har store helsegevinster. Jo tidligere barn og unge kommer ut i aktivitet, jo enklere er det å opprettholde aktivitetsnivået resten av livet.

Flere har forsøkt å prissette verdien av friluftsliv, og funnet til dels store verdier av at folk driver friluftsliv. Menon (2021a) estimerte en positiv gevinst på 0,28-1,4 mrd. kroner i netto nåverdi i det minst ambisiøse scenarioet for økt bruk av Østmarka.

Samlet vurdering av konsekvens

Innføringen av nasjonalpark og friluftslivsområder vil ha liten negativ innvirkning på den daglige eller ukentlige bruken av friluftslivsområdet og nasjonalparken, hverken for organisert eller uorganisert aktivitet. Vernet vil ha en positiv effekt for friluftsliv og rekreasjon på sikt. Mindre inngrep og forstyrrelser, samt forvaltningstiltak for å unngå slitasje, vil opprettholde eller gi området et mer urørt preg som gir økt naturopplevelse og styrker det enkle lavterskel friluftslivtilbudet. Tilrettelegging av områdene som blir friluftslivsområde etter markaloven vil gjøre det mer tilgjengelig for flere.

Hvorvidt etablering av nasjonalpark vil medføre en sterk økning i antall besøkende lar seg ikke enkelt fastslå, men erfaring fra andre bynære nasjonalparker peker i den retning. Menon (2021a) har samme konklusjon, men samtidig har erfaringene fra andre bynære nasjonalparker tatt utgangspunkt i områder som tidligere ikke hadde vern. Det antas derfor at statusen som nasjonalpark i Østmarka vil kunne øke antall besøk, men trolig i mindre grad enn det som er sett i f.eks. Sverige og Finland.

Det ventes derfor økning i antall besøkende, men i usikkert omfang. Gitt at området ligger i nærheten av Norges største by, vil potensialet for flere brukere være til stede. Kombinert med at flere rapporter har anslått betydelige gevinster ved friluftsliv, antas det at et vern har middels til stor positiv konsekvens for friluftsliv.

Departementet foreslår at organisert ferdsel og trening ikke skal være søknadspliktig. Arrangement som på grunn av omfang eller art utgjør en fare for nevneverdig skade på

verneverdiene vil være søknadspliktig. Departementet antar kostnaden ved økt tidsbruk til å utarbeide søknader vil være liten. Ved at organisert trening og ferdsel ikke blir søknadspliktig og den nevnte søknadsplikten bare omfatter aktiviteter med et visst skadepotensiale, antas det å bli begrenset antall søknader.

Vern av friluftslivsområde vil sannsynligvis øke behovet for tilretteleggingstiltak. Dette kan være særlig aktuelt hvis det blir mange nye besøkende, for eksempel hvis det blir stort press på enkelte inngangsporter til områdene. Tiltak for tilrettelegging vil også ha noen kostnader knyttet til seg, men det er ikke mulig å anslå størrelsen på disse kostnadene nå.

4.4.3. Andre økosystemtjenester

Vern vil være positivt for ivaretagelse av karbonlagrene, både på myrområdene og i skog. Siden området allerede har store begrensninger på inngrep og skogeierne per nå driver lite skogbruk, kan effekten av vern være noe begrenset. Virkningen av vern på klimaregulering er positiv, men liten. Ifølge Statsforvalteren er det potensial for restaurering av flere av myrene i området. Dette er tiltak som også medføre kostnader.

Det ligger flere kulturminner innenfor det foreslåtte verneområdet. Både verneformene friluftslivsområde og nasjonalpark kan gi kulturminner og kulturlandskap en økt oppmerksomhet og beskyttelse.

Vern av Østmarka kan også øke muligheten for kunnskap og læring, ved f.eks. at områdene tas mer i bruk i undervisningssammenheng for å øke bevisstheten om verdien av vern og bevaring av kulturminne og naturmangfold.

Natur, kulturminne og kulturmiljø og landskap kan være viktig for folks identitet. Stedsidentitet viser til hvordan mange setter pris på bestemte sider ved ulike steder, og hvor deler av dette er forbundet med bestemte sider ved miljøet generelt og økosystemene spesielt (NOU 2013:10). Egenskaper ved steder kan påvirke folks oppfatning av stedets verdi og egen tilknytning til dette stedet. Det kan også påvirke hvor folk velger å bo og hvor folk velger å bruke ferie og fritid, herunder plassering av bolig og fritidsbolig. Menon (2021a) skriver at "*... velferdseffekten knyttet til stedsidentitet gjelder både de som bruker Marka og de som ikke bruker den, men som opplever at stedsidentiteten styrkes ved opprettelse av nasjonalpark, ved at det «løfter» byen/kommunen, gir den et grønnere tilsnitt, økt internasjonalt renommé, gjør dem stolte av hjembyen/hjemområdet sitt, osv.*"

En annen Menon-rapport om autoriserte besøkssentre i Norge (Menon 2021b Autoriserte besøkssentre i Norge – Fyrtårn for norsk natur". Menon-publikasjon nr. 65/2021), med henvisning til Rickard & Stedman (2015), viser til at "*formidling spiller en viktig rolle i å skape stedsidentitet, særlig ved å knytte naturen til betydningen for mennesker og menneskelig aktivitet lokalt. De finner at besøkende opplever tilknytning til stedet ved å få informasjon om det, og de viser til at det er viktig at formidlingen oppleves «offisiell»*". I den grad opprettelse av en nasjonalpark bidrar til mer at folk får mer informasjon om området, kan det bidra til økt stedsidentitet. Effekten på stedsidentitet av å opprette en nasjonalpark er usikker. Den anta å være positiv, men liten.

Vern betyr at en unngår forringelse av et område, og på den måten tar vare på verdier, også de vi i dag ikke har kunnskap om at finnes i områdene eller som i dag ikke brukes. Ny informasjon vil kunne bli tilgjengelig gjennom teknologisk utvikling eller forskning, slik at økosystemene kan brukes på måter vi ikke kjenner til i dag, eller nye økosystemtjenester kan bli oppdaget innenfor et område. Slike verdier kalles *opsjonsverdier* eller *kvasiopsjonsverdier*. Et typisk eksempel på slike verdier er soppen som i 1969 ble funnet på Hardangervidda, og som i dag er avgjørende til bruk i organtransplantasjoner for å redusere risikoen for organavstøtning (Svarstad et. al. 2020, gjengitt i Oslo Economics 2022). Vern vil fungere som et føre-var prinsipp, eller som en forsikring mot ødeleggelser av viktige økosystemtjenester, både kjente og ukjente. Siden området har et relativt sterkt vern fra før antas det at effekten av vern vil være positiv, men liten.

4.4.4. Skogdrift

Nullalternativet: I dagens Østmarka naturreservat (17,8 km²) samt de to friluftslivsområdene Spinneren (3,5 km²) og Hauktjern (3,7 km²) er det forbud mot hogst. Skogbruket ellers i området reguleres av markaforskriften etter skogbruksloven. Den gir begrensninger på størrelsen på hogstflater. Forskriften gir også føringer for hvilke metoder for foryngelse og etablering av ny skog som skal benyttes ut fra en samlet vurdering av økologiske, miljømessige og driftsøkonomiske forhold. Videre skal all planlagt hogst godkjennes av kommunen. Som grunnlag for høring av forslag til den nye markaforskriften innhentet Landbruksdirektoratet statistikk fra kommune som viste omfanget av hogstmeldinger i Marka i perioden 2013 til 2016. I 214, dvs. cirka 9 prosent av alle de 2 308 hogstmeldingene, fattet kommunen vedtak som endret opprinnelig hogstplan, enten ved vilkår eller nekting av hogst. ([Høring - Forslag til ny forskrift om skogbehandling og skogsdrift i Oslo og nærliggende kommuner, og endring i forskrift 29. mai 2015 om planlegging og godkjenning av landbruksveier - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/tema/landbruk/landbruksveier/landbruksveier-2015/horing-forslag-til-ny-forskrift-om-skogbehandling-og-skogsdrift-i-oslo-og-naerliggende-kommuner-og-endring-i-forskrift-29-mai-2015-om-planlegging-og-godkjenning-av-landbruksveier-2015/horing-forslag-til-ny-forskrift-om-skogbehandling-og-skogsdrift-i-oslo-og-naerliggende-kommuner-og-endring-i-forskrift-29-mai-2015-om-planlegging-og-godkjenning-av-landbruksveier-2015))

Skogene i det foreslåtte verneområdet eies av Oslo kommune og Nordre Follo kommune. Begge kommunene har vedtatt planer og målsetninger om natur- og friluftslivsvennlig skogbruk. Nordre Follo har f.eks. i sin landskapsøkologiske plan for kommuneskogene tatt ca. 7 prosent av arealet ut av produksjon av hensyn til naturtyper og nøkkelbiotoper i området, og ytterligere ca. 30 prosent av skogarealet er avsatt til hensynssoner der produksjonen er redusert med ca. 20 prosent av hensyn til friluftsliv og miljø. Oslo kommune har vedtatt et flerbruksprinsipp som skal være førende ved forvaltning og drift av kommuneskogene. Dette innebærer at skogen skal utnyttes til flere formål – naturopplevelse, friluftsliv, dyreliv, vannforsyning, fiske og virkeproduksjon. Ved konflikt mellom de forskjellige interessene, skal hensynet til naturvern, friluftsliv, vannforsyning, dyreliv og fiske gå foran kravet om størst mulig økonomisk avkastning av skogsdriften.

Oslo kommune opplyser om at i de siste fem årene etter at verneprosessen for Østmarka ble satt i gang, er det ikke utført noe skogsdrift i området på areal eid av Oslo kommune. Den siste hogstkvantumsberegningen de gjorde ut fra gjeldende retningslinjer, ble det lagt opp til uttak av ca. 10 000 m³ skogsvirke årlig fra Østmarka. Dette inkluderer også arealene som ikke blir berørt av verneforslaget. Oslo kommune har grovt anslått at man kan anta at de med nåværende retningslinjer og praksis ville tatt ut ca. 7-8000 m³ skogsvirke årlig fra området som er i verneprosessen.

Konsekvenser ved vern: Vernet vil begrense de framtidige mulighetene for å drive skogbruk i de aktuelle områdene. Kostnaden for skogeiere ved å verne, vil hovedsakelig være knyttet til begrensninger i framtidig produksjon på arealene som er foreslått for vern. For skogeierne vil vern føre til at hogst ikke lenger er tillatt, og virkningen vil være redusert hogstvolum, og redusert inntekt, samtidig som skogeierne også vil få reduserte kostnader knyttet til skogdrift og hogst. Den samfunnsøkonomiske virkningen vil være redusert fortjeneste (inntekter minus kostnader).

Oslo kommune anslår at de med nåværende retningslinjer og praksis ville tatt ut ca. 7-8000 m³ skogsvirke årlig fra området som er i verneprosessen. Legger man til grunn en salgspris lik den gjennomsnittlige tømmerprisen i 2022 (gjennomsnittlig pris på tømmer i 2022 lik 502 kr/m³, som oppgitt av Landbruksdirektoratet ([Tømmeravvirkning og priser - Landbruksdirektoratet](#))), vil den gjennomsnittlige årlige salgsverdien av dette volumet kunne beregnes til om lag 3,5-4 mill. kroner, avhengig av om en legger 7000 eller 8000 m³ til grunn. NIBIO har i forbindelse med et annet oppdrag for Miljødirektoratet anslått at i gjennomsnitt ligger driftskostnaden ved å avvirke områder med granskog for landet som helhet på om lag 160 kr/m³ (se høringsnotat om endringer i forskrift om utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål (Miljødirektoratet 2021)). Legger man denne driftskostnaden til grunn, vil årlig gjennomsnittlig profitt (inntekt minus driftskostnad) kunne beregnes til om lag 2,4-2,7 mill. kr. Antar man 100 års tidsperspektiv, får man en beregnet netto nåverdi på ca. 64-73 mill. kr. Dette er profitt som potensielt går tapt når et vern innføres, gitt anslaget fra Oslo kommune på årlig uttak. Eventuell hogst på skog eid av Nordre Follo kommune vil komme i tillegg. Hogst på Nordre Follo kommunes eiendom vil være av betydelig lavere omfang.

Det er stor usikkerhet rundt slike beregninger. Salgsprisen for virket og driftskostnader kan bli vesentlig annerledes enn de enhetsverdiene som er lagt til grunn her. Dersom kommunene har anledning til å hogge andre arealer enn de områdene som foreslås for vern her, vil kvantumet med tapt avvirkning kunne være lavere enn det som legges til grunn denne beregningen. Det er få antall berørte og et begrenset volum som berøres. Samtidig kan verdien av tapt avvirkning være av noe betydning. Samlet sett vurderes konsekvensen for skogdrift til å være liten til middels negativ konsekvens.

Ifølge rapporten fra Oslo Economics (Teste metode for verdsetting av virkninger i naturmangfoldsaker: case verneområder, 2022), skal virkninger for sekundærnæring som hovedregel ikke regnes med i en samfunnsøkonomisk analyse. Dette omfatter for eksempel virkninger for næringer som bruker trevirke som innsatsfaktor i sin produksjon, og derfor kan bli påvirket ved bortfall av denne aktiviteten. Avvirkning av industrivirke for salg for Oslo og Akershus samlet, var i perioden 2017-2019 i gjennomsnitt på 871 000 m³ per år.

4.4.5. Bygninger og infrastruktur

Nullalternativet: Det er allerede strenge begrensninger på hva som kan bygges nytt, da markaloven har et generelt forbud mot bygg- og anleggstiltak. Markalovens generelle forbud omfatter ikke landbrukstiltak, etablering av stier og løyper samt andre bygg- og anleggstiltak som er i tråd med stadfestet reguleringsplan, herunder offentlige infrastrukturtiltak som veier, kraftledninger, drikkevannsledninger etc. Det kan, og gis, tillatelse til flere tiltak. Markaloven har også et generelt forbud mot motorferdsel i utmark,

men med spesifikke unntaksbestemmelser for ulike nytteformål. Kjøreveier i området er avmerket på vernekartet. Nødvendig motorferdsel på disse veiene er tillatt uten søknad. I dag reguleres kjøringen på de aktuelle veiene av bommene i området.

Konsekvenser ved vern: Siden det allerede i dag er restriksjoner på hva som kan tillates å bygges nytt i området, vil de samlede konsekvensene for framtidig utbygging ved foreslått vern være begrenset. Vern vil likevel innebære et strengere regime for godkjenning av utbygging. Nye tiltak som markaloven åpner for, som bygge- og anleggstiltak i landbruket, idrettsanlegg og infrastrukturanlegg, vil ikke kunne bygges ut i et verneområde. Det er en svært snever adgang for dispensasjon, og det er svært sjelden at vern oppheves.

Vedlikehold av eksisterende bygninger, veier og andre anlegg og innretninger vil fremdeles være tillatt ved vern. Oppkjøring av etablerte løyper mv. kan også fortsette. Oppgradering eller fornyelse av kraftledninger for heving av spenningsnivå og økning av linetverrsnittet er også tillatt, når tiltaket ikke skader verneverdiene angitt i verneformålet nevneverdig.

For hytteeiere, vil det etter verneforskriften være tillatt med vedlikehold av hytter eller andre anlegg. Alminnelig vedlikehold og hogst av ved rundt hyttene er fortsatt mulig. Utvidelser av bygg blir søknadspliktig etter verneforskriften i tillegg til etter markaloven. Forvaltningsplanen skal angi retningslinjer om maksimalt areal for utvidelser, og for oppføring av nye bygg, i henhold til gjeldende praksis for nasjonalparker. Fremføring av strøm til hytter, å legge inn vann, utslipp av avløpsvann må vurderes konkret ut ifra terrenngrep og virkningene på verneverdiene. Slike tiltak omfattes av dagens forbud mot bygg og anleggstiltak i Marka, og krever derfor dispensasjon fra markaloven § 15. Forskjellen fra dagens restriksjonsnivå vil derfor være begrenset.

Det foreslås mange unntak fra forbudet mot motorferdsel, blant annet for nødvendig motorferdsel på veier, samt for el-sykkel på veier og stier. Det blir ikke noen store virkninger av vern sammenlignet med dagens situasjon for motorferdsel.

Få aktører innen utbygging, hytter og infrastruktur vil påvirkes nevneverdig av et vern. Endringene fra dagens situasjon vil være begrenset, med unntak for offentlig infrastruktur som får sterkere begrensninger sammenlignet med hva markaloven åpner for. Unntak i forskriftene for oppgradering av eksisterende kraftledninger etc. medfører imidlertid at disse konsekvensene begrenses, og det er heller ikke kjente planer eller behov knyttet til bygging av offentlig vei eller byggetiltak for drikkevannsanlegg i området. Samlet sett vurderes virkningene av vern på bygninger og infrastruktur til å være liten negativ konsekvens.

4.4.6. Administrative og forvaltningsmessige kostnader

Det vil være behov for noe økt administrasjon, oppsyn og skjøtsel ved et vern. Det er behov for en ny stilling som nasjonalparkforvalter. Samtidig vil noe av tiden Statsforvalteren bruker i dag på forvaltning av Østmarka naturreservat (et av mange naturreservat som Statsforvalteren i Oslo og Viken forvalter), gå inn i tidsbruken til en nasjonalparkforvalter. Samlet sett anslås at de nye verneområdene vil gi behov for ca. 0,5-1 ekstra årsverk. Årlige forvaltningskostnader vil øke med om lag 0,4-0,9 mill. kroner, eller

en netto nåverdi på om lag 12-14 mill. kr. dersom man legger en 100 års tidsperiode til grunn. Estimater er beheftet med usikkerhet.

I tillegg kommer skattefinansieringskostnaden. Gitt antakelsene over vil 20% av den økte årlige forvaltningskostnaden tilsvare ca. 0,1-0,2 mill. kr, og vil komme i tillegg til de 0,4-0,9 mill. kr som er estimert over. Samlet netto nåverdi inkludert skattefinansieringskostnad vil, hvis man legger en 100 års tidsperiode til grunn, vil da komme på om lag 15-29 mill. kroner. Anslaget antas å være likt for de to alternativene. Dette gir en liten, negativ konsekvens for administrative og forvaltningsmessige kostnader.

Vern vil sannsynligvis øke behovet for tilretteleggingstiltak, men kostandene er ukjente og avhengig av prioriteringer innenfor gjeldende budsjetttrammer.

4.5.Samlet vurdering av ulike virkninger

Miljødirektoratet har oppsummert konsekvensene av forslaget. Konsekvens måles på en skala fra meget stor negativ til meget stor positiv. Det antas at alt. 1 og 2 har omtrent de samme virkningene. Forskjellene mellom alternativene vises derfor ikke i tabellen.

	Nullalternativ	Vern (både alternativ 1 og alternativ 2)
Positive virkninger:		
Naturmangfold og ikke-bruksverdi	-	Middels til stor positiv konsekvens. Hovedsakelig ikke-bruksverdier med svært mange berørte. Høy betalingsvillighet for å verne. Stor usikkerhet rundt hvor stor påvirkning et vern vil innebære, som følge av at området er strengt regulert allerede i dag.
Rekreasjon og friluftsliv	-	Middels til stor positiv konsekvens. Mange brukere, potensial for nye brukere. Et større område vil bli ivaretatt som natur- og friluftslivsområde (45,6 km ² mer av Østmarkas areal vernes). Usikkerhet som følge av at området er strengt regulert allerede i dag.
Andre økosystemtjenester (stedidentitet, klimaregulering, kulturminner/kulturmiljø, kunnskap og læring)	-	Små positiv konsekvenser. Antatt begrenset påvirkning av å verne, gitt at området har er strengt regulert allerede i dag. Usikkerhet i positiv retning pga. usikkerhet i nullalternativet.
Bruk av framtidige økosystemtjenester	-	Liten positiv konsekvens. Føre-var-prinsipp ved vern, ny informasjon kan øke verdien på ikke-prissatte virkninger. Antatt begrenset påvirkning, men usikkerhet i positiv retning.

Negative virkninger:		
Skogdrift	-	Liten til middels negativ konsekvens. Potensielt tap fra redusert hogst. Grovt anslag på tap av årlig profitt for Oslo Kommune på 2,4-2,7 mill. kr (= NNV 64-73 mill. kr over 100 årsperiode). Stor usikkerhet i salgspris og driftskostnad, samt hvorvidt det finnes alternative områder for avvirkning som tilsier at kostnaden blir vesentlig lavere.
Bygninger og infrastruktur	-	Liten negativ konsekvens. Få aktører, strenge begrensninger på utbygging allerede i dag. Noe strengere restriksjoner på utbygging og motorferdsel ved vern, mens vedlikehold, løypekjøring og det meste av dagens aktivitet i stor grad foregå som i dag.
Administrative og forvaltningsmessige kostnader	-	Liten negativ konsekvens. Anslått behov for 0,5-1 økte årsverk. Tilsvarende økning i årlige kostnader på 0,5-1,1 mill. kr (inkludert skattefinansieringskostnad = NNV på 15-29 mill. kr over en 100-årsperiode)
Samlet rangering	2	1 Antas å være bedre enn nullalternativet, da det er flere positive virkninger ved vern. Innebærer også noen kostnader. Samlet sett kan det se ut som nytteeffektene er større enn kostnadene, men stor usikkerhet i både nytte og kostnader.

Gitt begrenset tid til rådighet til å gjøre vurderinger av konsekvenser, understreker Miljødirektoratet at det er usikkerhet knyttet til vurderingene av alle vesentlige virkninger omtalt over. Samlet sett antar direktoratet at alternativ 1 og 2 gir flere positive virkninger, spesielt for naturmangfold/ikke-bruksverdier og friluftsliv/rekreasjon. Vern innebærer noen kostnader for skogdrift og bygninger/infrastruktur, men det antas at disse kostnadene vil være relativt begrenset. Samlet sett kan det se ut som at nytteeffektene ved å verne er større enn kostnadene.

Det er vanskelig å skille alternativ 1 og 2 fra hverandre, da de gir ganske like virkninger. Begge alternativene innebærer å etablere en nasjonalpark, slik at virkningen for friluftsliv er relativt like. Alternativ 2 innebærer en større nasjonalpark, og kan kanskje komme noe bedre ut for f.eks. friluftsliv, men forskjellene er antagelig små.

Menon (2021a) har utredet bl.a. mulig lokal omsetning, verdiskaping og sysselsetting ved opprettelse av nasjonalpark i Østmarka. De vurderer at i et scenario uten spesiell innsats for å trekke besøkende kan omsetning, verdiskaping og sysselsetting estimeres til

henholdsvis 55 millioner kroner per år, 17 millioner kroner per år, og et titalls sysselsatte. For et scenario med målrettet innsats for å tiltrekke besøkende er estimatene henholdsvis 160 millioner kr. i økt omsetning, i overkant av 50 millioner kr. i økt verdiskaping og ca. 100 sysselsatte. Dette kan betraktes mer som lokale fordelingsvirkninger eller ringvirkninger, enn direkte samfunnsøkonomiske virkninger. Departementet vektlegger likevel den positive nytten også av slike virkninger.

4.6. Forutsetninger for vellykket gjennomføring

En forutsetning for vellykket gjennomføring er at det etableres et velfungerende system for forvaltning av områdene, inkludert tilstrekkelig med ressurser til saksbehandling, skjøtsel og oppsyn av nasjonalparken.

Det blir en viktig oppgave for fremtidige forvaltningsmyndigheter å opprettholde en tett dialog med brukere av området for å oppnå en forvaltningspraksis som ivaretar naturmiljøet, i balanse med hensynet til ønsker om bruk fra interessegruppene.

5. Viktige endringer i verneprosessen

5.1. Avgrensing

Statsforvalteren har gjort enkelte endringer etter høring. En større del av arealet ved parkeringsplassen på Bysetermåsan er tatt ut for å imøtekomme behov for utvidelse. Arealet rundt Vangen utvides på tilsvarende vis. I nordvest er avgrensingen justert noe etter innspill fra Oslo kommune. Statsforvalteren tilrår at veistrekingene fra Bysetermåsan til Vangen og til Skjelbreia inngår i nasjonalparken.

Miljødirektoratet foreslår at nasjonalparken legges utenom veiene til Vangen og til Skjelbreia, slik at grensen trekkes nord-øst for veisystemet, langs kraftledningen som går sørover fra Vangen mot Bysetermåsan og derfra følger veien mellom Bysetermåsan og Rausjøgrenda. Dermed blir også de to mindre kraftledningene i sørøst grenset ut av nasjonalparken. Direktoratet tilrår at arealet som tas ut fra Statsforvalterens tilrådning vernes som friluftsområde med hjemmel i markaloven § 11. Direktoratet grunngir dette med både omfang av inngrep, motorferdsel og etablert bruk som må reguleres. Direktoratet tilrår at følgende veier inngår i nasjonalparken:

- Veien fra Rausjøgrenda mot Mosjøen, øst for Kjerringhøgda. Denne er stengt med bom, og har lite omfang av motorferdsel da den hovedsakelig som adgang til et fåtall hytteeiendommer.
- Den siste strekningen av veien til Skjelbreia, øst for kraftledningen på 300 kV.
- Skogsbilvei som tar av fra veien til Skjelbreia mot Mellomåsen

Grensejusteringen medfører at veien fra Bysetermåsan til Vangen og Skjelbreia blir liggende i et større sammenhengende område i Østmarka friluftslivsområde. Vangen, parkeringen ved Bysetermåsan og Rausjøveien grenses fremdeles ut som hull, men da fra Østmarka friluftslivsområde på den ene siden.

I tillegg foreslår direktoratet å grense ut et mindre areal nord for Bindingsvannet som ligger utenfor markalovens virkeområde, og som følgelig ikke kan vernes etter § 11.

Etter dialog med Oslo kommune har Statsforvalteren valgt å tilrår arealer som ikke har vært på høring. Dette gjelder kun arealer foreslått vernet etter markaloven § 11 nordvest og vest i verneforslaget. Miljødirektoratet tilrår at disse arealene, ca. 2,2, km², sendes på høring og vernes senere, men at et mindre område sørøst for Nøklevannet vernes nå.

Departementet slutter seg i hovedsak til direktoratets forslag til avgrensing av vern for utredningsområdet som helhet, men tilrår at større arealer vernes som nasjonalpark mot en tilsvarende reduksjon i areal vernet som friluftslivsområde, se kap. 2.3 Hjemmelsgrunnlag og 5.2 Verneformer. Departementet foreslår at større deler av ryddegatene til de to høyspentledningene grenses ut. Dette betyr at ryddebeltet i friluftslivsområdet grenses ut og her får samme bredde som i nasjonalparken. Det betyr at ryddegatene ikke er omfattet av vern.

5.2. Verneformer

Det ble sendt på høring tre alternativer, se kapittel 7.3. Departementet tilrår at det vernes en nasjonalpark og et friluftslivsområde som i hovedsak er i tråd med høringsforslagets alternativ 1, men med enkelte justeringer som nevnt over.

Dette alternativet innebærer at det vernes et sammenhengende friluftslivsområde etter markaloven i vest fra Lutvannet i nord til høyspentledningen ved Fjell i sør. Det vernes en nasjonalpark fra Trolldalen og Sør-Elvåga i nord, mot Andersrudåsen i sør, til Børtervanna i sørøst og til og med dagens grense for Østmarka naturreservat i nordøst. Nasjonalparken blir i praksis delt i fire soner adskilt av to høyspentledninger og Raudsjøvegen. Det eksisterende friluftslivsområdet Hauktjern og den vestlige delen av eksisterende Spinneren friluftslivsområde vil inngå i nytt Østmarka friluftslivsområde. Den østlige delen av Spinneren friluftslivsområde tas inn i nasjonalparken. Eksisterende Østmarka naturreservat inkluderes i nasjonalparken som en egen sone A, med om lag samme restriksjonsnivå og samme avgrensing i dag. Dette bidrar til at store verneverdier i gjeldende Østmarka naturreservat ivaretas minst like godt som i dag.

5.3. Forskrifter

På bakgrunn av innspill som har kommet fram i høringen er det foreslått flere endringer i verneforskriftene. Departementet foreslår også endringer i forskriftene, blant annet etter dialogmøter med berørte interesser og kommuner, se 5.4.

5.3.1. Generelt

Forslaget til forskrifter for både nasjonalparken og det foreslåtte friluftslivsområdet er basert på gjeldende forskriftsmaler for disse verneformene. For nasjonalparken er det tatt hensyn til eksisterende aktivitetsnivå og dagens bruk av området i friluftslivssammenheng, og at nasjonalparken ligger i et bynært område med mye ferdsel. Det er gjort konkrete vurderinger av aktiviteter og tatt inn tilpasninger for løyper og løypekjøring, arrangementer og organisert ferdsel og sykling.

Det er foreslått konkrete unntak for bestemte typer arrangementer, for organisert trening, og det er åpnet for bruk av el-sykkel på veier og stier i nasjonalparken utenfor sone A. Dette er videre åpnet for oppkjøring av løyper, og for nødvendig motorisert ferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av eksisterende kraftledninger. Departementet har foruten endringer omtalt under foretatt enkelte redaksjonelle og språklige endringer, blant annet for å bringe ordlyd i samsvar med begrep i markaloven og naturmangfoldloven.

5.3.2. Forskrift om vern av Østmarka nasjonalpark

Følgende viktige endringer gjort i forskriften etter høring:

Forskriften § 1 om formål:

Klima- og miljødepartementet har endret strukturen slik alle formålene nevnes i en punktliste.

Forskriften § 2 om geografisk avgrensing:

Klima- og miljødepartementet har endret geografiske virkeområde, areal og eiendommer berørt av vernet, sammenlignet med Miljødirektoratets tilråding.

Forskriften § 3 om virksomhet og tiltak:

Statsforvalteren har foreslått å ta inn et tillegg i § 3 om at det skal være tillatt med vedlikehold av *kavler* og utplassering av *kjentmannsposter* utenfor sone A, *drift og vedlikehold av eksisterende dammer*, og oppbevaring av *kajakk og kano*. Videre at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til vedlikehold av og legging av *kavler* i sone A, *anleggelse av nye stier og løyper*, samt oppsetting av *viltkamera*.

Miljødirektoratet har gjort endringer i Statsforvalterens forslag, og tatt ut åpning for anleggelse av nye stier og løyper i nasjonalparken.

Forskriften § 4 om vegetasjon:

Statsforvalteren har foreslått å endre bestemmelsen om at det tillates å fjerne vegetasjon inntil 10 meter rundt bygninger i nasjonalparken, til at det er generelt tillatt å *fjerne vegetasjon rundt bygninger på private hytteeiendommer* og *inntil 10 meter fra andre bygninger*.

Forskriften § 6 om kulturminner:

Statsforvalteren har foreslått å endre bestemmelsen til å gjelde kulturminner og *kulturlandskap*, og at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner og *kulturlandskap*.

Forskriften § 7 om ferdsel og aktivitet:

Statsforvalteren har foreslått en presisering av at *organisert trening er tillatt uten søknad*, og at turorientering og orienteringsløp utenfor sone A er tillatt *uten søknad*.

Klima- og miljødepartementet har klargjort i en opplisting hvilke tiltak og aktiviteter som er tillatt uten søknad. Videre foreslår departementet at «Arrangementer som på grunn av omfang eller art utgjør en fare for nevneverdig skade på verneverdiene, må ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Nærmere retningslinjer for vurderingen av hvilke arrangement som krever tillatelse, skal gis i forvaltningsplanen.» Se kap. 9.5.2.

Forskriften § 8 om motorferdsel:

Statsforvalteren foreslår en endring i restriksjonsnivå for bruk av el-syssel. Det foreslås at det skal være tillatt med *bruk av elektrisk sykkel på stier* utenfor sone A. Videre foreslås unntak for nødvendig motorferdsel for *uttransport av felt villsvin*, og nødvendig motorferdsel i forbindelse med *drift og vedlikehold av dammen ved Mosjøen*. Statsforvalteren foreslår også å ta inn direkte unntak fra motorferdselsforbudet for *Forsvarets øvingsvirksomhet med luftfartøy*.

Det foreslås at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til nødvendig motorferdsel i forbindelse med *oppkjøring av skiløyper som ikke er markert på temakart for løyper*, og nødvendig motorferdsel i forbindelse med *vedlikehold av skiløyper*. Videre foreslås at det kan gis tillatelse til *uttransport av felt villsvin med annet kjøretøy enn lett terrenggående beltetkjøretøy*, og det foreslås at det kan gis tillatelse til *nødvendig motorferdsel for varig bevegelseshemmede*.

Miljødirektoratet har gjort endring i Statsforvalterens forslag, og har tatt ut det foreslåtte unntaket fra motorferdselsforbudet for Forsvarets øvingsvirksomhet med luftfartøy, og åpning for å gi tillatelse til nødvendig motorferdsel for varig bevegelseshemmede.

Klima- og miljødepartementet har tatt inn unntak i forskriften for Forsvarets og politiets nødvendige øvingsvirksomhet med luftfartøy.

Forskriften § 9 om bruk av droner og andre ubemannede motoriserte innretninger:

Statsforvalteren foreslår at det generelle forbudet mot bruk av droner, motordrevne modellfly og bakkegående og andre ubemannede motoriserte innretninger reguleres i *en egen bestemmelse*. Det foreslås videre *unntak fra forbudet* for nødvendig bruk av drone i forbindelse med *drift og oppsyn med eksisterende energi- og kraftanlegg*, og at forvaltningsmyndigheten etter søknad *kan gi tillatelse til bruk av droner mv. til andre formål enn fritidsformål*.

5.3.3. Forskrift om vern av Østmarka friluftslivsområde

Følgende viktige endringer er gjort etter høring:

Forskriften § 1 om formål:

Statsforvalteren har foreslått å ta inn et tillegg i formålsbestemmelsen om at området har store *kulturmiljø-* og kulturhistoriske verdier.

Klima- og miljødepartementet har endret strukturen slik alle formålene nevnes i en punktliste.

Forskriften § 2 om geografisk avgrensing:

Klima- og miljødepartementet har endret geografiske virkeområde, areal og eiendommer berørt av vernet, sammenlignet med Miljødirektoratets tilråding.

Forskriften § 3 om vernebestemmelser:

Statsforvalteren har foreslått å flytte bestemmelsene om større arrangement og regulering av droner mv. til § 5 om regulering av ferdsel.

Miljødirektoratet påpeker at dette er et annet oppsett enn i forskriften for nasjonalparken, og at en slik flytting av bestemmelsene innebærer at det er uklart om unntakene fra ferdselsbestemmelsene også gjelder for større arrangementer.

Klima- og miljødepartementet foreslår å regulere større arrangementer i § 3.

Forskriftens § 4 om generelle unntak fra vernebestemmelsene:

Statsforvalteren har foreslått å endre bestemmelsen om fjerning av vegetasjon inntil 10 meter fra hytter til å gjelde generelt for *bygninger* i friluftslivsområdet. Videre at det skal være generelt unntak for *vedlikehold av klopper og kavler*, og at det skal være generelt unntak for *begrenset utvidelse av eksisterende stier og løyper som ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet*.

Videre er det tatt inn unntak for *drift og vedlikehold av eksisterende dammer*, utplassering av *kjentmannsposter*, og oppbevaring av *kajakk og kano*.

Forskriften § 5 om regulering av ferdsel og aktivitet

Klima- og miljødepartementet foreslår å klargjøre bestemmelsen om forbud mot større arrangement. Overskriften tilføyes «og aktiviteter» siden dette er mer dekkende for «arrangement» enn «ferdsel». Departementet følgende ordlyd for å klargjøre når søknadsplikten inntre:

«Arrangementer som på grunn av omfang eller art utgjør en fare for nevneverdig skade på verneverdiene, må ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Nærmere retningslinjer for vurderingen av hvilke arrangement ferdsel som krever tillatelse, skal gis i forvaltningsplanen.»

Forskriften § 6 om generelle unntak fra ferdselsbestemmelsene:

Statsforvalteren har foreslått unntak fra ferdselsbestemmelsene for bruk av motordrevne, lette redskaper, nødvendig bruk av drone i forbindelse med drift og oppsyn med eksisterende energi- og kraftanlegg, nødvendig motorferdsel i forbindelse med *drift og vedlikehold av målestasjoner for grunnvann over Romeriksporten* og *nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av eksisterende dammer ved Langvann, Lutvann, Igletjern og Kroktjern*.

Miljødirektoratet har i forskriften for nasjonalparken foreslått å flytte unntaket for bruk av motordrevne, lette redskaper til bestemmelsen om støy, da dette ikke anses å være ferdsel eller rammes av ferdselsforbudet. I forskriften for nasjonalparken legges inn unntak fra ferdselsforbudet for nødvendig ferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold på eksisterende kraftledninger, langs traseer avmerket på eget kart som vedlegg til forskriften. Tilsvarende unntak foreslås også i friluftslivsområdet.

Forskriften § 7 om spesifiserte dispensasjonsbestemmelser

Statsforvalteren har foreslått flere tiltak forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til. Dette gjelder *legging av kavler, anleggelse av nye stier og løyper*, oppsetting av *viltkamera*, skjøtsel av *kulturlandskap*, og *hogst av ved til hytter* ut over det som er direkte tillatt etter § 4. Det er videre foreslått åpning for å gi tillatelse til bruk av *droner mv. til andre formål enn fritidsformål*, nødvendig motorferdsel for *uttransport av felt villsvin*, nødvendig motorferdsel i forbindelse med *oppkjøring av skiløyper som ikke er markert på temakart for løyper*, og *nødvendig motorferdsel for varig bevegelseshemmede*.

Miljødirektoratet har ikke foreslått innholdsmessige endringer i forskriften om vern av friluftslivsområdet, men har justert oppsett i tråd med forskriften for nasjonalparken. Direktoratet har tatt inn oversikt over berørte eiendommer etter justert avgrensning av området, og har gjort mindre språklige rettinger slik at formuleringene blir mest mulig lik mellom de to forskriftene.

Klima- og miljødepartementet foreslår at det ikke skal være søknadsplikt for *større* arrangementer. Departementet foreslår at bestemmelsen bare skal omfatte arrangement som på grunn av omfang eller art utgjør en fare for nevneverdig skade på verneverdiene. Dette er for å vise at også større arrangementer kan være unntatt søknadsplikt dersom de

ikke kan påføre verneverdiene nevneverdige skade, og er ikke ment som en innskjerping av direktoratet og Statsforvalterens forslag.

Nærmere retningslinjer for vurderingen av hvilke arrangement som krever tillatelse vil bli omtalt i forvaltningsplan, se kap. 9.5.2.

5.4. Dialogmøter i sluttbehandlingen av saken

Departementet har i sluttbehandlingen av saken hatt møter med berørte kommuner og berørte organisasjoner, og har som følge av dette endret verneforslaget på enkelte punkter.

5.4.1. Dialogmøte med berørte organisasjoner

Departementet hadde 23. mai 2023 dialogmøte med representanter fra NORSKOG, NOAH – For dyrs rettigheter, NKK Oslo, Oslo og omland friluftsråd, IF Frøy, WWF, Norsk orientering, NOTS, Naturvernforbundet, Skiforeningen, DNT, Østmarkas venner, Oslo idrettskrets, SABIMA og NJFF Akershus. Målet med møte var å få organisasjonenes synspunkter på forslag til verneforskrifter etter endringer i Statsforvalterens og Miljødirektoratets tilrådinger etter høring. Det ble også gitt skriftlige innspill i forkant av møtet. Departementet har på bakgrunn av innspillene bl.a. gjort følgende endringer:

- Tatt inn et punkt i verneforskriften om at formålet med vern av nasjonalparken bl.a. er å bevare «et område som også gir viktig grunnlag for befolkningens kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden» (jf. naturmangfoldloven § 1)
- Tatt inn et punkt i verneforskriften om at formålet med vern av friluftslivsområdet er å bevare bl.a. «et friluftslivsområde som også har særlig betydning for idrett» (jf. markaloven § 1)
- Tatt inn bestemmelse i begge verneforskrifter, unntatt i sone A i nasjonalparken, om at det etter søknad kan gis tillatelse til skånsomt uttak av enkeltrær til bygging og vedlikehold av bruer, klopper, kavler og lignende
- Klargjort i verneforskriftene at sykling er tillatt på islagte vann. Det er imidlertid ikke aktuelt å tillate mer sykling i utmark vinterstid i disse verneområdene enn det som følger av friluftsloven.
- Tatt inn bestemmelse i verneforskriften om at det også i nasjonalparken utenfor sone A kan gis tillatelse til anleggelse av nye stier og løyper.
- Tatt inn bestemmelse i verneforskriften om friluftslivsområdet at det kan gis tillatelse til etablering av bålplasser, gapahuker, flytebrygger for bading og fiske og andre mindre tilretteleggingstiltak.

Flere etterlyste hjemmel til å etablere sykkelveiforbindelse fra Oslo til nasjonalparken. Departementet viser til at en mindre del av friluftslivsområdet etter dialog mellom Oslo kommune og Statsforvalteren er tatt ut i vest ved Sandbakken, slik at vern ikke er til hinder for eventuell etablering av en sykkelvei til broen som krysser Nordre Setertjern.

Flere etterlyste en bestemmelse om at det kan gis tillatelse til større arrangementer i friluftslivsområdet, og at det her bare finnes et forbud mot dette. Departementet viser til at denne verneforskriften har en annen struktur enn nasjonalparkforskriften, og hjemmelen for å gi tillatelse allerede var tatt inn i § 7.

Flere pekte på at det er behov for at forvaltningsmyndigheten har oversikt over den samlede belastningen i verneområdene, og at dette taler for søknadsplikt for visse tiltak og aktiviteter. Departementet foreslår å videreføre bestemmelsen om søknadsplikt for arrangementer, men har klargjort at dette gjelder arrangementer med et visst skadepotensiale, og at det ikke er et størrelseskriterium her siden dette kan være mer krevende å forholde seg til. Departementet viser samtidig til at forskriftene har flere unntak for idretten.

Det ble også pekt på behov for å ha mer lempelige bestemmelser i friluftslivsområdet og sterkere ivaretagelse av verneverdier i nasjonalparken. Departementet viser til at det gjennom verneprosessen ikke er påvist klart behov for søknadsplikt for organisert ferdsel, og foreslår at heller ikke nasjonalparkforskriften har bestemmelser om dette. Faren for irreversibel og alvorlig skade på verneverdiene anses som svært lav ved slik aktivitet. Dersom det senere skulle bli behov for det, kan departementet vurdere endringer i forskriften. De som tilrettelegger for organisert ferdsel vil etter forskriften uansett ha en generell plikt til å unngå skade på verneverdiene, og alle skal ferdes varsomt og hensynsfullt. Bestemmelsene om dette kan håndheves gjennom naturmangfoldlovens sanksjonsbestemmelser, og vil antakelig kunne håndheves mer effektivt overfor profesjonelle aktører som opptrer i hyppig, gjentakende samme sted eller i store grupper, på en slik måte at det skader verneverdier.

Flere pekte på at vernebestemmelsene i sone A (gjeldende Østmarka naturreservat) må videreføres og at det her er foreslått at det kan gis tillatelse til utplassering av tur- og turorienteringsposter. En viktig føring i oppdraget fra departementet var å videreføre restriksjonsnivået i sone A. Samtidig kan ikke departementet utelukke at det i dagens naturreservat kan gis tillatelse til utplassering av poster også etter den generelle dispensasjonsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 48. Departementet mener derfor i tråd med Miljødirektoratets og Statsforvalterens tilråding, at det kan klargjøres i verneforskriften at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til utplassering av tur- og orienteringsposter også i denne delen av nasjonalparken. Forutsetningen vil fortsatt være at det ikke skader verneverdiene nevneverdig. Departementet viser også til at sone A er en mindre tilgjengelig del av nasjonalparken, og forventer derfor ikke mange søknader eller svekket ivaretagelse av verneverdiene. Søknadsbehandling vil avklare mulige skadevirkninger, og forvaltningsmyndigheten må følge utviklingen og evt. om nødvendig justere praksis. Orienteringsløp vil det fortsatt ikke åpnes for i sone A.

5.4.2. Dialogmøte med berørte kommuner

Departementet hadde 25. mai 2023 dialogmøte med kommunene Enebakk, Nordre Follo, Lørenskog og Rælingen. Oslo kommune hadde ikke anledning til å stille, men gir i skriftlig innspill til departementet uttrykk for ønske om en stor nasjonalpark i tråd med Statsforvalterens tilråding. Viken fylkeskommune besvarte ikke invitasjonen til møtet.

Nordre Follo, Lørenskog, og Rælingen kommuner ønsker nasjonalpark. Nordre Follo kommune mener grunneiernes syn skal tillegges stor vekt, at det bør vernes en stor nasjonalpark, og at området Miljødirektoratet har foreslått å verne som friluftslivsområde i stedet for nasjonalpark kan få større verneverdier i fremtiden. Rælingen kommune har ikke

synspunkter til avgrensningen. Enebakk kommune ønsker ikke nasjonalpark, men understreker at dersom det likevel bli vern, bør det være med avgrensning som foreslått av Miljødirektoratet.

Ifølge både Telias og Telenors dekningskart er det god mobildekning ved Mosjøen, mens det er dårlig eller ingen dekning ved Rausjøgrenda. På bakgrunn av innspill fra Enebakk kommunene foreslår departementet en bestemmelse om at det etter søknad kan gis tillatelse til nødvendig oppsetting av en mobilmast innenfor nasjonalparken ved Rausjøgrenda. Sending i dagens GSM-bånd (900 MHz) gir etter det departementet forstår normalt 3–7 km radius rekkevidde per basestasjon til lands. Det er utgrenset område ved Rausjøgrenda som kan vurderes som lokalisering, og relativt kort avstand fra hyttene til nasjonalparkens yttergrenser, i de fleste tilfeller kortere enn vanlige basestasjoners rekkevidde. Departementet viser til at Østmarka i hovedsak er dekket av skog. Plassering av mobilmast vil her vil derfor gi i vesentlig mindre visuelle virkninger enn på høyfjellet dersom lokalisering utenfor nasjonalparken ikke er hensiktsmessig. Departementet viser til at i tråd med naturmangfoldloven § 14 er dette et tiltak det bør kunne gis tillatelse til dersom det ikke er mulig å finne annen lokalisering som kan betjene hyttene i området. Departementet mener samtidig det må legges vekt på å unngå uheldige visuelle virkninger ved valg av lokalisering og type mobilmast, jf. naturmangfoldloven § 12. Etter departementets vurdering vil vern av Østmarka nasjonalpark ikke være til hinder for at Rausjøgrenda i fremtiden vil få bedre mobildekning.

Enebakk kommune mener forskriftene i større grad bør åpne opp for økt tilrettelegging. Departementet er enig i dette, og har som nevnt over tatt inn bestemmelser om både etablering av nye stier og løyper også i nasjonalparkforskriften utenfor sone A. Dette kan også redusere den samlede belastningen fra ferdsel i særlig utsatte områder.

Enebakk kommune ønsker også at hyttene grenses ut av verneområdene. Departementet viser til at hyttebebyggelsen allerede er omfattet av markalovens generelle forbud mot bygge- og anleggstiltak i marka. Departementet kan derfor ikke se at bruk og vedlikehold av hyttene vil bli nevneverdig vanskeliggjort ved at hyttene omfattes av vernet. Hensyn til god arrondering av nasjonalparken og enkle og oversiktlige grenser taler for å inkludere Mosjøen og Raudsjøen i verneområdet. Det vil også være hensiktsmessig at Raudsjøen og Mosjøen omfattes av vernet hvis man ønsker at hyttene i området ikke bør utvikles fra den relativt enkle standarden de fleste hyttene har i dag. I tillegg vil anleggelse av nye eller utvidelse av brygger kreve tillatelse etter verneforskriften. Det er foreslått flere bestemmelser for å sikre fortsatt hensiktsmessig bruk og vedlikehold av hyttene, blant annet bestemmelser om at det kan gis tillatelse til mindre utvidelser.

Departementet viser til at flere av kommunenes innspill samsvarer mye med organisasjonenes innspill, og viser til ovennevnte redegjørelse med forslag til endringer som følge av disse. Departementet viser til at det kan gis tillatelse til utsiktsrydding i begge områder, unntatt i nasjonalparkens sone A.

Kommunene pekte på at det an være krevende å forholde seg til ulike forskrifter, og anmodet om mer enhetlig utforming av disse. Departementet er enig i at ulik struktur i forskrifter for tilgrensende verneområde er uheldig, men viser samtidig til at det er fastsatt

forskrift om vern av andre friluftslivsområder innenfor Marka med samme struktur, og som er kjent blant brukere av Marka. Å fastsette ny forskrift med helt ny struktur for et nytt friluftslivsområde kan også være uheldig. Departementet foreslår derfor å beholde forskriftenes struktur nå. Departementet understreker samtidig at ferdsel i tråd med friluftsløven, deriblant organisert trening, som den klare hovedregel er tillatt uansett hvor man ferdes i Østmarka. I begge vernekategorier er det fastsatt generelle bestemmelser om forbud mot å skade verneverdier og hensynsfull ferdsel. Den største forskjellen er søknadsplikt for visse former for tilretteleggingstiltak, samt noe strengere bestemmelser i sone A (gjeldende Østmarka naturreservat). Det blir viktig med god veiledning og informasjon fra forvaltningsmyndigheten om dette.

Departementet har tatt til orientering at de fire kommunene ønsker seg besøkssenter.

5.4.3. Dialogmøte med representanter for hytteeiere i Rausjømarka og Marka

Departementet hadde 21. juni 2023 møte med representanter fra Rausjømarka vel og Interessegruppe for hytteeiere i Marka. Det er om lag 90 hytter med selveiertomt i Rausjømarka. De fleste ligger rundt Tonevann, Mosjøen og Raudsjøen. Tomtene ble skilt ut og bebygget med enkle hytter like etter krigen. De fleste hyttene har enkel standard. Noen få hytter ved Raudsjøen har innlagt strøm, men ingen har innlagt vann. Begge foreningen ønsker at hytteeiendommene grenses ut av nasjonalparken.

Velforeningen viste til behandling av representantforslag om vern av Østmarka nasjonalpark i Innst. 175 S 175 (2016-2017). Her uttalte flertallet i komiteen at det er viktig at hytteeierne sikres fortsatt mulighet til å bruke eiendommene i Østmarka i forbindelse med opprettelse av nasjonalparken, og at deres rettigheter bør videreføres. Det ble også pekt på forvaltningsmessige utfordringer med å ha hytter i nasjonalparken og at en utgrensing er mer i tråd med naturmangfoldloven § 35.

Departementet merket seg synspunktene, men viste samtidig til at vern som nasjonalpark vil ha lite å si for fremtidig bruk og modernisering av hyttene da dette allerede er strengt regulert av markaloven. Samtidig åpner markaloven opp for hogst, landbrukstiltak og flere infrastrukturtiltak. Vern som nasjonalpark gir derfor bedre ivaretagelse av verneverdier. Ingen av foreningene hadde konkrete innspill til endringer i Miljødirektoratets forslag til verneforskrifter.

Departementet viser til omtale av hytter i kap. 9.3.6.

6. Oppheving av forskrifter

Følgende forskrifter oppheves som følge av forslaget, jf. forskriftene ikrafttredelsesbestemmelser.:

1. Forskrift 13. desember 2002 nr. 1546 om verneplan for barskog i Øst-Norge, vedlegg 34, fredning av Østmarka naturreservat, Rælingen, Lørenskog og Enebakk kommuner, Akershus
2. Forskrift 4. oktober 2013 nr. 1175 om vern av Hauktjern friluftslivsområde, Oslo kommune, Oslo
3. Forskrift 4. oktober 2013 nr. 1176 om vern av Spinneren friluftslivsområde, Oslo kommune, Oslo

7. Saksbehandling

7.1. Bakgrunn

Våren 2012 la organisasjonen Østmarkas Venner frem et forslag om at deler av Østmarka burde vernes som nasjonalpark. Daværende miljøvernminister Bård Vegard Solhjell mente at forslaget var et positivt initiativ og sendte den 19. desember 2012 brev til kommunene rundt Østmarka med spørsmål om oppstart av en verneprosess. Kommunene Oppegård og Ski (nå begge Nordre Follo) og Oslo ba regjeringen om å starte en verneprosess med mål om å etablere en nasjonalpark i deler av Østmarka. Vern som nasjonalpark ble også lansert i Stortinget gjennom Representantforslag 59 S (2015–2016). Vern i Østmarka ble inkludert i to av regjeringen Solbergs politiske plattformer. I 2018 besluttet daværende regjering at den ville utrede om de naturfaglige verdiene i Østmarka kvalifiserte til status som nasjonalpark. Både Statsforvalteren og Miljødirektoratet vurderte dette i 2018–2019.

7.2. Saksgang, organisering og medvirkning

14. november 2019 ga Klima- og miljødepartementet Miljødirektoratet i oppdrag å utarbeide forslag til vern av nasjonalpark. Statsforvalteren fikk oppdrag fra Miljødirektoratet 19. februar 2020. Formell oppstart av verneprosessen ble kunngjort 9. oktober 2020. Det kom inn 59 skriftlige innspill til oppstartsmeldingen. I desember 2021 sendte Statsforvalteren utkast til alternative verneforslag til Miljødirektoratet. Etter gjennomgang av utkastet, ba departementet i juni 2022 om at det skulle sendes på høring forslag om vern av en ny nasjonalpark i Østmarka og Østmarka friluftslivsområde. 14. oktober 2022 sendte Statsforvalteren tre alternative forslag på høring med frist 15. januar 2023.

For arbeidet med nasjonalpark er det opprettet en ekstern referansegruppe med medlemmer fra de fem kommunene rundt Østmarka (Rælingen, Lørenskog, Oslo, Nordre Follo og Enebakk kommuner) samt kulturmiljømyndighetene i Viken fylkeskommune og Oslo. Statsforvalteren har siden igangsettelsen av verneprosessen også hatt en rekke møter med lag og foreninger knyttet til særinteresser, idrett, friluftsliv og næring. I forbindelse med oppstartsmeldingen ble det arrangert to åpne, digitale møter. Det samme ble gjort under høringen. Oslo og Omland Friluftsråd arrangerte også et åpent høringsmøte på Skullerud, hvor en rekke organisasjoner var invitert og Statsforvalteren presenterte forslaget.

Statsforvalteren har hatt flere befaringer hvor verne kvaliteter, bruk og inngrep og mulige grenser etter ulike verneformer er vurdert.

For å både kunne orientere om verneprosessen og å samle og dele relevant informasjon, ble det opprettet en egen prosjektside på www.statsforvalteren.no/ostmarka.

7.3. Høring

Statsforvalteren sendte 14. oktober 2022 tre alternative forslag på høring i tråd med føringer fra Klima- og miljødepartementet. Det ble foreslått tre ulike alternativer. Alle alternativene sikrer det samme arealet med tilnærmet likt restriksjonsnivå, men med ulike variasjoner av verneform. Alle alternativene medfører forbud mot nye inngrep, kommersiell skogsdrift og medfører begrensninger for utvidelse av eksisterende bygningsmasse. Vernealternativene skiller ved restriksjonsnivå knyttet til bl.a.

motorferdsel og mulighet for å innlemme eksisterende inngrep. Det er redegjort nærmere for alternativene i Miljødirektoratets tilråding.

Berørte grunneiere, rettighetshavere, kommuner, fylkeskommuner og andre instanser på fylkes- og regionnivå, samt aktuelle lokale og regionale organisasjoner og privatpersoner har hatt gitt hørings svar. Hovedsynspunkter er tatt inn i kap. 8.

8. Merknader til verneforslaget

Statsforvalteren mottok 110 skriftlige uttalelser. Det har i tillegg blitt avholdt møter med kommuner og fylkeskommune og ulike lag og foreninger.

8.1. Generelle merknader

Oslo kommune ønsker nasjonalpark i Østmarka for å ivareta store, sammenhengende, eldre skogsområder og et rikt mangfold av arter og naturtyper. Østmarka er også et svært viktig friluftslivsområde for innbyggere i Oslo, og forskrifter og forvaltning kan ikke sidestilles med de fleste andre nasjonalparker i Norge. For Oslo kommune er det viktig at oppgaver knyttet til driften av Oslo kommunes skoger kan opprettholdes, og at friluftslivstilbudet til byens befolkning ikke reduseres.

Nordre Follo kommune støtter fortsatt opprettelse av et større verneområde i Østmarka.

Lørenskog kommune støtter vern av en nasjonalpark i Østmarka, som de mener vil gi økt verdi knyttet til naturvern, friluftsliv, helse og kulturminnevern. Selv om kun små arealer i Lørenskog inngår i forslagene til verneområder vil vern ha betydning for kommunen.

Rælingen kommune støtter opprettelse av en nasjonalpark i Østmarka. Rælingen kommune registrerer at Østmarka naturreservat, som delvis ligger innenfor kommunegrensen til Rælingen kommune, ikke vil bli nevneverdig påvirket av en etablering av nasjonalpark

Enebakk kommune skriver at forslaget som foreligger om nasjonalpark ikke lenger vil likestille kommunens ansvarsområder naturmangfold, idrett, friluftsliv og helse, slik markaloven gjør. De ønsker at dagen forvaltning og vern av Østmarka videreføres.

Viken fylkeskommune foretrekker en nasjonalpark etter alternativ 1, dersom det skal etableres en nasjonalpark. Fylkeskommunen ønsker at naturmangfold, idrett, friluftsliv og folkehelse likestilles som hensyn også i framtidig forvaltning og vern av Østmarka.

Miljøorganisasjoner (Sabima, WWF, Naturvernforbundet, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, Naturvernforbundet i Nordre Follo m.fl.) støtter opprettelse av en nasjonalpark. Markaloven gir ikke tilstrekkelig beskyttelse for naturverdiene. Dette er trolig siste gjenværende mulighet til å verne et så stort og sammenhengende areal av lavereliggende skog på Sør-Østlandet. Sabima, WWF, Naturvernforbundet og Østmarkas Venner fremhever også at vernet vil bidra til å nå målene om 30 % vern innen 2030.

Østmarkas venner støtter opprettelse av en nasjonalpark i Østmarka og mener at markaloven ikke gir Østmarkas natur- og kulturverdier godt nok vern. Nasjonalparken vil gi mulighet for å oppleve naturen uforstyrret gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. De er enige med Klima- og miljødepartementet i at «en nasjonalpark kan for Osloregionens befolkning ha stor betydning for både identitet og friluftsliv og for formidling av natur- og kulturmiljøverdier».

Den Norske Turistforening (DNT) og DNT Oslo og Omegn støtter opprettelse av en nasjonalpark i Østmarka. Store, sammenhengende natur- og friluftsområder blir enda mer

verdifulle i fremtiden. Vernet må ta hensyn til den særegne rollen Østmarka har som en av Oslo-området mest brukte friluftslivsområder.

IF Frøy og en rekke andre lokale idrettsorganisasjoner er negative til verneforslaget, da de oppfatter at et vern vil gjøre de vanskeligere å drive med ulike aktiviteter der. IF Frøy mener dagens regulering med markaloven er tilstrekkelig.

Friluftslivsorganisasjonene Norsk Friluftsliv og Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) støtter forslaget om nasjonalpark under forutsetning av at det ikke legges unødvendige restriksjoner på friluftslivet.

Sentralt ungdomsråd i Oslo peker på at for de som vokser opp i Oslo er det spesielt viktig med naturvern. Marka kan brukes til å komme seg bort fra hverdagen, til lek og andre aktiviteter. Dette gjelder særlig for unge som opplever at fritidsaktiviteter og -arenaer kan være dyre og utilgjengelige, og i noen tilfeller blir tatt fra dem.

Idrettens samarbeidsutvalg i Østsjø bydel (ISUØ) støtter ideen om et verneområde, men er bekymret for den praktiske betydningen for deres aktivitet. Sterkt begrensede restriksjoner på bruken kan gi betydelige skadeeffekter for både trivsel og helse.

Norges Orienteringsforbund, Akershus og Oslo orienteringskrets, Oppsal IF orientering, Bækelagets Sportsklubb avd. Orientering og Orienteringsgruppa i Driv IL støtter oppretting av nasjonalpark og andre verneområder i Østmarka, under forutsetning om at folkehelse kommer bedre fram i verneformålet og at det ikke legges restriksjoner på markaidrett og friluftsliv. Norges Orienteringsforbunds mener at disse forutsetningene ikke er oppfylt i de fremlagte verneforslagene. Uansett verneformer og grenser, mener de det ikke er faglig grunnlag for å innføre begrensinger på orienteringsaktivitet i Østmarka for å ivareta naturmangfold og andre verneinteresser.

Skiforeningen støtter ikke etablering av Østmarka nasjonalpark og mener at kun vern etter markaloven § 11 burde vært utredet.

Sykkelorganisasjonene Norsk Organisasjon for Terrengsykling (NOTS) avdeling Follo og Norges Cycleforbund støtter ikke etablering av Østmarka nasjonalpark og er sterkt kritisk til de foreslåtte begrensningene for utøvelse av friluftsliv, som allerede er solid forvaltet og forankret gjennom markaloven.

45 privatpersoner har gitt hørings svar. En stor del av de private ønsker ikke vern. Noen peker på at markaloven fungerer fint i dag. De frykter at ytterligere vern vil svekke Østmarka som friluftsområde. Andre privatpersoner støtter opprettelse av nasjonalparken og et styrket vern, og mener markaloven ikke er tilrettelagt slik at den sikrer verneverdiene, slik at det er nødvendig å etablere sterkere vernebestemmelser.

Losby Bruk er i liten grad berørt av forslaget til nasjonalpark, men det er viktig at dagens bruk og rettigheter (jakt, fiske, uttransport av felt vilt, vedlikehold og bruk av Tappenberghytta) i eksisterende Østmarka naturreservat ikke svekkes.

Akershus Bondelag er tilfreds med at alt areal som legges inn i de tre forslagene til verneområde er offentlig eid.

NORSKOG, Indre Østfold og omegn skogeierlag og Det norske Skogselskap støtter ikke etablering av nasjonalpark. Området og friluftinteressene er godt nok beskyttet av markaloven og skogbruksloven. Vernet vil begrense tilrettelegging for idrett og friluftsliv, og at incentiv for vedlikehold av veier og annen infrastruktur forsvinner. Skogselskapet mener det kan bli vanskelig å drive et helt nødvendig stedstilpasset skogbruk og skjøtsel slik at skogen blir i stand til å takle et endret klima og samtidig være attraktiv for utøvelse av friluftsliv, idrett og rekreasjon for fremtidige generasjoner.

NORSKOG mener at et vern ikke vil tilføre annet enn et større sammenhengende skogområde, som allerede fra før er regulert gjennom markaloven med tilhørende forskrifter. Trolig er det største og mest verdifulle sammenhengende området for naturmangfoldet allerede vernet. Området vil ikke bidra vesentlig til representativt vern. Et vilkår for å opprette nasjonalpark er at det skal være «uten tyngre naturinngrep».

Interessegruppe for hytteeiere i marka støtter ikke etablering av Østmarka nasjonalpark. Verneformene som allerede eksisterer; markaloven, naturreservat og friluftslivsområde, gir tilstrekkelig vern av Østmarka. De mener det er illustrerende, for hvilke kompromisser som må inngås for å skape en nasjonalpark, at hovedforslaget som foreligger deler nasjonalparken i fire separate deler delt av en vei og to kraftledninger. I tillegg ligger Vangen skistue som en øy i parken. Det virker uforståelig at et mer eller mindre sammenhengende hyttefelt ca. 90 hytter ikke skal være et vesentlig naturinngrep.

Statsforvalteren konstaterer at verneforslaget har både tilhengere og motstandere, og tar de generelle merknadene til orientering.

Miljødirektoratet viser til at nasjonalpark må ha et restriksjonsnivå som ivaretar og beskytter naturverdiene som er formålet med vernet. Samtidig er utøvelsen av et enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging en del av verneformålet. Direktoratet støtter Statsforvalterens vurdering i at eksisterende aktivitet skal videreføres så langt det er mulig innenfor rammene av verneforskriften for nasjonalparken.

Vern av Østmarka vil gi et betydelig bidrag til skogvernets dekning av skog i lavlandet i Sørøst-Norge, og av skog på middels og høy bonitet. I nasjonalparksammenheng finnes ikke områder med større sammenhengene barskog i lavlandet, som også ligger i sørboreal og boreonemoral sone. Heller ikke i skogvernsammenheng finnes det mange så store verneområder i Sørøst-Norge, og ingen grandominert i nevnte bioklimatiske soner. Arealet som foreslås som nasjonalpark har en blandet kvalitet på verneverdier. Enkelte steder er skogen relativt ung, uten kvalitetene som en gammel skog gir for arts mangfoldet. Men store deler av arealet har naturkvaliteter som er godt egnet for områdevern etter § 35. Skogkvalitetene vil øke dersom området vernes, slik at man på lang sikt vil få en gammel skog over hele nasjonalparken. Dagens restriksjonsnivå forhindrer ikke etablering av nye inngrep slik som skogsbilveier og kommersiell hogst. Både vern som nasjonalpark og vern etter markaloven § 11 vil legge begrensninger på skogbruksdrift i området. Friluftsliv er en viktig del av formålet for dette vernet, og det er gitt åpninger i verneforskriften for å

ivareta dagens bruk av området. Vern vil ikke føre til at området blir mindre attraktivt for friluftslivsutøvelse. Klimaendringer kan føre til endrete behov i framtiden, men også til endret bruk av området.

Klima- og miljødepartementet viser til at aktiviteter innen idrett og friluftsliv i all hovedsak kan fortsette som før i nasjonalparken. Det er for disse interessene få forskjeller i restriksjonsnivå mellom de to vernekategoriene. Departementet foreslår at organisert trening og organisert ferdsel er tillatt uten søknad, og viser til den alminnelige aktsomhetsplikt også for slike aktiviteter. Departementet viser til kap. 5 om endringer i verneformer og avgrensning, og slutter seg ellers til Miljødirektoratet.

8.2.Saksbehandling og prosess

NORSKOG mener at rapporten fra MENON ikke kan tillegges særlig vekt som beslutningsgrunnlag alene. I rapporten vises det til et tap for skogbruket og skognæringen, som innebærer tapte inntekter for grunneier, og ikke øvrige effekter for verdikjeden i skog. Norges skogeierforbund peker også på at det ikke er kommentert bortfall av tømmer for skogbasert industri og grønn verdiskaping. I skogvernarbeidet skal det gjøres avveininger mellom verneverdi og verdi for skognæring.

Oslo og Omland Friluftsråd mener at det er viktige mangler i beslutningsgrunnlaget, bl.a. når det gjelder hvilke konsekvenser klimaendringer, befolkningsvekst og økt bruk får for framtidig tilretteleggingsbehov, med de foreslåtte restriksjoner i verneforskriftene. Statsforvalterens kartlegging av bruken av Østmarka har store mangler. Ski- og vinteraktiviteter er for eksempel helt utelatt. Kommunenes «Kartlegging og verdsetting av friluftsområder» burde ha inngått som en viktig del av kunnskapsgrunnlaget om friluftslivet. Det aller meste av det foreslåtte verneområdet inngår i Oslo kommunes skoger. Dagens forvaltningsregime burde vært beskrevet og vurdert opp mot den foreslåtte verneplanen, som et dokument å se til i utformingen av ny forvaltningspraksis.

Norges Orienteringsforbund, Orienteringsgruppa i Driv IL, Oppsal IF orientering, Bækkelagets Sportsklub avd. Orientering og IF Frøy mener det ikke er tilstrekkelig utredet hvilke konsekvenser forslaget har for fysisk aktivitet, friluftsliv, idrett og folkehelse.

Skiforeningen mener det bør gjennomføres en konsekvensutredning av hvordan verneforslaget vil påvirke friluftslivet. De etterlyser en vurdering av konsekvenser for gjennomføring av ønskede framtidige turveitraseer og andre tilretteleggingstiltak for friluftslivet. Vinteraktiviteter har ikke fått tilstrekkelig fokus i utredningsfasen.

Norges Cycleforbund region øst mener de negative konsekvensene av begrensningene for organisert sykling må utredes grundigere, og reduseres. Forslaget er mangelfullt utredet og til dels basert på synsing og et for dårlig beslutningsgrunnlag.

Enebakk kommune etterlyser utredninger om vern etter markaloven og vurdering av hvorvidt dagens lovverk med naturreservater og markaloven forringer naturkvalitetene i Østmarka. De kan ikke se om det er gjort vurderinger av eventuelt krav om erstatning. De stiller videre spørsmål ved om det er beregnet kostnader som må til for å restaurere tilbake til naturtilstand, etablering av publikumsfasiliteter, parkering, kunnskapsformidling m.m.

Naturvernforbundet, Naturvernforbundet i Nordre Follo og Naturvernforbundet i Oslo og Akershus mener at saken er grundig utredet. Norsk Friluftsliv oppfatter at natur- og friluftslivsorganisasjonene som har interesser og aktivitet i Østmarka er fornøyd med den dialogen Statsforvalteren har hatt med dem i utformingen av verneplanforslaget.

Statsforvalteren viser til det ikke er krav om konsekvensutredning. I eksterne fagrapporter og utredninger er flere tema belyst for å sikre et godt kunnskapsgrunnlag. Dette kommer i tillegg til informasjon og innspill som er hentet inn og mottatt etter oppstartsmeldingen, høringen og en rekke dialogmøter. Bruk, ferdsel og arrangementer i området er tilstrekkelig synliggjort. Verneforskriftene og avgrensingen er søkt innrettet slik at Østmarka skal være minst like godt egnet for friluftsliv, idrett og opplevelse etter et vern som i dag. Statsforvalteren har også hatt mange egne befaringer hvor vernekvaliteter, bruk og inngrep, og mulige grenser etter ulike verneformer er vurdert.

Det er ikke gjennomført en vurdering av merverdi gjennom videreføring av tømmer. I skogvernprosesser har det normalt sett ikke vært foretatt slike vurderinger. Nye retningslinjer for å avveie skogvernet mot konsekvensene for skog- og trenæringen ble innført februar 2022, og gjelder for prosesser som igangsettes etter dette. Oppstart av verneplanprosess for Østmarka ble meldt desember 2020. Statsforvalteren har ikke gjort noen vurdering av størrelse på erstatning. Dette er det normalt Statens Skogsaksyndig som vurderer. Heller ikke nettoverdi opp mot lagring eller frigjøring av CO₂ er utredet. Det er ulike syn på dette, også i ulike forskermiljø.

Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens vurdering, og legger til at det ikke er krav om her. Bestemmelsene i verneforskriften for nasjonalparken vil i stor grad ivareta dagens bruk. Statsforvalteren har gjort en grundig jobb med å involvere de aktuelle interessene. I tillegg dekker fagrapportene et bredt kunnskapsgrunnlag på natur- og kulturverdier, samfunnsøkonomiske vurderinger og brukerinteresser i utredningsområdet. Enkelte fagområder kunne nok ha vært bedre dekket i fagrapportene, slik som skiaktivitet og skogsdrift. Kunnskapsgrunnlaget er likevel dekkende for å kunne gjøre gode vurderinger. Høringsinnspill bidrar også til å belyse interesser som er viktige i den videre prosessen.

Klima- og miljødepartementet viser til at det med dagens forvaltning i Østmarka er lite skogbruk i utredningsområdet, og at grunneierne ønsker vern. Vern har svært liten betydning for tilgang på virke i dag. Departementet slutter seg ellers til Miljødirektoratet.

8.3. Verneformer og -alternativer

Oslo, Nordre Follo, Enebakk kommune, Lørenskog kommuner og Viken fylkeskommune foretrekker alternativ 1. Nordre Follo anser likevel både alternativ 1 (nasjonalpark) og 3 (naturreservat) som gode alternativ til vern i Østmarka. Enebakk kommune skriver at det mellom Østmarka naturreservat og Enebakks kommunegrense til Nordre Follo og Oslo, er forholdsvis lave naturverdier og store menneskelige inngrep i form av veier, demninger, kraftledninger, hytter med mer. Her vil det oppstå mange brukerkonflikter. Kommunen ønsker derfor at disse områdene fortsatt skal være vernet etter markaloven.

Riksantikvaren støtter Statsforvalterens hovedforslag (alternativ 1) om å opprette en nasjonalpark etter naturmangfoldloven og et friluftslivsområde etter markaloven.

Naturvernorganisasjonene mener at alternativ 1 i høringsdokumentet er det beste. Dette alternativet vil gi best vern til viktige naturverdier i et relativt stort område, og samtidig gi best beskyttelse mot tyngre naturinngrep. Også Østmarkas Venner (ØV) støtter helhjertet opp om Statsforvalterens og Klima- og miljøministerens foretrukne alternativ 1.

NORSKOG er bekymret for at man bryter med strenge faglig krave til vernekategorien.

Bjørndal Boligsammenslutning ønsker at vern etter markaloven § 11 som friluftslivsområde må gis en størst mulig utbredelse utenfor nasjonalparken.

Friluftslivets samarbeidsutvalg Søndre Nordstrand bydel mener det er uheldig at det blir definert mange ulike verneformer innenfor et relativt begrenset område. Friluftslivsområdet må gis en størst mulig utbredelse utenfor nasjonalparken.

Norsk friluftsliv, NJFF Akershus og Oslo, DNT, DNT Oslo og Omegn støtter Statsforvalterens hoved-alternativ, som de vurderer at i størst grad ivaretar natur- og friluftsjnteresser i området.

Norges Orienteringsforbund og Oppsal IF fraråder nasjonalpark i områdene vest for kraftledning Skjelbreia-Fjell, men kan støtte vern etter markaloven § 11.

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) støtter opprettelsen av en nasjonalpark sør for Spinneren, som et viktig bidrag til skogvernet i landet.

Skiforeningen mener det er en svakhet at man ikke har utredet vern kun etter markaloven, som bygger på flerbruk og avveining av ulike interesser som friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Naturmangfoldlovens overordnede formål er ivaretagelse av natur.

NOTS avdeling Follo og Follo sykkelklubb ber om at det vurderes å endre verneform til § 11 i markaloven på et større område i den sørlige delen av utredningsområdet, som nå er foreslått som nasjonalpark. Det vil åpne for bruk av el-sykkel og videreføre dagens bruk.

Statsforvalteren mener at alternativene som var på høring, er best egnet til å oppfylle de rammene og forutsetningene som var satt for prosessen. Alternativ 1 foretrekkes av de fleste som har uttalt seg, både blant de som støtter et vern og de som i utgangspunktet er mer negative. Statsforvalteren tilrår et vern med utgangspunkt i alternativ 1. Statsforvalteren mener samlet sett at de delene av nasjonalparkforslaget som ligger mot vest, har vernekvaliteter og bruk som tilsier at nasjonalpark er riktig verneform. Med nærhet til hovedstaden og større utfartssteder som Skullerud, vil også en slik avgrensing gjøre det enklere å besøke nasjonalparken. De besøkende vil med dette kunne gå lengre turer gjennom nasjonalparken. Statsforvalteren mener at opplevelsene totalt sett vil øke med den forvaltningen og skjøtselen som bør forventes i en nasjonalpark.

Statsforvalteren har gjort ytterligere presiseringer og justeringer i verneforskriften for å ivareta idretts- og friluftsjnteressene i nasjonalparkområdet, særlig sykling. Dagens aktivitet skal ikke begrenses. Det fremstår som at fryktede begrensinger på bruk, er hovedårsaken til ønsket om at nasjonalparken skal begrenses til området øst for kraftledningen. Statsforvalteren mener dermed å i stor grad ha imøtekommet innspillene gjennom justering av forskriften, fremfor å avgrense nasjonalparken til kun de østligste delene av verneforslaget. Noen grensejusteringer er imidlertid foretatt nærmere randsonen i vest, der bruksintensiteten og tilretteleggingen er størst.

Miljødirektoratet tilrår en justert versjon av høringsalternativet, slik at større tekniske inngrep legges utenfor nasjonalparken.

Miljødirektoratet påpeker at prosessen ble initiert av et ønske om etablering av nasjonalpark i Østmarka, og det har ikke vært et uttrykt lokalt eller politisk ønske om vern kun etter markaloven § 11. Selv om andre verneformer er teknisk mulig for utredningsområdet, var et forslag til nasjonalpark en forutsetning for oppdraget.

Klima- og miljødepartementet foreslår at nasjonalparken og friluftslivsområdet i hovedsak avgrenses i tråd med alternativ 1, se kap. 5. Dagens bruk til skisport kan fortsette som før. I nasjonalparken kan det gis tillatelse til omlegging av etablerte traseer, mens oppkjøring av løyper kan skje i etablerte traseer uten søknad. Det kan utenfor sone A også gis tillatelse til etablering av nye løyper. Departementet kan derfor ikke se at vern vil ha nevneverdig betydning for skisport sammenlignet med situasjonen i dag. Departementet viser til nærmere omtale av ulike aktiviteter under, og slutter seg ellers til Miljødirektoratets og Statsforvalterens vurdering. Departementet er enig med Skiforeningens i at naturmangfoldlovens overordnede formål er naturen skal tas vare på. Samtidig sier lovens formålsbestemmelse at bevaringen av natur også skal gi «grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden». Departementet mener dette er særlig relevant i Østmarka, og foreslår et eget punkt om det i formålsbestemmelsen til verneforskriften for Østmarka nasjonalpark.

8.4. Vernegrenser

8.4.1. Innledning

Oslo kommune ber om at ni vassdragsanlegg bør avgrenses fra nasjonalparken. Vannspeilene til vannene som reguleres, Mosjøen, Rausjøen og Svartoren, må også tas ut av nasjonalparkavgrensningen. Se også kapittel 9.3.5 om vassdragsanlegg. Kommunen ber derfor Statsforvalteren vurdere de geografiske avgrensningene i verneforslagene opp mot arbeid med nye hensynssoner for drikkevannskilder.

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) foreslår en mindre reduksjon av nasjonalparken nord for Spinneren, fordi dette området har høy bruk og viktige ferdselsårer for friluftslivet. OOF støtter at Vangen og areal i tilknytning til Bysetermåsan er tatt ut av verneområdet. Veien mellom Vangen og Bysetermåsan bør også tas ut av verneområdet.

NOTS, NOTS Follo, IF Frøy, Follo sykkelklubb og Norges Orienteringsforbund mener at nasjonalparkforslaget må reduseres betydelig i syd, se kapittel 4.

Enebakk kommune ønsker at området mellom Østmarka naturreservat og Enebakks kommunegrense til Nordre Follo og Oslo, fortsatt skal være vernet etter markaloven pga. brukerkonflikter ved skjerpet vern, se kapittel 4.

Skiforeningen mener at et større areal rundt parkeringen på Bysetermåsan bør tas ut slik at det blir mulig å utvide parkeringsplassen for å håndtere forventet besøksvekst.

Østmarkas Venner og Naturvernforbundet påpeker at store verneområder er særlig verdifulle fordi de har flere arter og større og mer levedyktige bestander enn små verneområder. Det er derfor svært viktig at nasjonalparken også inkluderer de foreslåtte områdene på vestsiden av kraftledningen, hvor det blant annet er større naturverdier enn i den østre delen. På grunn av store verneverdier bør Dølerud og Dølerudåsen inngå i nasjonalparken.

Rausjømarkas Vel og Interessegruppe for hytteeiere i marka mener at det vil være i strid med naturmangfoldloven § 35 å innlemme hyttene i Rausjømarka i en nasjonalpark, og at det ikke er påvist naturverdier som tilsier at hytter må inkluderes. Med hytter både i og utenfor en nasjonalpark vil det gjelde ulike regler.

Statsforvalteren viser til at vern vil sikre området på en måte som trolig også vil være positivt og i tråd med hensynet til drikkevannskildene. Det er ikke grunnlag for at arealene i hensynssonen grenses ut av verneforslaget. Det forutsettes at kommunen vil informere godt om evt. begrensinger i sonen. Statsforvalteren har i møte med Oslo kommune hatt en gjennomgang av vassdragsanleggene. Demningen ved Svartoren ligger nær Rausjøveien, og var allerede grenset ut i høringsforslaget. Det samme gjelder demningen i Rausjøen. Med tanke på tilkomst og eventuelle arbeider på demningen, ser Statsforvalteren at grensen rund Rausjødammen kan justeres noe. Statsforvalteren ønsker ikke å grense ut øvrige damanlegg som ikke ligger like i utkanten av verneforslaget. Det er i forskriftene tatt inn bestemmelser som skal ivareta drift og vedlikehold av disse dammene. Se egen kommentar om dette under kapittel 9.3 om virksomhet og tiltak. I møte med Oslo kommune oppfattet Statsforvalteren at dette er tilstrekkelig.

Mosjøen og Raudsjøen reguleres manuelt ved behov av hensyn til blant annet friluftsliv og biologisk mangfold, herunder elvemusling. Dette innebærer en forholdsvis beskjeden regulering, og kan ikke sammenlignes med vannstandendringene ved kraftproduksjon. Statsforvalteren ser derfor ikke grunn til å grense vannene ut. Bestemmelsen om drift og vedlikehold åpner for fortsatt vannstandsjustering.

I henhold til oppdraget har det vært et mål at bruk samt behov for vedlikehold og transport til hyttene ikke skal hindres eller vanskeliggjøres. En løsning som ble foreslått i oversendelse til Miljødirektoratet høsten 2021, var å legge vernegrensene rundt Rausjøen og mesteparten av Mosjøen, samt tilkomstveien til Mosjøen fra sør. I så fall ville et 60-talls hytteeiendommer, inkludert tilkomstveien, ikke omfattes av vernet. De 15-20 resterende hyttene, som i hovedsak ligger rundt Tonevann og Studttjernet, ville fortsatt bli liggende innenfor verneområdet. Man kan hevde at det totale inngrepsnivået som hyttene representerer innenfor verneflaten da vil reduseres. Påvirkningen på verneområdet, er imidlertid like høy selv om grensene trekkes rundt vannkanten og hyttene.

Tilbakemeldingen fra Miljødirektoratet om oppdraget med høring var at Mosjøen, Rausjøen og omkringliggende hytter skulle innlemmes i verneområdet i høringsforslaget.

Fremtidige tiltak i hytter som innlegging av vann, fiber, internett og fremføring av strøm krever allerede dispensasjon fra forbudet mot bygge- og anleggstiltak i markaloven § 5. Vern vil medføre at slike tiltak også må vurderes av forvaltningsmyndigheten. Verneforskriften åpner for at det kan gis tillatelse til «mindre utvidelser» av eksisterende bygninger. Det vil være opp til forvaltningsmyndigheten å vurdere hvorvidt et konkret tiltak for å oppgradere eller modernisere hyttene er å anse som en “mindre” utvidelse. Terskelen for å tillate nye terrenginngrep i verneområdet skal være høy. Det er derfor tvilsomt om eksempelvis innlegging av strøm med ny linje eller forlenging av eksisterende linje mv. er et inngrep som det vil gis tillatelse til innenfor nasjonalparken.

For forvaltningsmyndigheten og flesteparten av hytteeierne vil nok den enkleste løsningen være å holde Rausjøen og mesteparten av Mosjøen utenom et vern. Med en slik avgrensning vil antall hytteeiendommer som omfattes av et vern være lavt sammenlignet med flere andre nasjonalparker. Arronderingsmessige hensyn, herunder enkle og oversiktlige grenser taler for å inkludere Mosjøen og Rausjøen i verneområdet. Det vil også være hensiktsmessig at Rausjøen og Mosjøen omfattes av vernet, hvis man ønsker at hyttene i området ikke bør utvikles videre i forhold til den relativt enkle standarden som de fleste hyttene har i dag. I tillegg vil anleggelse av nye brygger eller utvidelse av brygger da også måtte omsøkes etter verneforskriften. Hvis både hyttene, bruken, vedlikehold og transport til hyttene bør være som i dag, mener Statsforvalteren at forslag til verneforskrifter ivaretar de hensyn og tilpassinger som trengs. Statsforvalteren mener at begge de alternative avgrensningene som er skissert er akseptable. Statsforvalteren anbefaler at Rausjøen og Mosjøen inngår i vernet tilsvarende forslaget i høringsforslaget. Det begrunnes med oversiktlige grenseforhold, at dagens behov er ivaretatt i forskriftene og at det er positivt for opplevelsesverdiene at dagens relativt enkle standard videreføres.

Statsforvalteren vektlegger Oslo kommune som grunneier sine ønsker om grenser for friluftslivsområdet og nasjonalparken. Kommunen vurderer at enkelte deler av foreslått friluftslivsområde i vest ikke bør underlegges vern grunnet generelt svært høy bruksintensitet og dagens områdebruk av skoler og barnehager i nærheten til marka. Oslo kommune har også foreslått at mer av kommunens eiendom i nordøst bør inngå i vernet.

Under er ønskede endringer fra Oslo kommune og andre mottatte konkrete innspill til grensejusteringer vurdert og kommentert konkret.

8.4.2. Nordvest i friluftslivsområdet

I høringen foreslo Statsforvalteren at vernegrensen skulle ligge noe vest for eksisterende grense. Statsforvalteren viser til innspill fra og dialog med Oslo kommune om bl.a. eksisterende bruk, og foreslår å ikke utvide vern mot vest her. Grensen som Statsforvalteren anbefaler, vil da følge de eksisterende vestgrensene til Hauktjern friluftslivsområde.

8.4.3. Nordøst i friluftslivsområdet

Statsforvalteren har etter høringsinnspill fra Oslo kommune foreslått å utvide friluftslivsområdet i to soner som vist i kart *Foreslått vern i Østmarka – Oversikt over grenseendring etter Høring (Statsforvalteren i Oslo og Viken, mars 2023)*. Statsforvalteren viser til grunneiers ønske om vern og arronderingsmessige hensyn.

8.4.4. Nord og øst for Øgården i friluftslivsområdet

Oslo kommune foreslår at vernegrensen følger høydekvoten i en mer rett linje fra Øgården og nord mot veien øst for Nøklevann, samt å ta ut et lite område like øst for Øgården, da det er et gammelt grustak der. Østensjø historielag mener at området Bremsrud fortjener en ekstra vurdering med tanke på vern. I hele området ligger tufter, gårdsveier, åkerreiner, steinfrie beiteområder og rydningrøysler slik de ble forlatt ved 1900-tallets begynnelse.

Statsforvalteren foreslår ikke noe nytt vern rundt Nøklevann. Statsforvalteren er enig i innspillet fra Oslo kommune om en mer rett grense i nord, i stedet for å følge bestandsgrenser. Med forslaget fra kommunen unngår man også et tunellinnslag og et eldre grustak. Statsforvalteren anbefaler derfor å justere vernegrensen rundt Øgården i tråd med forslaget fra Oslo kommune.

8.4.5. Område ved Skullerudåsen og sør mot Olavsmyr i friluftslivsområdet

Oslo kommune har foreslått å ta ut et relativt stort område i den vestlige, mest brukte delen av friluftslivsområdet. Oslo kommune har foreslått grensen inntil blåmerket sti som går fra øst for Fjelstad og ned mot Rundvannet. Blåstien danner en tydelig grense for svært høy bruksintensitet og slitasje. I tillegg har Oslo kommune foreslått å inkludere Rundvannsåsen sørvest for Østmarkskapellet. Rundvannsåsen har gammel furuskog på begge sider av stien og naturtype rik sump- og kildeskog ved veien opp til kapellet.

Statsforvalteren er enig i at det for videre bruk og utvikling av områdene, særlig for barn og unge, kan være hensiktsmessig å grense ut mer areal fra verneforslaget i den bynære sonen i vest. Statsforvalteren viser til at de har vært usikre på hvor nært bebyggelsen grensen burde gå, og la i høringen mest vekt på vernekvitetene og skogalderen i dette delområdet. Statsforvalteren ser også at det er fornuftig å grense ut området, slik at bl.a. hele sykkelløypa «pioneren» legges utenfor da denne er et viktig for sykkelinteressene. Oslo kommune foreslår at eiendommen til Østmarkskapellet blir et «hull» i vernekartet for å også kunne inkludere Rundvannsåsen. Deler av Rundvannsåsen har gode vernekviteter og Statsforvalteren er enig i dette, men anbefaler at det avsettes noe større rom rundt Østmarkskapellet enn skissert fra Oslo kommune.

8.4.6. Nordvest for Setertjern i friluftslivsområdet

Oslo kommune foreslår å la grensen gå fra brua over Setertjern og nordvest, slik at det vestre hjørnet av høringsforslaget, vest for Setertjern utgår. Statsforvalteren mener at denne justeringen er kurant, men at grensen bør trekkes slik at skogbeltet på vestsiden av nordre Setertjern inngår i vernet.

8.4.7. Inkludering av området fra Langvannsdråga via Pettersbråtan til Skyttenbrua ved Elvåga i friluftslivsområdet

Oslo kommune foreslår at dette området tas inn i friluftslivsområdet. Etter en helhetsvurdering med vekt på blant annet utviklingspotensial, anbefaler Statsforvalteren at dette området tas inn i friluftslivsområdet. Det er her vektlagt at det er et lite, lett tilgjengelig område som egner seg for restaurering både for friluftslivsformål og naturformål, at arronderingen bedres og at kommunen som grunneier selv ønsker vern.

8.4.8. Endring av nasjonalparkgrensen ved Dølerud

Østmarkas venner foreslår å legge vestgrensen noe lengre vest slik at både husmannsplassen, DNT Dølerud og Dølerudåsen blir liggende innenfor nasjonalparken. Statsforvalteren tilrår en avgrensning der de mest brukte områdene mot byen og de store utfartsstedene i vest ikke vernes som nasjonalpark, men som et større friluftslivsområde hvor naturopplevelsesverdiene og opplevelse av kulturmiljø og kulturhistorie står sentralt.

8.4.9. Vernegrensene for nasjonalparkområdet i nordvest

OOF mener at nasjonalparken ikke bør gå lengre nordvest enn langs linja Pettersbråtan – Smørhullet – Sandbakken. Statsforvalteren vil anbefale å opprettholde grensene i dette området slik de var i høringsforslaget. Statsforvalteren har lagt vekt på at vernekvantitetene er gode, og at nasjonalparkområdet, slik det er foreslått, vil ligge nærmere utfartsstedene i vest. Statsforvalteren mener at forslaget til vernegrenser vil gjøre nasjonalparkområdet lettere tilgjengelig for besøkende fra vest og at denne nærheten til nasjonalparken vil oppleves som positiv for de fleste. Statsforvalteren har i dialog med skogforvaltningen i Oslo kommune foreslått noen endringer i grensene for nasjonalparken, der disse grenser mot friluftslivsområdet i nordvest og i vest. Disse avviker ikke spesielt mye fra høringsforslaget, men de innlemmer viktige områder.

8.4.10. Parkeringsbehov ved Bysetermåsan og veien til Vangen i nasjonalparken

Statsforvalteren ser at det kan bli aktuelt i framtiden både å utvide parkeringskapasiteten ved Bysetermåsan og evt. å etablere servicebygg med toalett. Av denne grunn vurderes det som hensiktsmessig at noe mer areal i dette området holdes utenfor nasjonalparken, og det anbefales derfor å justere grensen rundt Bysetermåsan, nordøst for den nordlige parkeringsplassen. Veien mellom Vangen og Bysetermåsan er foreslått innlemmet i verneområde med tilpassinger i forskriften som skal ivareta bruk og vedlikehold. Statsforvalteren kan ikke se at det er vesentlige forhold som tilsier at denne veien skal holdes utenfor verneområdet.

8.4.11. Vangen i nasjonalparkområdet

Skiforeningen ønsker at arealet som unntas vern utvides noe. Statsforvalteren viser til at verneforskriften åpner for fortsatt beite, men ser imidlertid at grensene i høringsforslaget var lagt svært tett opp til mye brukt uteareal nær bebyggelsen. Statsforvalteren anbefaler at det legges inn noe mer rom rundt Vangen, og justerer derfor grensene noe.

8.4.12. Statsforvalterens vurdering

De nye områdene som Oslo kommune foreslår, har alle inngått i utredningsområdet som det ble meldt oppstart for høsten 2020. Oslo kommune er grunneier for samtlige områder, og områdene har vesentlig mindre bruk og belastning enn områdene i vest som Oslo

kommune anbefaler at ikke vernes. De aktuelle områdene har ikke vært på høring, men det er ikke mottatt noen opplysninger under verneprosessen som tilsier at kunnskapsgrunnlaget mht. vern er for dårlig for disse områdene.

Statsforvalteren viser til at man normalt etter høring kun vil ta områder ut av verneforslaget. Statsforvalteren legger avgjørende vekt på at grunneier Oslo kommune ønsker disse utvidelsene i kombinasjon med at mer bruksintensive områder i vest tas ut, og legger også vekt på at det er lite som tilsier at endringen er spesielt problematisk. Områdene har mindre bruksbelastning enn områdene lengre vest og det skal ikke være hytter eller andre inngrep her. Statsforvalteren mener at det er forsvarlig at endringen gjennomføres uten en ny høring, men ber Miljødirektoratet vurdere dette nærmere. Ønsker Miljødirektoratet at det gjennomføres en ny høring på de foreslåtte utvidelsene, anbefales det at dette gjøres samtidig med høringen av de tre private eiendommene som er tilbudt for frivillig vern ved Puttåsen, nord for eksisterende Hauktjern friluftslivsområde.

8.4.13. Miljødirektoratets tilrådning

Direktoratet viser til at Norges Orienteringsforbund og Oppsal IF ønsker at områdene vest for kraftledningen på 300 kV vernes etter markalovens § 11 istedenfor vern etter naturmangfoldloven. Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilrådning om at disse områdene skal inkluderes i nasjonalparken, da naturverdiene her er av god kvalitet.

Enebakk kommune mener at området sør for Østmarka naturreservat burde gjøres om til friluftvern fremfor nasjonalpark pga. brukerkonflikter. Oslo og Omland Friluftsråd mener at veien mellom Vangen og Bysetermåsan bør tas ut av nasjonalparken.

I sør tilrår Statsforvalter at grensene beholdes, men med mindre justeringer rundt Vangen og Bysetermåsan. Miljødirektoratet tilrår en større grensejustering i dette området av hensyn til inngrepssituasjonen. Det innebærer at området sør og vest for veien til Vangen og Skjelbreia, og arealet vest for kraftledningen til Vangen og Skjelbreia blir tatt ut av nasjonalparken og inngår i Østmarka friluftslivsområde, se kapittel 5.1 Avgrensning.

Grenseendringen medfører at Vangen, Bysetermåsan og Rausjøveien fremdeles grenses ut av et vern, men nå fra Østmarka friluftslivsområde. Veien mellom Bysetermåsan og til Vangen og Skjelbreia blir liggende inne i Østmarka friluftslivsområde.

Rausjømarka vel og Interessegruppe for hytteeiere i marka mener det ikke er forenelig med naturmangfoldloven § 35 å inkludere hytteområdene i nasjonalparken, og at det vil være enkelt å grense dem ut. Statsforvalterens tilrår at hyttene blir innlemmet i nasjonalparken. Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilrådning. Slik hyttene er plassert i arealet som er aktuelt for nasjonalpark, er det vanskelig å grense dem ut uten at det får store uheldige konsekvenser for arronderingen av nasjonalparken. Hyttens størrelse og enkle standard tilsier at de kan ligge inne i verneområdet uten å utgjøre en stor belastning for naturverdiene nasjonalparken skal beskytte.

8.4.14. Klima- og miljødepartementets vurdering

Departementet mener at det i svært begrenset grad bør tas inn nye områder som ikke har vært omfattet av høringsforslaget. Departementet tilrår derfor at områdene omtalt i 8.4.3,

8.4.5 og 8.4.7 ikke vernes nå, og at disse arealene kan inngå i høring om en eventuell utvidelse av friluftslivsområdet senere. En slik høring kan evt. skje sammen med høring av privateid skog ved Puttåsen som er tilbudt til frivillig vern. Departementet slutter seg ellers til Statsforvalterens vurdering og forslag til avgrensning av friluftslivsområdet. Departementet slutter seg til Miljødirektoratets vurdering av at arealene vest for den nord-sørgående høyspentledningen kvalifiserer for vern som nasjonalpark.

Departementet viser til at det er gjort endringer i verneforskrifter som skal ivareta brukerinteresser, og kan ikke se at eventuelle brukerkonflikter tilsier vern som friluftslivsområde i stedet for nasjonalpark.

Departementet viser til vurdering avgrensning i kap. 5, og tilrår at veiene fra Bysetermåsan til Vangen og Skjelbreia inngår i nasjonalparken.

Departementet viser til at hytter ikke anses som tyngre naturinngrep etter naturmangfoldloven § 35, og at det finnes mange eksempler i forvaltningspraksis der hytter inngår i nasjonalparker, også i betydelig antall. Det finnes også eksempler på at større soner med hytter grenses ut. Departementet viser til at hyttene i området i hovedsak har beskjeden utforming og standard, og ikke dominerer i landskapet. Departementet er enig i at det vil ha uheldige konsekvenser for arrondering av nasjonalparken å grense ut hyttebebyggelsen. Departementet vektlegger at det i dag er begrensede muligheter for utvidelser og ombygging på grunn av bestemmelser i markaloven. I forslaget til vernebestemmelser er det tatt inn bestemmelser som åpner for hogst av ved til eget bruk og fjerning av vegetasjon rundt hytter. Vedlikehold av eksisterende bygg er tillatt uten søknad. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til ombygging og mindre utvidelser av eksisterende bygg.

9. Merknader til verneforskriftene

9.1. Generelle merknader

Oslo kommune og Nordre Follo kommune forutsetter økonomisk kompensasjon.

Friluftslivets samarbeidsutvalg Søndre Nordstrand bydel, IF Frøy, Oslo kommune, Enebakk kommune, Viken fylkeskommune, DNT Oslo og Omegn, Norges Orienteringsforbund, NORSKOG og Skiforeningen mener forskriftene har ulike utforming eller regulerer aktiviteter ulikt, noe som kan gjøre det krevende å følge reglene. Enkelte viser også til at det er vanskelig å vite hvilket område man er i.

Østmarkas Venner mener at Statsforvalteren i all hovedsak har utarbeidet meget godt forslag til forskrift for nasjonalparken. Det at forskriften er strukturert etter tema gjør at den enkle å sette seg inn i. Løsning bør vurderes for friluftslivsområdet.

Markarådet, OOE og Friluftsrådernes Landsforbund (FL) mener at friluftsliv og folkehelse må ivaretas i større grad i formålsparagrafene.

SABIMA mener det er riktig at vernebestemmelsene er tilpasset en «bynær nasjonalpark».

Naturvernforbundet ønsker strenge og ambisiøse verneforskrifter. Det er viktig med god tilrettelegging for friluftsliv og andre brukerinteresser, slik naturverdier ikke skades.

Statsforvalteren har innenfor rammene av gjeldende forskriftsmaler så langt som mulig utformet forskriftene med likebetydende bestemmelser for tiltak og aktivitet. Dagens bruk kan i all hovedsak fortsette. På enkelte punkter var det gjort forskjell mellom forskriftene i høringen, blant annet for bruk av el-sykkel. Statsforvalteren tilrår at bruk av el-sykkel likestilles med vanlig sykkel i begge verneområdene. Det er også gjort andre klargjørende justeringer av forskriftene, blant annet for større arrangementer, orienteringsaktivitet og organisert ferdsel. Med dette er det i hovedsak verneformålene og forskriftsoppsettet som skiller de to forskriftene. De aller fleste som bruker marka gjennom ulike aktiviteter, kan derfor krysse grensene uten hensyn til restriksjonsnivå.

Oslo og Nordre Follo kommuner ønsker erstatning for tap av inntekter fra skogsdrift. Statsforvalteren presiserer at Naturmangfoldloven § 50 første ledd fastslår at grunneiere og rettighetshavere har rett til erstatning når et vernevedtak medfører økonomisk tap som følge av at igangværende bruk blir vanskeliggjort. Det følger av naturmangfoldloven § 51 at grunneiere og rettighetshavere må fremme krav om erstatning innen fire måneder fra vernevedtaket. Fristen gjelder fra datoen for vernevedtak. Krav om erstatning skal fremmes for Statsforvalteren. Etter at fristen for å fremme erstatning er gått ut videresender Statsforvalteren kravene til Miljødirektoratet. Etter naturmangfoldloven § 51 skal staten fremsette tilbud til de som har fremmet krav om erstatning senest ett år etter at vernevedtaket ble truffet. Miljødirektoratet kommenterer erstatning under kapittel 11.

Miljødirektoratet bekrefter at malene må følges, men påpeker at det alltid gjøres justeringer tilpasset lokale forhold innenfor rammene til forskriften. Den praktiske betydningen av forskriftene klargjøres gjennom forvaltningsplanen.

Forvaltningsmyndigheten har veiledningsplikt og informere publikum om restriksjonsnivået gjennom tilgjengelig informasjonsmateriell – skilting, nettsider, sosiale medier m.m. For nasjonalparken vil det være tilgjengelige informasjonsverktøy via merkevaren Norges Nasjonalparker.

Det er vanlig med ulike verneformer på tilgrensende areal. På grunn av de ulike verneformenes formål grenser ofte nasjonalparker til andre verneformer slik som landskapsvernområder og til naturreservater. For å markere ulikt restriksjonsnivå innenfor ett verneområde er det også vanlig praksis å dele inn i soner. Miljødirektoratet tilrår at tidligere Østmarka naturreservat markeres som *sone A* i nasjonalparken.

Klima- og miljødepartementet viser til idrett og friluftsliv i hovedsak blir likt regulert i de to områdene. Unntakene for idretten omfatter ikke tiltak som nevnt i sone A (eksisterende Østmarka naturreservat) i nasjonalparkforskriften § 7. Sykkel og elsykkel blir regulert likt utenom sone A. Departementet har også foreslått at det ikke skal være søknadsplikt for organisert trening i nasjonalparken utenom sone A. Hvilket område man oppholder seg i har med unntak av sone A dermed mindre betydning. Departementet vil understreke at de nye vernereglene og forvaltningen av disse skal videreføre minst like god ivaretagelse av store verneverdier i sone A som i gjeldende Østmarka naturreservat. Departementet slutter seg ellers til Miljødirektoratets og Statsforvalterens generelle vurdering, og viser til omtale av ulike temaer under.

9.2. Verneformål

Oslo kommune mener verneformålet må formidle både mangfoldet og tidsspennet kulturminnene representerer. Østmarka har en særlig plass i historien om fremveksten av friluftsliv som idé og folkerekreasjon i Norge. Dette bør være spesielt viktig å løfte fram i verneformålet. Nasjonalparken bør få samme formulering om hensyn til friluftsliv som forslaget til nye Østmarka naturreservat.

Viken fylkeskommune mener naturopplevelse, friluftsliv og kulturminner må bli del av verneformålet, slik det er utformet i forslaget til forskrift for nasjonalpark i Østmarka.

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) og Oslo og Omland Friluftsråd (OOF), Norsk friluftsliv, Skiforeningen mener at friluftsliv og folkehelse i større grad må komme inn som en del av formålet for nasjonalparken. Norges Orienteringsforbund og Oppsal IF orientering mener at formålsparagrafene må inkludere markaidrett, friluftsliv og folkehelse.

Bækkelagets sportsklubb avd. Orientering påpeker at Østmarkas umiddelbare nærhet til Oslo gjør at befolkningens behov for å bruke Østmarka til fysisk aktivitet og markabasert idrett må anerkjennes i vernets formål på lik linje med naturverdiene. Å sikre befolkningens mulighet til å drive naturskånsom markaidrett må inn i verneforskriftens formålsparagraf. Dersom det ikke er mulig i en nasjonalpark, er nasjonalpark feil verneform. Naturmangfoldloven har i motsetning til markaloven ikke friluftsliv i sitt formål. Det kan svekke mulighetene for å ivareta friluftsliv og andre bruksmuligheter. Det bør avklares hvor langt en kan gå i å ivareta og fremme friluftsliv i nasjonalparker.

NJFF Akershus og Oslo ønsker at høstningsbasert friluftsliv tas med i verneforskriftene.

Naturvernforbundet Lørenskog mener hensynet til naturverdiene skal prioriteres framfor hensynet til friluftslivet og andre interesser der det måtte oppstå interessekonflikter.

Sarabråtens venner mener at det er i tråd med både naturmangfoldloven, markaloven og gjeldende praksis i miljøforvaltningen, at de eksisterende kulturminnene ved Sarabråten ikke står i noe som helst motsetningsforhold til verneformålet for nasjonalparken eller friluftslivsområdet.

Østmarkas venner (ØV) mener at formålet med nasjonalparken er formulert på en god måte. Formålet for forskning er bedre formulert i forskriften for reservatet enn i forskriften for nasjonalparken. Naturformidling bør også nevnes. I friluftslivsområdet må verneformålet suppleres med opplevelser knyttet til *kulturmiljø*.

NORSKOG mener at «landskap som er uten tyngre naturinngrep» bør fjernes fra formålsparagrafen. Selv om selve vernegrensen ikke innlemmer de tyngste inngrepene vil det ut ifra allmennforståelse være en del av nasjonalparken.

Riksantikvaren med flere har innspill om at det bør gå klart frem at kulturmiljøhensyn er en del av formålet med vern også i friluftslivsområdet.

Statsforvalteren er enig i at området kulturmiljø inngår som en del av de naturopplevelselsesverdiene som er formålet med vernet, og at dette bør fremheves. Statsforvalteren ser at dette kan gjøres enda tydeligere i formålsparagrafen, og foreslår derfor å endre deler av verneformålet fra «[...] Området har store natur- og kulturhistoriske verdier som er med på å gi landskapet dets særpreg [...]» til «[...] Området har store natur-, *kulturmiljø*- og kulturhistoriske verdier som er med på å gi landskapet dets særpreg [...]» Statsforvalteren mener at dette vil signalisere for forvaltningen at kulturhistorien og en god forvaltning av det kulturhistoriske miljøet, er viktig for opplevelsene.

I forskriften for nasjonalparken er friluftsliv tatt inn som en direkte del av formålet med vernet; «[...] Allmennheten skal gis anledning til uforstyrret opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging». Forskriftene er innrettet mot å ivareta en variert bruk av områdene nettopp for å tilgodese friluftsliv og folkehelse. Idrett er ikke en direkte del av formålet med vernet, men i friluftslivsområdet er dette trukket frem som et hensyn som skal vektlegges. Forskriftene er tilpasset slik at vernet skal ikke begrense idrettsaktiviteter som ikke skader verneverdiene. I begge forskriftene er det tatt inn en rekke bestemmelser og unntak for idrettsaktiviteter som skirenn, o-løp, terrengløp mv. Det er flere som har foreslått bruk av benevnelsen «markaidrett». Dette er en uklar benevnelse som det kan ligge ulikt innhold i, og som dermed ikke bør benyttes i verneformålet.

Når det gjelder forskning og undervisning, mener Statsforvalteren at foreslått verneformål løfter frem at dette en aktivitet som området også bør brukes til, og at det i grunn tilsvarer forslaget fra Oslo kommune. Statsforvalteren er enig med NJFF i at høstningsbasert

friluftsliv er en god beskrivelse av aktiviteter som er positivt for opplevelse. Slik aktivitet er ivaretatt i forskriftsbestemmelsene.

Inngrep som normalt ikke er akseptert i nasjonalparker, som større kraftledninger, er foreslått grenset ut. Statsforvalteren er enig i at dette utfordrer kravet om fravær av tyngre inngrep, selv om tilsvarende delinger eller «hull» også er gjort i andre nasjonalparker.

Miljødirektoratet registrerer at mange høringsparter ønsker at friluftsliv og folkehelse omtales spesifikt i formålsparagrafen. Statsforvalteren tilrår at formålsbestemmelsen ikke endres da friluftsliv allerede er ivaretatt i standardbestemmelsen. Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens vurdering.

Naturmangfoldlovens mål for områdevern i lovens § 33 er i hovedsak knyttet til naturfaglige kriterier, og det er ikke et selvstendig mål for områdevern å prioritere visse former for bruk. Hensynet til positive ringvirkninger for næringer og lokalsamfunn (her: friluftsliv og markaidrett) kan imidlertid være en medvirkende begrunnelse for vern, og kan få betydning for utformingen av vernebestemmelsene innenfor rammen av de mål som gjelder for områdevernet. I forskriften for Østmarka nasjonalpark er det gjort tilpasninger for å minimere de negative konsekvensene for friluftsliv og markaidretten.

Miljødirektoratet er enige i at høringsforslaget utfordrer kravet om fravær av tyngre inngrep, men mener at løsninger ligger i å justere avgrensningen til nasjonalparken.

Klima- og miljødepartementet viser til at verneforskriftenes formålsbestemmelser alltid må ligge innenfor de lovfestede målene for hver vernekategori, samt det som også følger av naturmangfoldloven § 33 for verneområder opprettet i medhold av naturmangfoldloven. Verneforskriftene kan ikke ha formålsbestemmelser som er i strid med disse lovfestede utgangspunktene for vern. Idrett er i motsetning til friluftsliv ikke en del av formålet med vern av nasjonalpark. Idrett i seg selv kan også være i strid med vernehensyn, og bør derfor heller ikke uttrykkes som et selvstendig mål for vern etter naturmangfoldloven.

Samtidig viser departementet til at naturmangfoldloven blant annet har til formål «at naturen (...) tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, *kultur, helse og trivsel*, nå og i fremtiden...», jf. naturmangfoldloven § 1. Begrepene «kultur, helse og trivsel» favner vidt, og omfatter både rekreasjon, friluftsliv og idrett, samt folkehelse. Idrett kan omfattes av en vid forståelse av kulturbegrepet, men også av «helse og trivsel» fordi friluftsliv og idrett bidrar mye til nettopp til befolkningens trivsel og helse.

I tråd med naturmangfoldloven § 1 og § 14 er både idrett, trivsel og folkehelse relevante og saklige hensyn å vurdere når det utformes vernegrenser og forskriftsbestemmelser, noe som også er tilfelle i denne saken. Ivaretagelse av disse hensynene har etter departementets vurdering ikke gått på bekostning av sentrale vernehensyn. Departementet vurderer på denne bakgrunn at det også kan synliggjøres i verneforskriftens formålsbestemmelse at bevaring av naturområdet har betydning for «kultur, helse og trivsel», se utkastet til § 1 bokstav f. Av bestemmelsen fremgår det at formålet med forskriften i tillegg er «å bevare et naturområde som også gir viktig grunnlag for befolkningens kultur, helse og trivsel nå og i fremtiden. Ved at målet er knyttet til å *bevare et naturområde* vil formålsbestemmelsen ikke være et argument for at det kan gis tillatelse til tiltak som er i strid med øvrige formål med vernet. Bestemmelsen synliggjør hensyn som har vært relevante ved utforming av vernebestemmelsene og at langsiktig og effektiv bevaring av

verneverdiene også vil være av stor betydning for folkehelse, trivsel og kultur, herunder idrett, for nåværende og fremtidige generasjoner.

Vernekategorien naturreservat åpner for å verne områder som har «særskilt naturvitenskapelig verdi». Verken markaloven § 11 eller naturmangfoldloven § 33 og § 35 fremhever forskning og undervisning som mål for vern, og vi kan heller ikke se at slike hensyn har vært særlig vektlagt ved utforming av verneforslaget. Departementet foreslår derfor å ikke ha dette med i formålsbestemmelsene.

Departementet viser til utkastet til § 1 siste ledd i forskriften om vern av friluftslivsområde: «*Det skal samtidig tas hensyn til bruk av friluftslivsområdet til idretts- og friluftslivsformål som ikke forringer verneverdiene nevnt over.*» Departementet mener formuleringen er mindre egnet i en formålsbestemmelse på grunn av dens innhold og på grunn av innledningen «*Det skal samtidig tas hensyn...*» Det er uklart hvem dette retter seg mot og hvem som skal ta hensyn. Departementet mener det er mulig å uttrykke en mer egnet formålsbestemmelse i verneforskriften der områdets betydning for idretten er reflektert.

Etter markaloven skal området være et «friluftslivsområde», og det er også naturopplevelsverdier for friluftslivet som er trukket frem som de helt sentrale verneformål i lovforarbeidene og § 11. Den formen for idrett som drives i disse områdene ligger imidlertid ofte i grenseland mellom idrett og friluftsliv. Videre viser departementet til at «idrett» er et sentralt mål med markaloven, ved siden av «friluftsliv» og «naturopplevelse», se § 1 i loven. Departementet foreslår derfor at verneforskriften § 1 tilføyes en ny bokstav d der det fremgår at formålet med forskriften i tillegg er å bevare «et friluftslivsområde som også har særlig betydning for idrett». På samme måte som i nasjonalparkforskriften betyr bestemmelsen ikke at det vil kunne påregnes å bli gitt tillatelse til tiltak som er i strid med andre verneformål. Bestemmelsen synliggjør hensyn som har vært relevante ved utforming ved vernebestemmelsene og at langsiktig bevaring av verneverdiene også vil være av stor betydning for videre utøvelse av idrett i Østmarka.

9.3. Virksomhet og tiltak

9.3.1. Veier

Oslo kommune mener forskriften må ta høyde for fortsatt mulighet for vedlikehold av veier. Nødvendig veivedlikehold dekkes godt av forskriftsforslagene, men noen tillatelser bør presiseres. Vegetasjonsrydding bør tillates inntil 10 meter ut fra eksisterende veier.

Skiforeningen mener det ikke vil være noe økonomisk motiv for å vedlikeholde de eksisterende veiene uten skogbruk. Over tid vil dette redusere standarden gi dårligere skiløypetraseer. Frivillige organisasjoner har ikke ressurser til slikt vedlikehold.

NORSKOG, Indre Østfold og omegn skogeierlag og Det norske Skogselskap er bekymret for at vernet vil begrense tilrettelegging for idrett og friluftsliv, og at incentiv for vedlikehold av veier og annen infrastruktur forsvinner.

Statsforvalteren mener det ikke er nødvendig at forskriften konkretiserer hva som ligger i vedlikeholdsbegrepet. Med vedlikehold menes tiltak eller arbeid for å opprettholde tilstanden på vernetidspunktet. Vedlikeholdet skal ikke føre til at veien endrer karakter

eller standard. Vedlikehold av eksisterende grøfter, stikkrenner og toppdekket, som skraping og tilføring av ny grus, er tillatt. Vedlikehold omfatter også nødvendig rydding av vegetasjon i veiskulder. Enkeltrær med svekket stabilitet som står i fare for å falle over veien, kan også fjernes uten søknad. Etablering av nye grøfter, utvidelse av veibredde, eller skifte av dekke for eksempel fra grus til asfalt er tiltak som går ut over vedlikehold.

Miljødirektoratet mener vedlikehold bør klargjøres i forskriften. Dette er også i tråd med nyeste forskriftsmal for nasjonalparker. Vernet er ikke til hinder for vedlikehold av de veiene som blir liggende inne i nasjonalparken, men vernemyndighetene har ikke ansvar for dette selv om de ligger i nasjonalparken. Vedlikeholdet må dekkes av veieier eller andre finansieringskilder, som tidligere.

Når det gjelder vedlikehold av vei, innebærer unntaket for vedlikehold at tiltak eller arbeid for å holde veien ved like eller opprettholde samme standard som på vernetidspunktet er tillatt uten søknad. Også eksisterende grøfter og stikkrenner kan vedlikeholdes. Unntaket innebærer også at det vil være tillatt med rydding av kantvegetasjon der dette er nødvendig for å opprettholde veiens standard. Forskriftsmalen eller bestemmelser i verneforskriftene angir ingen standard bredde på kantsonen som kan ryddes. Veier i verneområdene er av svært ulik standard og tilstand, og bruk av veiene vil også kunne ha betydning for hva som er nødvendig av rydding. Der det er nødvendig for å opprettholde standarden på vernetidspunktet, vil også rydding av vegetasjon som fantes på vernetidspunktet være tillatt. Fjerning av vegetasjon ut over ryddebeltet i den bredden veien var på vernetidspunktet anses ikke som vedlikehold, og krever dispensasjon.

Klima- og miljødepartementet viser til at Oslo kommune til tross for et beskjedent omfang av og inntekt fra skogbrukstiltak i dag, bruker store ressurser på å opprettholde standarden på grusveier på et slikt nivå at brukerne sjelden opplever ulemper. Departementet slutter seg ellers til direktoratets tilråding.

9.3.2. Tilrettelegging

Enebakk kommune påpeker at de fleste vintre er det kun godt opparbeidede traseer og skogsbilveier som gjør det mulig å gå på ski. Det bør utarbeides en plan for oppgradering og utbedring av disse, slik at løypenettet knyttes bedre sammen i snøfattige vintre. Ordlyden «standard på vernetidspunktet» begrenser i unødig grad tilrettelegging for enkelt friluftsliv.

Lørenskog kommune skriver at det må forventes økt turisme og slitasje. Tiltak for å redusere bruken i de mest sårbare naturområdene er derfor viktig.

Viken fylkeskommune mener det er positivt at verneforslaget ivaretar mulighetene for å vedlikeholde eksisterende stier og løyper og turorientering i nasjonalparken, og etter søknad i sone A. Samtidig må det forventes økt interesse og besøk i området, og behov for økt tilrettelegging og bevisst kanalisering av ferdsel som følge av det. Mulighetene for økt tilrettelegging, særlig ved hovedinnfallsportene til nasjonalparken bør derfor ivaretas.

DNT er opptatt av at vernet ikke vesentlig vanskeliggjør fortsatt tilrettelegging for friluftslivet. Som DNT Oslo og Omegn mener de at det bør tas høyde for at behovet for

tilrettelegging kan endre seg pga. klimaendringer, økt besøk, andre samfunnsendringer og nye måter å drive friluftsliv på. Det må være rom for noe ny tilrettelegging.

DNT Oslo og Omegn mener det er fornuftig at vedlikehold og opprettholdelse vil være mulig som i dag, mens omlegging og fornying kan skje etter søknad. Det er likevel rom for en utdyping rundt vedlikehold og bruk av stedlig virke til gangbaner eller klopper. Lokalt trevirke bør kunne benyttes, slik som i dag.

Skiforeningen ønsker at opprydding må tillates uten søknad, også i sone A. Restriksjonsnivået på dagens friluftslivsområder videreføres i nytt og større friluftslivsområde. I Østmarka er det ofte lite snø. Ved lite snø, krever preparering særlig godt underlag. For å sikre best mulig skitilbud i framtiden, er det en rekke ulike utbedringstiltak (kavling, klopper, nedgraving av drenerør etc.) som kan være aktuelle. Skiforeningen ønsker både å kunne felle nærstående tre og å frakte inn materialer for klopplegging. Det bør åpnes for nye stier og løyper etter søknad.

NOTS mener nasjonalparken må forvaltes med den samme fleksibiliteten som markaloven gir i dag når det gjelder gjennomføring av arrangementer og enkle tilretteleggings- og utbedringstiltak. Legging av en enkel klopp eller bro, eller omlegging av et kort stiparti rundt et evig gjørmehull, kan gjerne bidra til å bevare terrenget. Dersom slike nødvendige tiltak undergis en rigid og tidkrevende søknadsprosess, vil det virke mot sin hensikt.

Østmarkas Venner (ØV) mener at et tradisjonelt friluftsliv som bare krever forsiktig tilrettelegging, ikke er til hinder for ivaretagelse av opplevelsesverdiene eller det mest sårbare biologiske mangfoldet. ØV er opptatt av at en ev. økt interesse fra turister ikke skal fortrenge dagens enkle friluftsliv. ØV mener at gode forskrifter, informasjon og en god besøksstrategi vil skjerme nasjonalparken for slitasje fra økt turisme.

Norsk friluftsliv, Friluftsrådenes landsforbund, Siggerud speidergruppe og Skiforeningen, er opptatt av at eksisterende stier og løyper kan opprettholdes og vedlikeholdes, samt at skiløypene kan prepareres som i dag og uten krav om søknad.

Skiforeningen og Norsk Friluftsliv peker på at klimaendringer kan øke behovet for drenering og omlegging av stier og løyper. Forvaltningsmyndigheten må ha en praktisk og fleksibel holdning til dette. Skiforeningen ber om at det presiseres at nødvendig omlegging av eksisterende skiløyper normalt skal tillates når det ikke fører til vesentlig forringelse av verneverdiene.

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) sitt utgangspunkt er at det er et stort behov for å legge til rette for økt bruk av Østmarka for å ivareta befolkningens trivsel og helse. Det bør åpnes for nye stier, turveger, skiløyper og andre tilretteleggingstiltak for å fremme friluftsliv, ivareta nye behov og for å ivareta verneinteresser, så sant de ikke har vesentlig negativ innvirkning på verneformål. Samfunns- og klimaendringer og behov for kanalisering av ferdsel og aktivitet utenom sårbare områder, tilsier at en har en klar hjemmel til å tillate nye tiltak. Krav om søknader vil lett føre til redusert aktivitet, og bør derfor begrenses.

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF): Østmarka nasjonalpark vil være hverdagsområde for flere enn andre nasjonalparker. Det krever mer tilrettelegging. Skånsom tilrettelegging skal være tillatt, men med den klare forutsetningen at verneverdiene, ikke forringes. Skånsom tilrettelegging og kanalisering vil være nødvendig for å møte økt bruk og slitasje, og klimautfordringer med mindre snø og mer regn. Oppkjøring av løyper, vedlikehold og nødvendige utbedring av eksisterende infrastruktur og andre tilrettelegginger for friluftslivet må kunne utføres som i dag, uten søknadskrav og lignende.

Osломarka Trekkhundklubb viser til behov for vedlikehold av trekkhundløype.

Oppsal Vel er mest opptatt av å verne naturen og opprettholde de aktivitetene de har mulighet til i dag. Østmarka må tilrettelegges for gode naturopplevelser.

Naturvernforbundet mener aktiviteter som kan skade sårbar natur må kanaliseres. Kanalisering, klopping og andre former for tilrettelegging kan med fordel gjøres i en særlig tidlig fase, gjerne gjennom brede medbestemmelsesprosesser. Naturen skal prioriteres.

Naturvernforbundet i Nordre Follo og Naturvernforbundet i Oslo og Akershus mener at en god besøksstrategi for nasjonalparken bør kunne skjerme for slitasje fra turisme. Nasjonalparksenter med en kort rundløype dekker ofte behovet hos besøkende.

Naturvernforbundet i Lørenskog ser det som uheldig hvis vernestatusen medfører en sterk økning av aktivitet i områder som til nå har vært forholdsvis uberørte. For stor trafikk vil kunne forringe verneverdiene. De vil derfor advare mot for stor grad av tilrettelegging. Lokalisering av et eventuelt nasjonalparksenter vil også kunne ha betydning i denne sammenhengen. Et slikt senter vil kunne tiltrekke seg et stort antall besøkende.

NORSKOG lurer på hvor fordelaktig det er å legge en nasjonalpark så tett på hovedstaden i en tid hvor skog og utmark stadig brukes mer, og man ser fra andre populære turområder at slitasjen på utmarka er betydelig.

Statsforvalterens vurdering

Vedlikehold

Statsforvalteren viser til at opprettholdelse av stier og løyper, merking og skilting er viktig for bruken av området. Dagens stier og løyper, med tilhørende merking, skilt, klopper, kavler, bruer og lignende, kan vedlikeholdes og opprettholdes uten søknad. Inkludert i løyper er både skiløyper og hundesledeløypen. Med vedlikehold menes nødvendige tiltak eller arbeid for å opprettholde tilstanden. Skilt, bruer, klopper og andre innretninger i forbindelse med eksisterende stier og løyper kan byttes ut med nye. Vedlikeholdet skal ikke medføre at stien, løypen eller innretningen endrer størrelse, omfang eller plassering nevneverdig. Stier og løyper kan ryddes for vegetasjon i eksisterende trasebredde. Vindfall over sti eller løype kan kappes og fjernes, men skal som hovedregel legges til siden. Mindre steiner, røtter etc. som hindrer drift eller framkommelighet kan fjernes innenfor dagens trase. Statsforvalteren mener forvaltningsplanen må definere om ny klopplegging og kavling over kortere strekninger også kan anses som vedlikehold. Slike tiltak er viktige for å forhindre slitasje og utvidelse av stier.

Langs skiløyper kan det fjernes greiner eller enkelttrær som henger over løypen, på annen måte vanskeliggjør driften eller ta ut trevirke som er nødvendig til vedlikeholdsarbeidet. Ved stier kan det være hensiktsmessig å åpne for at felling av enkelttrær for bruk til gangbaner/ klopper. Dette vil begrense motorferdselen i området.

Utenom sone A er det tillatt å rense grøfter, skifte stikkrenner og lignende i eller langs skiløyper. Utvidelser, nye terrenginngrep, ny drenering eller endring av toppdekket mm. er ikke å anse som vedlikehold og må omsøkes. Forvaltningsplan må gi nærmere retningslinjer om grensegangen mellom vedlikehold og søknadspliktig utbedring.

Omlegging eller utbedring av eksisterende stier og løyper

Statsforvalteren ser at dette er reelle og viktige behov som trolig vil gjøre seg mer gjeldene i fremtiden, og mener at dette er hensyn som skal kunne vektlegges. Omlegginger og utbedringer kan være positivt både for brukerinteressene og naturverdiene. Utbedring av eksisterende trase kan eksempelvis bedre fremkommeligheten, og samtidig forebygge terrengslitasje og utvidelse av stier. Omlegginger kan være effektive tiltak for å kanalisere ferdsele, løse brukerkonflikter og være ønskelig for å unngå eksempelvis spesielt viktige områder for sårbare arter eller våte partier. Statsforvalteren mener at det for slike tiltak må gjøres en vurdering av behovet opp mot tiltakets omfang, virkninger på verneverdier og andre interesser. Av denne grunn var det i høringsforslaget tatt inn en forskriftsbestemmelse som åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til både omlegging og utbedring av stier og løyper. Dette er videreført i tilrådingen.

Terskelen for tilretteleggingstiltak skal være lavere i friluftslivsområdet. Det anbefales derfor å videreføre bestemmelsen om begrenset utvidelse av eksisterende stier og skiløyper. Dette omfatter ikke hogst av større trær, terrengmessig bearbeiding og andre større inngrep. Forvaltningsplan må gi nærmere retningslinjer for dette. Oppgradering av viktige traseer må inngå og vurderes i besøksstrategien.

Økt bruk, ny tilrettelegging og besøksforvaltning

Som flere peker på må det forventes at bruken og antallet nye brukergrupper vil øke i årene som kommer. Basert på erfaringer fra andre bynære nasjonalparker, må det også forventes at Østmarka får økt besøk av tilreisende. Det kan også oppstå nye behov som følge av klimaendringer. Forvaltningen må kunne håndtere effekter av klimaendringer, økt besøk og bruk på en hensiktsmessig måte, og samarbeid med aktørene i området vil være viktig. Ulike tilretteleggingstiltak kan i denne sammenheng være nødvendig for å ta vare på både naturverdiene og de ulike brukerinteressene.

Det er tatt inn en rekke bestemmelser som åpner for ulike tilretteleggingstiltak. Forskriftene åpner imidlertid ikke for større og mer varige inngrep, som eksempelvis etablering av nye turveier. I nasjonalparken skal det være høy terskel for nye inngrep.

Terskelen vil være lavere i friluftslivsområdet, der det i større grad kan åpnes for enkel tilrettelegging og skjøtsel for å øke friluftslivs- og naturopplevelsene. I tråd med dagens verneforskrifter for Hauktjern og Spinneren, anbefaler Statsforvalteren at det i forskriften

for friluftslivsområdet åpnes for at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til nye stier og løyper, jf. også innspillet fra bl.a. Skiforeningen.

For å håndtere fremtidig økt besøk og bruk av nasjonalparken, kan det oppstå behov for tilrettelegging av nye stier og løyper også i nasjonalparken. Statsforvalteren anbefaler derfor at det tas inn en bestemmelse som åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til dette. Denne bestemmelsen er ment for helt spesielle tilfeller, der slik anleggelse er i tråd med formålet med vernet og en helhetlig besøksstrategi.

Fysisk tilrettelegging kan være et viktig verktøy for å kanalisere ferdsel og styre besøksmønstret. Målet vil være å ivareta verneverdiene og samtidig gi de besøkende en god opplevelse. En naturlig tilnærming vil være å ha god informasjons- og tilretteleggingsgrad i randsonerområder som er robuste og egnet for høy besøks- og bruksintensitet, mens mer sårbare og urørte områder får mindre tilrettelegging.

Det kan ut fra dette være ønskelig med noen utvalgte, godt tilrettelagte, innfallsporter med større informasjonstiltak i randsonen. Fra disse kan det legges til rette for rundturer/turer med attraksjons- og formidlingsverdi, og ulik tilretteleggingsgrad. Informasjons- og tilretteleggingstiltak i regi av forvaltningsmyndigheten bør i all hovedsak baseres på eksisterende tilrettelegging og infrastruktur. For å kunne møte fremtidige behov for parkering foreslås et større areal rundt Bysetermåsan tatt ut fra verneforslaget. Forvaltningsmyndigheten bør fordele besøkende til ulike innfallsporter sammen med respektive kommuner.

Kanalisering av ferdsel handler ikke kun om fysisk tilrettelegging. Informasjon i forkant av turen er også viktige grep. Fremtidig forvaltningsmyndighet må utarbeide en besøksstrategi, der det gjøres en grundig og helhetlig vurdering av behov for tilrettelegging, egnede innfallsporter, og hvilke attraksjoner og områder som kan fremheves og tilrettelegges, av hensyn til både natur- og opplevelsesverdier.

Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens avgrensning av vedlikehold, der tiltak som medfører inngrep i terrenget ikke kan regnes som tillatt vedlikehold. Fjerning av trær, terrenginngrep som grøfting eller drenering, oppbygging av sti utover klopp eller lignende reversible tiltak, samt bruk av motorferdsel til vedlikehold vil være søknadspliktig i nasjonalparken. Fjerning av trær bør være søknadspliktig, slik at forvaltningsmyndigheten vurderer om tiltaket er skadelig for verneverdiene.

Statsforvalteren presiserer at blant annet nye terrenginngrep og ny drenering ikke er å anse som vedlikehold, og at slike tiltak må omsøkes. Miljødirektoratet mener at hensynet til verneverdiene som skal ivaretas i nasjonalparken, tilsier at slike tiltak ikke bør gjennomføres. Det tilrås at forskriften ikke åpner for dispensasjon for slike tiltak.

Hva som ligger i vedlikehold, bør presiseres i forskriften. I Østmarka foregår det per i dag mye tilrettelegging, noe som kommer klart frem av høringsuttalelsene. Deler av tilretteleggingen som gjøres faller utenfor det som regnes som tillatt vedlikehold av stier og løyper i en nasjonalpark. Vi mener derfor at en klargjøring er nødvendig, og viser til at

det også i nyeste forskriftsmal for nasjonalparker følger direkte av bestemmelsen hva som anses som vedlikehold. Nærmere retningslinjer kan gis i forvaltningsplanen.

Miljødirektoratet viser til at forvaltningsmyndigheten i visse tilfeller kan anlegge nye stier eller løyper som et skjøtselstiltak med hjemmel i naturmangfoldloven § 47, og mener at etablering av nye stier i nasjonalparken bør begrenses til de tilfellene dette skjer av hensyn til verneverdiene som et skjøtselstiltak. Det bør ikke åpnes for anleggelse av nye løyper og stier i nasjonalparken utover dette. Nye løyper på bakgrunn av brukerinteresser bør legges utenfor verneområdet. Miljødirektoratet støtter Statsforvalters tilrådning om at omlegging av sti skal være søknadspliktig. Med omlegging av sti menes mindre omlegginger av eksisterende trasé, ikke anleggelse av helt nye stistreknings. Verneforskriften for nasjonalparken har en åpning for at det kan gis tillatelse til omlegging eller utbedring av eksisterende stier og løyper.

Miljødirektoratet mener at ordlyden «standard på vernetidspunktet» er en viktig presisering av hvilke tilretteleggingstiltak man kan forvente å få tillatelse til. Hovedformålet med vern som nasjonalpark er å beskytte naturverdiene mot inngrep slik at området bevares for fremtiden. Ordlyden «standard på vernetidspunktet» legger ikke nødvendigvis begrensning for en endring av tilretteleggingen, men henviser til at nye tiltak skal ha tilsvarende, og ikke høyere, miljøbelastning enn de eksisterende.

Klima- og miljødepartementet mener det i Østmarka er særskilt behov for å både kanalisere og tilrettelegge for ferdsel, både for å kunne legge til rette for enkelt friluftsliv men også for kunne etablere nye traseer, blant annet for å redusere belastningen der det eventuelt blir stor belastning. Klimaendringer kan også føre til at eksisterende skiløyper kan få begrenset nytte, og at det blir behov for nye traseer. Departementet mener det derfor etter en konkret vurdering også skal kunne gis tillatelse til å anlegge nye stier og løyper utenfor sone A i nasjonalparken, dersom det ikke nevneverdig skader verneverdiene angitt i verneformålet. Departementet har inntatt bestemmelse om dette i forskriften § 3 tredje ledd bokstav d.

Departementet viser til at transport av trevirke til vedlikehold eller legging av klopper, broer mv. vil medføre motorferdsel i verneområdene. Dette er lite ønskelig. Departementet foreslår derfor at det i begge verneområder utenfor sone A kan gis tillatelse til skånsomt uttak av enkelttrær til slike tiltak. Videre har departementet tatt inn bestemmelse i forskriften om friluftslivsområdet § 7 bokstav z at det kan gis tillatelse til etablering av bålplasser, gapahuker, flytebrygger for bading og fising, og andre mindre tilretteleggingstiltak. I nasjonalparken har Miljødirektoratet tilrådd at det kan gis tillatelse til etablering av bålplasser. Departementet mener ellers at nasjonalparken i tråd med verneformålet (forskriften § 1 bokstav e) skal ha mindre inngrep i naturen form av tilretteleggingstiltak naturen, og foreslår at det ikke skal kunne gis tillatelse til slike tilretteleggingstiltak her. Departementet slutter seg ellers til Miljødirektoratets tilrådning.

9.3.3. Universell utforming og andre former for tilrettelegging

Oslo kommune mener tilretteleggingstiltak for universell utforming må ivaretas. Dette for å sikre at personer med nedsatt bevegelse kan oppleve miljøkvalitetene i eventuelle nye

verneområder, blant annet fiskeplasser, bålplasser, kulturlandskap og kulturminner. Dagens utebaser med lavvoer, bålplasser, benker og lignende for skoler og barnehager bør videreføres, og det må kunne gis tillatelse til å opprette nye. pga. befolkningsvekst.

DNT Oslo og Omegn mener at forvaltningsplan og besøksstrategier må omtale forhold knyttet til tilrettelegging for mennesker med funksjonsnedsettelse nærmere. Verneforskriftene må også være innrettet slik at fremtidige behov kan møtes.

Enebakk kommune mener det gjennom forvaltningsplan bør legges til rette for alle brukergrupper der forholdene universell utforming er mulig.

Naturvernforbundet i Nordre Follo mener toaletter kan settes ut langs veier og stier der det blir mye ferdsel. De foreslår at det etableres miljøstasjon i forbindelse med nasjonalparksenteret. Publikum skal selv ta hånd om sitt søppel.

Nordre Follo kommune foreslår utplassering av noen få, enkle utedoer ved mye brukte turdestinasjoner og større stikryss inne i verneområdet, eksempelvis ved Tømmeråsen, for å hindre tilgrising på særlig trafikkerte og populære steder.

Skiforeningen mener det bør framgå av forskriften at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til tilretteleggingstiltak for friluftslivet. Dette kan for eksempel være utplassering av benker, etablering av bålplasser, gapahuker og lignende.

Statsforvalteren er enig i at prinsippet om universell utforming må tas med inn i arbeidet med besøksstrategi og informasjons- og tilretteleggingstiltak i regi av forvaltningsmyndigheten. Større innfallsporter, informasjonspunkter og andre tilretteleggingstiltak, bør så langt som mulig være universelt utformet. Det er naturlig at dette ligger i randsonen og ev. i forbindelse med allerede eksisterende tilrettelegging og infrastruktur i området, mens graden av tilrettelegging er lavere ute i terrenget. Hensynet til verneverdier og verneformål skal ivaretas. Statsforvalteren viser ellers til retningslinjer for universell utforming i Miljødirektoratets veileder for innfallsporter (M-417).

De mest brukte og egnede områdene for utebaser er grenset ut av verneforslaget. Dette er gjort i dialog med kommunen som grunneier. Utplassering av toaletter på nødvendige og egnede steder kan gjøres av eller i samarbeid med forvaltningsmyndigheten. Eventuell større tilrettelegging av utvalgte lokaliteter må gjøres ut fra egnethet, bruksintensitet og en helhetlig vurdering i besøksstrategien.

Miljødirektoratet mener at tiltak med sikte på universell utforming må legges utenfor nasjonalparken dersom de medfører skade på naturverdiene. Tiltak med universell utforming kommer fort i konflikt med verneforskriften og gjøres generelt ikke i forbindelse med tilrettelegging i nasjonalpark. Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilrådning om tilrettelegging i utvalgte lokaliteter. I prosessen med besøksstrategi skal relevante aktører; kommuner, idrettsforeninger, friluftslivsorganisasjoner etc. involveres for mulighet til medvirkning i den helhetlige planen for besøksforvaltning som strategien skal være. Hvorvidt den også skal gjelde for friluftslivsområdet, vil blant annet avhenge av

om det blir en felles forvaltningsmyndighet for friluftslivsområdet og nasjonalparken, se kapittel 10 Forvaltning av de to verneområdene.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratets tilråding.

9.3.4. Kraftledninger

Norgesnett: Det strekker seg en 22 kV kraftledning i nordøstlig retning fra Bindingsvannet over Rausjøen og Børtervanna til Gjeddevann, sør for Østmarka naturreservat. Vest for Rausjøen går en avstikker fra den samme ledningen nordover mot Vangen og ender opp ved Skjelbreia. Norgesnett og Statnett ser seg fornøyde med verneforslaget, men ber om et generelt unntak fra vernebestemmelsene til motorferdsel i konkrete traséer i forbindelse med drift og vedlikehold, samt oppgradering og fornyelse av eksisterende kraftledning. Som nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold regnes også overflyging med drone og helikopter. Norgesnett ønsker å opprettholde klausulert trasébredde på 20 meter tilsvarende bredden som er nødvendig for drift og vedlikehold av krafttraseene. Norgesnett er helt avhengig av å ha tilgang til linja i en beredskapssituasjon.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE): Det ligger nett i og inntil verneområdet. Ved Ellingsrud nær vernegrensen ligger transmisjonslinjen S 300 Røykås-Ulven. Tilsvarende ligger transmisjonslinjen L0735 Frogner-Follo nær vernegrensen, og krysser området øst for Klemetsrud. Nord for Fjell har Statnett SF transmisjonslinjen L0451 Røykås-Tegneby. Statsforvalteren informerer om at det ligger noen kraftledninger med lavere spenning (22 kV) innenfor området som foreslås som nasjonalpark. Elvia AS og Norgesnett AS har områdekonsesjon i det foreslåtte verneområdet. De oppfordrer nettselskapene til å uttale seg dersom verneforslaget kommer i konflikt med eksisterende eller fremtidige prosjekter. NVE har ikke detaljert kjennskap til planer knyttet til distribusjonsnett. NVE ber om at standardbestemmelsene for nett blir inkludert i verneforskriften i tilfeller der nettanlegg ligger i eller nært verneområdet. NVE ber videre om at Statnett sin uttalelse blir tatt til følge. Se ellers NVE sin uttalelse for detaljert informasjon om energiinteresser i området.

Statsforvalteren viser til standardbestemmelser som gjelder for drift, vedlikehold og oppgradering av kraftledninger som ligger i eller inntil verneområder er lagt til grunn for forskriften. Når det gjelder nødvendig ryddesone under linjene, settes det ikke en konkret bredde. Nødvendig skogrydding i kraftledningstraseer ansees som en del av ordinært vedlikehold, som uansett kan skje uten søknad. Dette omfatter også nødvendig sikringshogst av enkelttrær og mindre flater langs kraftledningstraseen. Generelt for vernede områder henstilles det til omtanke under arbeidet. Dette betyr å ikke rydde mer enn nødvendig, og at det søkes å spare spesielle eller gamle trær.

I foredrag til kongelig resolusjon 16. desember 2022 skriver departementet: «*I mange tilfeller benytter netteier etablerte traseer, for eksempel traktorveier eller andre kjørespor, til motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av kraftledninger. Departementet mener at man bør vurdere generelle unntak i verneforskrifter for kjøring der det finnes slike traseer, og der kjøringen ikke vurderes å ville medføre nevneverdig skade på verneverdiene.*» Statnett har i forbindelse med oppstartsmeldingen oversendt kart over kjøretraseer som de benytter. Kartet fra Statnett viser et forholdsvis stort antall traséer. En

del av traséene følger vei som allerede er åpnet for motorisert ferdsel, jf. verneforskriften og kartet. Det antas at dette vil dekke mye av behovet, men Statnett sitt kart viser også en rekke andre traséer. Utover de nevnte veiene, mener Statsforvalteren at det er riktig å opprettholde forslaget om søknad for å oppnå en dialog om mest mulig hensiktsmessig trasévalg. Deretter bør det gis flerårige tillatelser. Kjøretraseer i oversendt oversikt fra Norgesnett ser for Statsforvalteren ut til å følge veinettet.

Ved akutt utfall, samt ved umiddelbar fare for akutt utfall, på eksisterende energi- og kraftanlegg er det behov for rask istandsetting. Istandsetting, og motorferdsel i den forbindelse, kan derfor gjennomføres uten søknad. I stedet er det tatt inn at det i ettertid skal gis melding til forvaltningsmyndigheten om motorferdselen. Statsforvalteren ser fordelen med at bruk av drone kan erstatte motorferdsel på bakken. Statsforvalteren anbefaler derfor et nytt unntak i begge forskriftene som lyder «Nødvendig bruk av drone er tillatt i forbindelse med drift og oppsyn med eksisterende energi- og kraftanlegg.»

Miljødirektoratet forutsetter at grensen ved kraftledninger er trukket langs ryddebelte i samsvar med gjeldende konsesjon. Miljødirektoratet foreslår å grense ut alle kraftledninger fra nasjonalparkforslaget. Det vil ligge kraftledninger inne i det arealet som foreslås vernet etter markaloven § 11.

En forutsetning for kjøring på etablert trase er at det finnes oversikt over slike traséer, og at kjøringen er vurdert å ikke føre til nevneverdig skade på verneverdiene. I dette tilfellet oppfatter Miljødirektoratet at de innmeldte traséene fra Statnett omfatter både veier hvor det er åpnet for motorisert ferdsel, men også en rekke andre traséer. De eksisterende traséene er godt dokumentert og Miljødirektoratet mener det er en overveiende sannsynlighet for at det vil bli gitt dispensasjon for kjøring i forbindelse med drift og vedlikehold etter disse traséene. Miljødirektoratet mener at Østmarka kan sammenliknes med andre større verneområder i skog, og at det derfor også kan være hensiktsmessig å ta inn unntak som åpner opp for nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold etter bestemte traseer i vernekartet for Statnett. Miljødirektoratet tilrår å legge inn en generell åpning for motorisert ferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold på kraftledninger etter traseer vist på eget trasekart for kraftledninger som vedlegg til verneforskriften. Flere av disse traseene fortsetter gjennom området forslått vernet etter markaloven § 11. Miljødirektoratet foreslår derfor at tilsvarende bestemmelse også legges inn i forskriften for friluftslivsområdet. Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens vurdering av at det kan benyttes drone i forbindelse med drift og oppsyn med eksisterende kraftanlegg.

Klima- og miljødepartementet slutter seg i hovedsak til Miljødirektoratets tilråding, men foreslår som følge av annen avgrensning av nasjonalparken der kraftledninger blir liggende inne i denne, at det også i denne forskriften tas inn tilsvarende bestemmelser om drift, vedlikehold mv.

9.3.5. Vassdragsanlegg, andre anlegg og innretninger

Enkelte av høringsinstansene påpeker at vern ikke må være til hinder for opprettholdelse av dammene av hensyn til friluftslivet, blant annet som bade- og skøytedammer.

NVE påpeker at verneforslaget ikke må være til hinder for vedlikehold, tilsyn og eventuell oppgradering av dammene i området. Det må legges til rette for tilkomstmuligheter og rehabilitering i verneforskriften. Oslo kommune v/Bymiljøetaten er ansvarlig for dammene Svartoren, Mosjøen og Rausjø. NVE ber om at Oslo kommune uttaler seg om nødvendige betingelser i verneforskriften.

Oslo kommune har ansvar for forvaltning og drift av ni vassdragsanlegg som vil påvirkes av verneforslagene; Mosjødammen, Rausjødammen, Svartordammen, Tonevandammen, Langvann, Igletjern, Kroktjern, Lutvann og Nøkle vann. Dammene ble etablert for fløtningsvirksomhet, men flere av de er modernisert. Mosjødammen ble totalrehabilitert i 2004, Rausjødammen i 2007 og Svartordammen i 1998. Mosjødammen og Rausjødammen ble rehabilitert med sikte på å bevare et «gammeldags» visuelt uttrykk. De tre dammene er dermed ganske nye anlegg, som tilfredsstiller dagens krav til sikkerhet i vassdragsanlegg. Nøkle vann reguleres både på grunn av vannstanden og vannføringen videre i Ljanselva. Kommunen er pålagt av NVE å ha en viss minstevannføring i utløpsbekkene, hovedsakelig for å sikre forekomster av elvemusling. Det må gjøres en del endringer i forskriftene for å kunne gjennomføre lovpålagt arbeid etter vassdragsloven, og for at vassdragsanleggene Mosjødammen, Rausjødammen og Nøkle vann fortsatt har en viss bruksfunksjon. Forskriftene må ivareta behov for regulering, vedlikeholds- og reparasjonsarbeider, totalrehabilitering, vegetasjonsrydding, sikringstiltak og motorisert ferdsel i forbindelse med arbeidene og tilsynsoppgaver.

Bane NOR har målestasjoner for overvåking av grunnvannet over Romeriksporten. Ved Lutvann er det plassert en poretrykksmåler og vanninfiltrasjonsbrønner. Behovene for tilgjengelighet, drift og vedlikehold, samt motorferdsel, må ivaretas i forskriftene.

Oslo kommune ønsker at det i nasjonalparkforskriften skal være generelt tillatt med oppsetting av viltkamera til forsknings- og oppsynsformål, mens Naturvernforbundet i Nordre Follo mener at dette ikke skal være tillatt.

Statsforvalteren ser mener verneforslaget må ivareta Oslo kommune sitt lovpålagte ansvar for damforvaltningen, og at dammene kan opprettholdes. Det er derfor gjort justeringer i forskriften som åpner direkte for drift og vedlikehold. Motorisert ferdsel knyttet til dette er også tatt inn i forskriften. Oppgradering og rehabilitering må omsøkes, da dette kan innebære mer omfattende arbeider med betydelig motorisert ferdsel, inngrep og innretninger. Statsforvalteren anbefaler følgende endringer i forskriften for nasjonalparken:

- § 3, andre ledd, ny bokstav d: drift og vedlikehold av eksisterende dammer.
- § 8, andre ledd, ny bokstav f: nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av dammen ved Mosjøen

Statsforvalteren anbefaler følgende endringer i forskriften for friluftslivsområdet:

- § 4, andre ledd, ny bokstav l: drift og vedlikehold av eksisterende dammer.
- § 6 andre ledd, ny bokstav m: nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av eksisterende dammer ved Langvann, Lutvann, Igletjern og Kroktjern.

Bane NORs målestasjoner og vannuttak til Grønmo Golfbane er ivaretatt i unntaksbestemmelsen i § 4 i forskriften for friluftslivsområdet, som lyder: «vedlikehold av

eksisterende veier, bygninger, anlegg og innretninger i henhold til standard på vernetidspunktet». Statsforvalteren anbefaler å ta inn bestemmelse som åpner for nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av målestasjonene.

Det brukes i dag viltkamera i Østmarka i forbindelse med viltforskning og -overvåkning. Dette bør kunne fortsette, og Statsforvalteren anbefaler derfor å ta inn en bestemmelse som åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til «oppsetting av viltkamera», sånn at forvaltningsmyndigheten har kontroll med bruken slike kamera.

Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilrådning om drift og vedlikehold av dammer, samt motorferdsel til dette, men foreslår en justering i bestemmelsen om vedlikehold for å tydeliggjøre at det også er tillatt med nødvendig vegetasjonsrydding, sikringstiltak og regulering av vannstand. Miljødirektoratet foreslår at det tas inn en ny bestemmelse i verneforskriften § 3 for å ivareta eventuelle rehabiliteringsbehov. BaneNOR sin målestasjon blir liggende utenfor nasjonalparkforslaget.

Klima- og miljødepartementet viser til at med endringer i avgrensning blir BaneNORs målestasjon fortsatt ikke omfattet av nasjonalparken. Departementet viser til at de fleste dammene som inngår i nasjonalparken er å anse som kulturminner, hvilket er et formål å bevare i nasjonalparken. Disse kan bidra til å formidle viktig kulturhistorie i nasjonalparken. Departementet slutter seg ellers til direktoratets vurdering.

9.3.6. Hytter og andre bygninger

Private hytter

Rausjømarka Vel skriver at det er vel 90 hytter i Rausjømarka. Noen av dem er speiderhytter. De fleste hyttene ligger rundt vannene Rausjø, Mosjøen og Tonevann, og noen ligger rundt Stuttjern (5 hytter), Ålmarktjern (2) og Svartøren (1). Det ligger noen hytter/hus langs veiene. Ferdselen til og fra hyttene skjer i hovedsak på veiene, samt på og langs vannene. Rausjømarkas Vel mener det er i strid med naturmangfoldloven § 35 å inkludere hyttene i nasjonalparken. En beslutning om nasjonalpark må fastslå at hytteeiernes rettigheter skal videreføres. Hytteeiernes rettigheter og interesser i Rausjømarka er knyttet til selveiertomter, vedlikehold, vanntilførsel, hogst på egen eiendom og nabotomt, transport, kjørerettigheter, bruk og oppbevaring av båt, jakt og fiske, enkle og gratis søknadsprosesser. Verneforskriften bør fastslå at hytteeiernes rettigheter etter markaloven skal videreføres, i og med at dette er en helt sentral politisk føring. Forskriften må utformes slik at den ikke innfører nye restriksjoner. Bestemmelsene må heller ikke hindre naturlig og ønsket utvikling, for eksempel mobilnett, internett og fiber, strøm, og bedre vann- og sanitærløsninger. Vellet har spilt inn flere konkrete forslag til endringer i forskriftene.

Interessegruppe for hytteeiere i marka slutter seg til høringssvaret fra Rausjømarka vel. Dersom hyttene blir innlemmet i parken vil de bli underlagt naturmangfoldloven, et lovverk hvor formålet er vern av naturen. Det vil kunne medføre avslag på søknader om bruk og vedlikehold som sannsynligvis ville blitt innvilget etter markaloven. Rausjømarka Vel har i sitt høringssvar detaljert gått gjennom problemene og kommet med konkrete endringsforslag. Interessegruppen for hytteeiere i marka vil likevel peke på

at det er viktig at hyttebrukerne får beholde sine rettigheter når det gjelder motorferdsel, vedlikehold av veier, strøm, vannforsyning, lagring av materialer og felling av trær.

En privat hytteeier mener at verneforslagene gjør det vanskelig for dem som hytteeiere å bruke, forvalte og vedlikeholde egen hytte og tomt. En annen tomteeier mener markaloven er streng nok. En beslutning om utvidet vern av Østmarka, må fastslå at deres rettigheter som hytteeiere videreføres. De trekker opp mange av de samme momentene som Rausjømarka, samt behov knyttet til oppbevaring av robåt, brygger, solenergianlegg, helikoptertransport.

Andre bygninger

Oslo kommune uttaler at deres hus- og hytteeiendommer bør sidestilles med de private hytteeiendommene hva gjelder vegetasjonsrydding. Dette gjelder Gamle-Vangen, Skjelbreia, Donsmåsan, Deliseter, Bøvelstad, Smørhullet og Kjerringhøgda, inkludert eiendommens eventuelle tilleggsbygninger som låver, uthus og liknende. Videre er det viktig å kunne sette opp hvilebrakker i forbindelse med ulike tilretteleggings- og skjøtselsoppgaver. Slike brakker brukes normalt bare i et par uker sammenhengende.

Siggerud speidergruppe ber om at det kan felles trær minimum 4 meter fra Trejernskoias hyttevegg, eller trær som er til fare for å volde stor skade på hytta, samt vedhogst, uten å måtte søke tillatelse. Speidergruppa har i dag kjøretillatelse til speiderhytta.

Bryn KFUK-KFUM speidere har sin speiderhytte, Speiderbo, i Rausjøveien 683.

Oslomarka Trekkhundklubb (OMTK) eier hovedbygningen på Skjelbreia.

Losby Bruk AS har en hytte som ligger i naturreservatet (Tappenberghytta, også kalt Bokhytta). Det er viktig at mulighetene for å bruke og vedlikeholde hytta, samt å rydde omkringliggende areal for hyttebruken, ikke svekkes.

DNT har de to hyttene Bøvelstad og Dølerud innenfor friluftslivsområdet. Dersom det kommer lovpålagte krav som gjør at de må foreta bygningstekniske endringer av hyttene, må dette kunne utføres. Forvaltningsplanen må omtale overtaking av private og kommunale eiendommer. I dag benytter de trevirke fra eiendommene til brensel, i tillegg til at de frakter inn noe ved. Dersom uttak av ved blir vanskelig, må de gå over til å frakte mer ved inn til hyttene. DNT håper å kunne finne gode løsninger for å ta ut ved på eiendommene.

Skiforeningen presiserer at Vangen skistue må kunne fortsette sin aktivitet uten nye restriksjoner. Mye av aktiviteten på Vangen skjer på tunet rundt skistua, som i Statsforvalterens forslag ikke blir en del av nasjonalparken. I tillegg til aktivitetene på tunet, driver også Vangen opplæring i sporløs ferdsel og enkelt friluftsliv. Her tar de med grupper av barn ut på tur. Daglig kan det være inntil 70 deltakere med ut, da gjerne delt opp i to eller flere grupper. Det bør komme klart fram av forvaltningsplanen eller noen av de øvrige dokumentene, at dagens aktivitet ikke anses å være til skade på naturverdiene. Det bør også være åpning for en naturlig videreutvikling av tilbudet på Vangen.

Statsforvalterens vurdering

Private hytter

I tråd med oppdraget er forskriftene innrettet slik at reglene for transport til og fra, bruk og vedlikehold av hyttene ikke skal være strengere regulert enn i dag. Etter verneforskriften er det dermed tillatt med vedlikehold av hytter eller andre anlegg. Med “vedlikehold” menes nødvendige tiltak for å opprettholde tilstanden til bygningen, anlegget eller innretningen, som for eksempel utskifting av materialer og andre tiltak for å hindre forfall som følge av slitasje eller rette opp skader. Se eget kapittel om motorferdsel.

Bruk av rengjøringsmidler, maling, beis og lignende regnes som normal bruk av hytter, og faller utenfor de tiltak som reguleres av verneforskriften. Når det gjelder lagring av materialer og utstyr som er eller skal tas i bruk, vil dette være tillatt på egen hyttetomt. Tilsvarende gjelder for oppbevaring av ved. Forbudet mot midlertidige innretninger vil derimot gjelde for innretninger som lagres i et slikt omfang eller på en slik måte at det er skjæmmende for omgivelsene eller på annen måte påvirker verneverdiene negativt. Oppbevaring eller deponering av materialer, utstyr o.l. som ikke lenger er i bruk eller fører til avrenning er ulovlig etter forurensningsloven, og vil også være forbudt i henhold til verneforskriften.

Verneforskriften åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til mindre utvidelser av bygninger, anlegg og innretninger. Det er opp til forvaltningsmyndigheten å vurdere om det er tale om en «mindre» utvidelse, og hvorvidt det kan gis tillatelse til en slik endring. Verneforskriften åpner også for at det kan gis tillatelse til ombygging av bygninger. Med «ombygging» menes bygningsmessige endringer innenfor eksisterende grunnflate, men innvendig ombygging er ikke regulert av forskriften. Forvaltningsmyndigheten må vurdere hvorvidt slike ytre bygningsmessige tiltak vil påvirke den samlede belastningen på verneverdiene, herunder risikoen for presedensvirkninger, hvorvidt bygningen har spesielle behov for ombygging eller mindre utvidelser og sannsynligheten for liknende søknader i fremtiden.

Solenergianlegg som er installert på vernetidspunktet kan videreføres. Nye solenergianlegg på tak eller vegg til eksisterende bygning kan installeres uten søknad. Det kan ikke forventes tillatelse til å fremføre strøm til flere hytter, å legge inn vann, utslipp av avløpsvann mv. Slike tiltak må vurderes konkret ut ifra terrenginngrep og virkningene på verneverdiene. Statsforvalteren viser til at slike tiltak omfattes av dagens forbud mot bygg og anleggstiltak i marka, og krever derfor dispensasjon fra markaloven § 15.

I høringsforslaget var det foreslått at fjerning av vegetasjon inntil 10 meter rundt hytter skulle være tillatt. Statsforvalteren ser at det kan være ønskelig å fjerne vegetasjon også utover 10 meter fra hyttevegg, og anbefaler derfor å endre bestemmelsen i § 4 bokstav c til: Fjerning av vegetasjon rundt bygninger på private hytteeiendommer [...].

Hogst av ved til eget bruk på hytteeiendommer er også tillatt. Da dette avgrenses til de private hytteeiendommene, vurderes ikke omfanget å medføre fare for forringelse av verneverdiene. Statsforvalteren opprettholder også bestemmelsen i § 4 andre ledd, om at det kan felles enkelttrær som kan medføre skade på bygninger. Dette vil total sett utgjøre få trær. Det tas videre opp av Rausjømarka Vel med flere at det også kan være ønskelig å

felle trær på nabotomt for bedre solforhold mv. eller uttak av ved. Statsforvalteren anser at det vil være vanskelig å regulere i forskriften uttak på andre eiendommer, både opp mot privatrettslige forhold og av vernehensyn.

Hytteiere kan opprettholde og vedlikeholde brygger og flytebrygger som i dag er lovlig etablert. Etablering av nye brygger er forbudt. Forholdene knyttet til båtbruk og motorferdsel er kommentert under de respektive kapitlene.

Andre bygninger

Som for private hytter, skal heller ikke verneforskriften vanskeliggjøre bruk eller vedlikehold av andre eksisterende bygninger i området. Vedlikehold er derfor tillatt uten søknad. Dette gjelder DNT sine hytter, speiderhyttene og kommunens øvrige bygninger.

Rydding av vegetasjon rundt private hytter skal begrenses til eiendommen. For andre bygninger i området opprettholdes bestemmelsen om at fjerning av vegetasjon kan gjøres inntil 10 meter fra bygningen. Bestemmelsen vil ikke være til hinder for eksempelvis skjøtsel av kulturlandskapet på Bøvelstad. Slik skjøtsel kan gjennomføres etter avtale med forvaltningsmyndigheten, og rammes ikke av bestemmelsen i § 4 om vegetasjon rundt bygninger.

Statsforvalteren foreslår en egen bestemmelse som åpner for å gi tillatelse til uttak av ved til hytter som ikke er private. Begrunnelsen for dette er at hyttene som ikke er private, vil ha et større behov for ved. Uttaket kan derfor bli mer omfattende og dekker gjerne et større areal. Statsforvalteren ser at verneforskriften for friluftslivsområdet manglet en slik bestemmelse i høringen, og anbefaler derfor ny bokstav l, under § 7 i forskriften for friluftslivsområdet: «hogst av ved til andre hytter i friluftslivsområdet enn de som er nevnt i § 4 bokstav e.»

Hverken bruksendring eller eierforhold reguleres av verneforskriften. Bruksendring krever derfor ikke tillatelse fra forvaltningsmyndigheten, med mindre denne krever utvendig ombygging eller andre tiltak. Omgjøring av en privat hytte til DNT-hytte kan imidlertid ha stor betydning for bruk av omkringliggende arealer, andre ønskede tiltak og utvikling. Derfor bør det i slike tilfeller uansett være en dialog mellom forvaltningsmyndigheten og DNT i forkant. Det er kun to DNT-hytter i området, og det bør være en dialog mellom forvaltningsmyndigheten og DNT om eventuelle fremtidige behov. Statsforvalteren viser for øvrig til brev av 30.09.2021 fra Miljødirektoratet til DNT om vurdering av tiltak på eksisterende turistforeningshytter i verneområder. Hvillebrakker som nevnes av Oslo kommune som hovedregel skal plasseres utenfor verneområdet.

Miljødirektoratets vurdering

Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilrådning om videreføring av dagens bruk. Utvidelser av bygg er søknadspliktig, og forvaltningsplanen skal gi retningslinjer om hva som anses som «mindre utvidelser», og retningslinjer om oppføring av nye bygg, i henhold til gjeldende praksis for nasjonalparker. Dette er små eiendommer, og plassering av hyttene kan variere slik at en fast grense på 10 meter for rydding av vegetasjon kan være uhensiktsmessig. Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilrådning om rydding av vegetasjon rundt hytter og andre bygg. Bestemmelsene presiserer at det gjelder vegetasjon

rundt bygningen, og skal forstås slik at det gjelder et begrenset uttak, og ikke en generell åpning for en omfattende fjerning av vegetasjon på eiendommen. Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilrådning om vedhogst til eget bruk i private hytter.

Solenergianlegg som er installert på vernetidspunktet er eksisterende anlegg som ikke rammes av vernebestemmelsene. Miljødirektoratet viser til at nye solenergianlegg vil rammes av forbudet mot oppføring av varige eller midlertidige anlegg og innretninger i verneforskriften § 3, og derfor er søknadspliktig i nasjonalparken.

Forvaltningsmyndigheten må vurdere søknader om nye solcelleanlegg. Miljødirektoratet tilrår at det tas inn en særskilt bestemmelse som åpner for installasjon av solenergianlegg, i ny bestemmelse i verneforskriften for nasjonalparken.

Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens vurdering av felling av trær på naboeiendom, brygger og hvilebrakker. Miljødirektoratet foreslår en ny avgrensning der Vangen fremdeles grenses ut fra vernet areal, men nå fra Østmarka friluftslivsområde.

Klima- og miljødepartementets vurdering

Klima- og miljødepartementet kan ikke se at det er tatt inn bestemmelse om solenergianlegg i forskriften om nasjonalpark, og foreslår at dette tas inn i § 3 tredje ledd bokstav f. Departementet foreslår en annen avgrensning av nasjonalparken og følgelig at Vangen også grenses ut mot nasjonalpark i sør.

Departementet viser til dialogmøte med hytteeierne omtalt i kap. 5.4.3 over. Departementet har i tråd med flertallets merknader i Innst. 175 S (2016-2017) vektlagt at hytteeiernes rettigheter og etablerte bruk i tråd med markaloven skal kunne videreføres utenfor sone A (eksisterende Østmarka naturreservat):

Vern endrer ikke tomtenes rettslige status. Vedlikehold av eksisterende bygg er tillatt uten søknad. Det kan gis tillatelse til ombygging og mindre utvidelser. Noen hytteeiere har enkle vannpumpeløsninger. Etablering av slike anlegg er omfattet av markalovens forbud mot bygge- og anleggstiltak og verneforskriftens forbud mot anlegg og innretninger. Etter verneforskriften kan det gis tillatelse til «ombygging og mindre utvidelser av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger». Hvorvidt det kan gis tillatelse beror på virkninger på verneverdier mm. I forarbeidene til markaloven er det forutsatt at «Det bør kunne gis dispensasjon for mindre tiltak på eller i forbindelse med eksisterende bebyggelse til lovlig bruk, for eksempel for å få bedre sanitærløsninger eller en mer tidsmessig planløsning dersom dette ikke har negativ betydning for naturkvaliteter og friluftslivskvaliteter i området. Dette vil for eksempel kunne være aktuelt i forbindelse med hytter eller etablerte lokalsamfunn i Marka.»

Departementet vurderer det som lite sannsynlig at det etter markaloven vil kunne gis dispensasjon til omfattende bygge- og anleggstiltak for vannforsyning, kloakk og elektrisitet ved Tonesjøen, Mosjøen og Raudsjøen. Områdene er lite preget av inngrep utover en beskjedne hyttebebyggelse, og området har naturkvaliteter og er viktige for friluftslivet. Den enkelte grunneieres nytte av omfattende bygge- og anleggstiltak vil neppe veie opp for ulemper nye inngrep vil medføre for natur og friluftsliv. I mer ordinære boligfelt i Marka (Sørkedalen og Maridalen) vil dette bli en annen vurdering, og dispensasjon etter markaloven vil da kunne være mer påregnelig.

Det blir tillatt med hogst av ved på private hytteeiendommer til eget bruk på hytter i nasjonalparken. Forvaltningsmyndigheten kan også gi tillatelse til hogst av ved utenom egen tomt der grunneier har samtykket til det. Departementet har presisert dette i forskriften § 4 annet ledd. Muligheten for å kunne hogge ved på kommunens eiendom der kommunen samtykker blir dermed videreført. Reglene for transport til og fra hyttene blir ikke strengere enn i dag. Veien til Rausjøgrenda er grenset ut. Bruk og oppbevaring av robåt, kajakk og kano blir tillatt. Jakt og fiske i samsvar med gjeldende lovverk blir tillatt.

Departementet slutter seg ellers til direktoratets vurdering.

9.3.7. Båter

Oslo kommune påpeker at det er to ulike bestemmelser knyttet til robåter og båter, men at kanoer ikke er nevnt. Det er ifølge bokstav g tillatt med oppbevaring av robåt, men ifølge bokstav h bare lov med opplag av båter på steder markert på vernekart. Oslo kommune mener bokstav g er noe upresis. Det går ikke tydelig fram om det her er tenkt på land eller i vann. Det går heller ikke fram om det skal være noen tidsavgrensning. En del personer legger igjen kanoer/kajakk for å spare tid og energi på å transportere dem tilbake til utgangspunktet, og stiller spørsmål ved om denne type farkoster også bør inkluderes i forskriften.

Ytre Rælingen jaktlag har en robåt lagret litt sør for Grinihytta og en lagret litt sør for der skiløypa kommer ut på Søndre Krok vann. Disse benyttes til å frakte ut felt elg. Jaktlaget viser også til uttalelsen fra Rausjømarka Vel om hytteeiernes behov for båt.

Statsforvalteren viser til at vern skal ikke begrense nødvendig tilkomst med ikke-motorisert båt til eksisterende hytter. For hytteeiere betyr dette at fortøyning på vann eller oppbevaring på land er tillatt. Videre kan besøkende fortøye eller oppbevare båt midlertidig i forbindelse med sitt opphold i nasjonalparken. Statsforvalteren vurderer at båtene som Ytre Rælingen Jaktlag har i bruk, også er tillatt etter forskriften.

Statsforvalteren er enig med Oslo kommune i at det er behov for å presisere at unntaket også gjelder for kano og kajakk, og anbefaler derfor å endre den generelle tillatelsen i § 3, andre ledd, bokstav h i nasjonalparkforskriften til: oppbevaring av robåt, *kajakk og kano*. Samme justering gjøres i forskriften for friluftslivsområde § 4, bokstav p.

Statsforvalteren finner ikke grunn til å angi en tidsavgrensning i verneforskriften for oppbevaring av båt, da det i praksis kan vanskeliggjøre bruken av hyttene som krever tilkomst med båt. Statsforvalteren presiserer at det kun er tillatt å oppbevare båter som er i bruk. Oppbevaring av båter tatt ut av bruk er å anse som forsøpling, som er forbudt etter både verneforskriften og forurensningsloven. Det samme gjelder langvarig henleggelse av båt slik Oslo kommune nevner. Velforeningen for hytteeierne har i dag en ordning hvor båtene merkes med hyttenummer. Denne ordningen bør videreføres for å unngå at eierløse båtvrak blir liggende innenfor verneområdet.

Vernet skal ikke være til hinder for at hytteeiere kan disponere eksisterende opplag for båter ved Vangen og sør i Mosjøen. Verneforskriften inneholder derfor et unntak for disse opplagene markert på vernekart. Det er forbudt å etablere nye opplag for båter. Statsforvalteren har ikke fått innspill på at det finnes flere eksisterende båttopplag. Rausjømarka Vel ønsker imidlertid at opplag av båter på selveiertoimt også skal

spesifiseres i forskriften. Statsforvalteren mener hytteeiernes behov på egen tomt dekkes av unntaket for “oppbevaring av båt”. Unntaksbestemmelsen gir rett til å oppbevare flere robåter, så lenge antall båter er innenfor det som er nødvendig og rimelig ut ifra transportbehovet og/eller hyttenes kapasitet. Eksisterende lovlig etablerte brygger og flytebrygger er tillatt, men etablering av nye brygger vil være forbudt.

Miljødirektoratets forslag grenser båtoppdrag ved Vangen ut av nasjonalparkforslaget. Dette blir da liggende inne i område foreslått vernet etter markaloven § 11. Båtoppdrag sør i Mosjøen blir fortsatt liggende innenfor verneforslaget for nasjonalparken. Miljødirektoratet støtter ellers Statsforvalterens tilråding.

Klima- og miljødepartementet foreslår som nevnt i kap. 4 en annen avgrensing av nasjonalparken. Forslaget til unntak i nasjonalparkforskriften § 3 annet ledd bokstav h for oppdrag av båter på bestemte plasser markert i vernekart dekker også oppdraget ved Vangen. Departementet slutter seg ellers Statsforvalterens og Miljødirektoratets vurdering.

9.4. Vegetasjon

Rydding av vegetasjon, samt uttak av ved på hyttetomter og rundt andre bygninger er omtalt under kapittel 9.3.6.

9.4.1. Bålbrenning, plukking av bær, sopp og vanlige planter

Oslo kommune mener at de godkjente bålplassene ved Rundvann og Setertjern som omfattes av foreslått friluftslivsområde bør videreføres. Det bør åpnes for å opprette nye eller reetablere godkjente bålplasser. Bålfyring er en meget populær aktivitet for brukerne av Østmarka. I en stor omkrets rundt de populære leirplassene er det i dag ikke mulig å oppdrive tørr ved eller pinner. Det vil være krevende å håndheve forbudet mot å felle eller ta ved av døde trær innenfor verneområdene. Kommunen erfarer at det er flere næringsvirksomheter som høster spiselige vekster i Østmarka. Et forbud mot høsting i kommersielt øyemed kan medføre et større kommunikasjonsbehov. Oslo kommune mener at friluftslovens bestemmelser bør gjelde for disse aktivitetene. Nasjonalparkforskriften bør åpne for hogst av et begrenset antall store juletrær i forbindelse med sin ordinære drift.

Østmarkas Venner (ØV) viser til at erfaringer fra Østmarka naturreservat tyder på at ikke alle forstår hva det er tillatt å brenne. Det er viktig at det gis god veiledning om dette.

Statsforvalteren viser til at de eksisterende bålplassene kan opprettholdes som i dag. Etablering av tilrettelagte bålplasser, på egnede og mye besøkte plasser, kan være hensiktsmessig både for besøkende og av hensyn til verneverdiene. Statsforvalteren mener ut fra dette at forvaltningsmyndigheten, etter en nærmere og helhetlig vurdering, kan etablere bålplasser i henhold til forskriftens skjøtselsbestemmelse. Det vurderes ikke behov for å nevne dette noe nærmere i forskriften. Slike tilretteleggingstiltak bør inngå i en helhetlig besøksstrategi. Forvaltningsmyndigheten må gjøre en løpende vurdering av om utkjøring av ved er aktuelt der det eventuelt blir et problem med skade på vegetasjon i nærheten av populære bål- og leirplasser.

Plukking av bær, matsopp og vanlige planter er tillatt til eget bruk. Verneforskriften vil ikke begrense dette utover dagens regelverk etter frilufsloven. Det må kommuniseres godt at kommersiell høsting må gjøres utenfor verneområdene.

Statsforvalteren anser at de få enkelttrærne som er skjøttet med tanke på å kunne sendes som juletre til London, bør kunne felles etter dialog og tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Dette vil utgjøre kun et fåtall lett tilgjengelige enkelttrær.

Miljødirektoratet er enig i Statsforvalterens vurdering av at egnede bålplasser kan være hensiktsmessig av hensyn til ivaretagelse av verneverdiene. Det vil bidra til å samle belastning og kanalisere aktivitet bort fra mer sårbare områder. Vi er også enig i at vurdering av tilretteleggingstiltak kan vurderes gjennom utarbeidelse av forvaltningsplan og besøksstrategi for området. Det må tas inn hjemmel for å gi tillatelse til dette i verneforskriften § 4 andre ledd. Forskriften skiller ikke på hvem som plukker bær og sopp. I verneområder i skog er vegetasjonsfredning et viktig prinsipp. Det finnes eksempler på at det er gitt unntak for plukking av karplanter innenfor nasjonalpark tidligere, men ikke i områder hvor verneformålet er å ta vare på økosystemer i skog. Med det besøkspotensialet som Østmarka nasjonalpark vil ha, så ligger det en fare for at enkelte høstbare karplanter samt andre vanlige planter med lokalt begrenset utbredelse kan oppleve en overbeskatning. Det er også en utfordring knyttet til tolkningen og formidlingen av begrepet «vanlige planter». Miljødirektoratet anbefaler derfor å ta ut formuleringen «... og vanlige planter til eget bruk» fra forskriften § 4, første ledd, bokstav a.

Nasjonalparkforskriften gir ikke noen generell åpning for å ta ut enkelttrær for bruk som juletre. Hvis dette ikke skjer gjennom planlagt skjøtsel av området, må dette skje på utsiden av nasjonalparken.

Klima- og miljødepartementet tar inn igjen «til eget bruk» i unntaket om plukking av bær og matsopp. Departementet slutter seg ellers til Miljødirektoratets vurdering.

9.4.2. Rydding av utsiktspunkt

Oslo kommune har kartlagt nærmere hundre utsiktspunkter på Oslo kommunes eiendom i Østmarka. Det er utført utsiktshogst med påfølgende vegetasjonsrydding ved flere av disse. Det er positivt at det gis adgang til å vedlikeholde disse.

Oppsal Vel skriver at utsikt styrker naturopplevelsene og er gode turmål. Oppsal Vel ser derfor positivt på forslag om at det kan gis tillatelse til «rydding av utsiktspunkter».

Statsforvalteren viser til at rydding av utsiktspunkter kan være aktuelt i egnede områder, der dette kan bidra til god opplevelse og ikke går på bekostning av verneverdiene. Det bør defineres nærmere hvilke utsiktspunkt som bør eller kan ryddes.

Miljødirektoratet og **Klima- og miljødepartementet** slutter seg til Statsforvalterens tilråding.

9.4.3. Beiting

Naturvernforbundet i Nordre Follo er enig i at det åpnes for å skjømte inngjerdet kulturmark i nasjonalparken. En generell åpning for beitedyr vil imidlertid ikke være i tråd med verneformålet, og må forbys. Utsetting av saltstein, også på inngjerdet kulturmark, tillates ikke, da slike er smittespredere.

Nordre Follo kommune støtter at det åpnes for å skjømte kulturmark med fortsatt beiting, men anser at en generell åpning for beitedyr ellers vil være i strid med verneformålet. Forskriften bør angis begrensninger i eller hvilke områder det åpnes for beitedyr.

Enebakk kommune påpeker at en balansert beitebruk med storfe, sau og geit har vist seg svært effektiv i forvaltning av kulturlandskap og skog mange steder i landet. Prosjektet med sau i Bøvelstad har vært svært vellykket og bør utvides til nye områder.

Skiforeningen skriver at dagens beitearealer rundt Vangen delvis strekker seg inn i den foreslåtte nasjonalparken, og de er glade for at dette kan fortsette i ny nasjonalpark.

Statsforvalteren viser til at beiting normalt er tillatt i verneområder i skog og bare begrenses når det skader verneverdier. Statsforvalteren ser ikke slik grunn til å begrense beiting i Østmarka. Det er ønskelig å opprettholde eller reetablere beite i de gamle og skjømtesavhengige kulturlandskapene. Utsetting av saltstein ivaretas av annet regelverk.

Miljødirektoratet ser ikke at det er faglige grunner for å forby beiting innenfor verneforslaget, og støtter derfor Statsforvalterens tilråding.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til direktoratets tilråding.

9.4.4. Skjømtsel og restaurering

Oslo kommune mener forvaltningsmyndigheten i særskilte tilfeller kan godkjenne bruk av plantevernmidler. I hele området er det en stor rekke grøftede myrer. På flesteparten av myrene har formålet med grøftingen vært oppnådd; dreneringen har vært god og tilplanting av ènsjiktet granskog har lyktes. Oslo kommune har på eget initiativ brukt betydelige ressurser på å restaurere grøftede myrer i Østmarka, og mener det er nødvendig å videreføre dette arbeidet. Dette vil omfatte hogst og uttransport av tømmer.

I de deler av Oslo kommunes eiendom med ènsjiktet granskog, er det biologiske mangfoldet lavt. Det er nødvendig å gjennomføre restaurering av slike skogsarealer for å kunne bidra til et naturmangfold som er passende for en nasjonalpark. Som for myr, er også restaurering av skog ressurskrevende, og kan innebære bruk av nødvendige driftsmetoder med tilhørende utstyr som kan medføre nokså store endringer i landskapsbildet. Formidlingen av behov for restaurering er viktig. Kommunen har konkrete forslag til endringer i vernebestemmelsene om skjømtsel.

Naturvernforbundet i Lørenskog ser positivt på at det åpnes for enkle restaureringstiltak som tynningshogst i tette bestand av homogen granskog og heving av vannspeil i tidligere drenerte i myrer. Aktiv skjømtsel etter at vernet har tredd i kraft bør begrenses til et minimum, men det bør tillates skjømtselstiltak for bevaring av kulturminner, fjerne

fremmede arter med stort skadepotensial, hindre gjengroing av gammel innmark og opprettholde et særegent biologisk mangfold knyttet til slike lokaliteter. Brenning av skog bør ikke tillates i et område som Østmarka.

Østmarkas Venner (ØV) mener det i Østmarka er mulig å restaurere naturen ved å skjømte de spredte innslagene av kulturskog i retning mot en mer opplevelsesrik og biomangfoldvennlig naturskog. Andre steder kan naturen overta styringen. Skjømte selen bør gjøres manuelt og trevirke kjøres ut med lette kjøretøy eller helst med hest. Bymiljøetaten bruker allerede mye ressurser på skjømte selse av vegetasjon og landskap ved blant annet Sarabråten og Dølerud, og ØV arrangerer hvert år dugnader for å ta vare på kulturlandskapet på Bøvelstad. Det er også behov for skjømte selse i kulturlandskapene ved Dølerud, Sarabråten, Guldsmeden, Bøvelstad og i Rausjømarka.

Sarabråtens venner mener det er viktig at skjømte selsen av slåttemarkene ved Sarabråten fortsetter slik at denne naturtypen blir bevart.

Statsforvalteren viser til at utgangspunktet er at naturen i verneområdene i hovedsak skal ha fri utvikling. Restaurering og skjømte selse vil gjennomføres for å øke eller opprettholde naturverdier, men det kan også være aktuelt for å øke opplevelsesverdier. Restaurering- og skjømte selse tiltakene skal være i tråd med og bidra til å fremme formålet med vernet.

En skjømte selseplan må utarbeides av forvaltningsmyndigheten. Kommunene bør involveres tidlig i fasen med utarbeidelse av planen og løpende prioritering av tiltak. Kulturmiljømyndighetene må også involveres. Skjømte selseplanen skal definere avgrensede områder, forekomster og bestander som bør prioriteres for restaurerings- og skjømte selse tiltak.

Statsforvalteren er enig med kommune i at arbeidet med restaurering av myrer bør videreføres. Samarbeid med kommunen bør søkes både for utarbeidelse av nærmere plan og prioriteringsliste for myrrestaureringen, så vel som i den praktiske gjennomføringen. Myr og sumpskog i forringet tilstand krever ofte aktiv restaurering for å gjenopprette en god økologisk tilstand. Aktive restaureringstiltak i skog kan fremskynde prosessen, og danne grunnlag for et større artsmangfold knyttet til skogen. Ved å gjøre kulturskog mer variert, vil også opplevelsesverdien kunne øke.

Det foreligger ikke konkrete planer om skjømte selse i form av skogbrenning i dag. Dette er kun aktuelt hvis slik brenning kan gjennomføres på en sikker og kontrollert måte i små delområder. Det er behov for mer erfaring, kompetanse og en overordnet strategi.

Det bør gjennomføres skjømte selse i kulturlandskapet for å hindre gjengroing, opprettholde eller reetablere åpne og artsrike arealer som har hatt langvarig hevd. Skjømte selseavhengige naturtyper er blant våre mest artsrike, og representerer samtidig viktig kulturhistorie. Dagens skjømte selse på utvalgte plasser som Sarabråten og Bøvelstad, med bl.a. slått, beite og rydding av vegetasjon bør videreføres. Det er også flere andre rester av kulturlandskap, som i dag er under gjengroing og ikke skjømte selse aktivt. Restaurering av enkelte av disse vil kunne bevare gjenværende elementer og gi økte naturverdier. Skjømte selse er også aktuelt for å opprettholde andre kulturmiljøer og -minner. Se ellers eget kapittel om dette.

Forvaltningsmyndigheten kan gjennomføre bekjempelse med bruk av plantevernmidler der dette er nødvendig, jf. forskriftenes § 13 (nasjonalpark) og § 9 (friluftslivsområde). Dette er ikke nødvendig å nevne spesifikt i forskriften.

Den utvida ordlyden som Oslo kommune foreslår om skjøtsel i nasjonalparkforskriften følger direkte av naturmangfoldloven § 47 og det ikke er nødvendig å ta dette inn i verneforskriften. Statsforvalteren vektlegger at den foreslåtte formuleringen følger av nyeste mal for nasjonalparkforskrift. Siste setning i kommunens forslag om kulturmiljømyndigheten er omtalt under kapittel om kulturminner.

Verneformålet skal sette rammene for hvilke skjøtselstiltak forvaltningsmyndigheten kan iverksette med hjemmel i § 9 i forskrift om friluftslivsområde. Statsforvalteren mener derfor at det er tilstrekkelig å henvise til formålet med vernet, slik det er beskrevet i forskriftens formålsbestemmelse, og anbefaler derfor å endre ordlyden i § 9 til: «Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller fremme formålet med vernet. Slik skjøtsel skal foregå i henhold til forvaltningsplan godkjent etter § 10.» Etter Statsforvalterens vurdering kan skjøtsel som fremmer kulturopplevelsen i området også styrke områdets verdi for friluftslivet, og dermed være i tråd med formålet med friluftslivvern.

Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilrådning om bestemmelser om skjøtsel. Det pågår per i dag en god del skjøtsel i arealet foreslått som nasjonalpark i kommunal regi. Det blir en sentral oppgave for forvaltningsmyndigheten for området å gå i dialog med dagens aktører, for å bli enige om hvordan skjøtselen skal videreføres under nytt forvaltningsregime. Nml. § 47 presiserer at forvaltningsmyndigheten skal, hvis mulig, inngå avtale med grunneieren om at denne utfører nærmere bestemte skjøtselstiltak. Forvaltningsmyndigheten kan også inngå avtale med interesserte organisasjoner eller andre om at disse utfører slike skjøtselstiltak. Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilrådning om videreføring av myrrestaurering. Den nasjonale planen for restaurering av våtmark og myrer i Norge vil ikke forhindres av verneforskriften. Direktoratet er enig i at det kan bli nødvendig med skjøtelsplan, men bemerker at en skjøtelsplan for verneområdet ikke er lovfestet slik som kravet om forvaltningsplan. Det blir dermed opp til forvaltningsmyndigheten å avgjøre om det skal utarbeides en skjøtelsplan.

Klima- og miljødepartementet viser til at Oslo kommune gjennomfører en betydelig innsats med skjøtsel og restaurering. Dette vil bidra til at verneverdiene i Østmarka på sikt vil øke. Departementet har merket seg enkelte negative reaksjoner på kommunens skjøtselshogst i Marka, og er enig i at det er viktig med god kommunikasjon mot publikum om dette. Etter nml. § 34 er det et krav at verneforskriften skal angi «den tilstand som ønskes oppnådd med vernet». Departementet viser til at deler av forslaget til nasjonalpark er påvirket av tidligere skogbruk og drenering av myrer. Departementet foreslår et nytt siste ledd i forskriftens formålsbestemmelse som reflekterer dette og at det ikke er tilstrekkelig å bare beholde området mest mulig urørt for å opprettholde eller oppnå god tilstand: «*Det er en målsetting å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand, og videreutvikle verneverdier ved fri utvikling og aktive skjøtels- og restaureringstiltak.*» Det er bare forvaltningsmyndigheten eller den forvaltningsmyndigheten utpeker eller gjør avtale med, som kan iverksette skjøtselstiltak med sikte på å nå formålet med vernet, jf. forskriften om nasjonalpark § 14 og forskriften om friluftslivsområde § 9. Vedlikehold av

løyper og stier mm. reguleres av andre bestemmelser, se kap. 9.3.2 Tilrettelegging. Departementet slutter seg ellers til Miljødirektoratets tilråding.

9.5. Ferdsel og aktivitet

9.5.1. Innledning

Østmarkas Venner (ØV) viser til kravet i loven om at ferdsel til fots bare kan begrenses «dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster». Ferdsel på sykkel og med hest på stier skal reguleres.

Viken fylkeskommune: Ferdsel i tråd med friluftsløven i stor grad er ivaretatt. Innskrenking i allemannsretten bør som hovedregel unngås dersom det ikke er en tydelig vurdering av at det kan være til skade for verneverdiene.

Oslo kommune mener det må tas høyde for at verneområdene ligger tett på områder med store befolkningskonsentrasjoner. Forslaget ivaretar i stor grad dagens friluftslivsaktiviteter i Østmarka og legger opp til en viss fleksibilitet for nye aktivitetsformer.

En svært stor andel av de innspillene fra *privatpersoner* omhandler at verneforslaget vil innebære begrensning på bruk, aktivitet og idrett, og dermed være negativt for barn og unge, og folkehelse. Samtidig peker noen, særlig hytteeiere, på at de frykter større trafikk og slitasje i området, og at og at det må være en aktiv besøksforvaltning og tilrettelegging i randsonen. Noen mener de allerede har opplevd en økt aktivitet i Østmarka siste 5-10 årene, med tilhørende slitasje.

Statsforvalteren viser til endringer om større arrangementer, organisert ferdsel og sykling i verneforslaget, og kan ikke se at frivillige må bruke mye ressurser på søknader. Et større areal i den bynære sonen i nordvest, med høyest bruksintensitet, er lagt utenfor vernet. Blant annet innebærer dette at hele løype «pioneren», som er viktig for sykkelinteressene, legges utenfor. Verneforslaget vil ha liten innvirkning på den daglige eller ukentlige bruken av nasjonalparken til organiserte og uorganiserte idretts- og friluftslivsaktivitet.

Miljødirektoratet er enig i Statsforvalterens vurdering av at et vern i Østmarka, med de restriksjoner som er foreslått, vil ha liten innvirkning på dagens bruk av området til idretts- og friluftslivsaktiviteter. Det er gjort en rekke tilpasninger i forslaget til verneforskrift for å ivareta dagens bruk av området innenfor rammene for et vern.

Klima og miljødepartementet har foreslått ytterligere forenklinger i verneforskriftene av hensyn til idrett og friluftsliv, og slutter seg for øvrig til Miljødirektoratets vurdering.

I det følgende omtales visse former for ferdsel og aktivitet særskilt.

9.5.2. Arrangementer og organisert ferdsel som kan skade på verneverdier

Norsk Friluftsliv viser til at det ikke er definert i forskriftene hva som menes med større arrangementer. En grense på 50 personer er altfor lav, den bør være på 200. Siggerud speidergruppe mener at grensen ikke må settes under 100 personer. I tillegg mener Norsk

Friluftsliv at de årlige arrangementer med over 200 deltakere bør være generelt tillatt, forutsatt at det er inngått en avtale mellom forvaltningsmyndigheten og arrangør.

Det er uklart for Oslo krets av Norges KFUK-KFUM om noen av deres aktiviteter, for eksempel dugnader og overnattinger med flere enn 50 deltakere på speiderhytta Speiderbo havner under definisjonen «større arrangement». Det er viktig for dem og Siggerud Speidergruppe at de kan fortsette sin aktivitet med bl.a. turer, kurs, konkurranser og speiderturer, uten byråkratiske hindre og søknad.

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) mener også at friluftsliv og idrett, som naturlig kan innpasses i Marka, og skånsom tilrettelegging, skal være tillatt så lenge verneverdiene ikke forringes. For større tiltak og arrangement må det på en effektiv og ubyråkratisk måte søkes om tillatelse og/eller det kan lages avtaler jf. dagens praksis innen orientering.

Friluftsrådernes landsforbund mener en grense på 50 deltakere vil redusere frivillige organisasjoners vilje og evne til å arrangere og etterlyser dokumentasjon for det.

Osломarka Trekkhundklubb viser til at løypa brukes av 20-30 hundeevipasjer av ulik størrelse i en ok sesong. Det arrangeres sporadisk fellestrening for sledehundekjørere.

Norges Orienteringsforbund mener at større arrangement og tilretteleggingstiltak for friluftsliv og markaidrett må være tillatt. Det bør være krav til søknad for tiltak der det er reell fare for at verneverdiene forringes, men ikke krav til søknad der det eksisterer andre reguleringer som ivaretar verneverdiene. Det blir vanskelig å håndheve et forbud med 50 deltakere, og etterlyser en klarere presisering av hva et større arrangement er.

Bækkelaget Sportsklubb avd. Orientering viser til et norgesmesterskap fra Bysetermåsan med 1000 deltakere, der det tre måneder etter løpet knapt var mulig å se spor etter arrangementer. Det fremstår som direkte uforsvarlig i et folkehelseperspektiv om denne type aktivitet i framtiden ikke skal være mulig å gjennomføre uten søknad.

ISUØ (Idrettens samarbeidsutvalg) i Østensjø bydel er bekymret for muligheten for at en nasjonalpark vil vanskeliggjør idrettslige aktiviteter i det vernede området.

Østmarkas Venner (ØV) mener forvaltningsmyndigheten skal ha oversikt over alle større aktiviteter. Det er en påfallende forskjellsbehandling mellom ulike arrangementstyper. Det bør ikke overlates til arrangørens subjektive vurdering om arrangementet kan være til skade eller ulempe. Det er viktig at forvaltningsmyndigheten har oversikt over alle større aktiviteter som kan tenkes å påvirke verneverdiene og naturopplevelseskvalitetene. Det er summen av aktivitetene og hvordan disse fordeles i verneområdet som er viktig når påvirkning på verneverdiene skal vurderes. Ved å overlate disse vurderingene til ulike arrangører, vil ingen vurdere den samlede belastningen. Større terrengløp kan gi risiko for stor slitasje. ØV har forslag til flere bestemmelser i forskriftene.

ØV og Sarabråtens venner påpeker det de antar må være en feil i forskriften for friluftslivsområdet, hvor det ikke er åpnet for at større arrangementer kan gjennomføres etter tillatelse fra forvaltnings-myndigheten, slik som for nasjonalparken. Sarabråtens

venner skriver at de har gjennomført større arrangementer, noen med flere hundre deltakere, ved Sarabråten, som støtter opp under verneformålet for friluftslivsområdet.

Oppsal Vel er også involvert i Spillet om Sarabråten, både som utøvere og publikum, og forutsetter at dette kan fortsette ufortrødent.

Viken fylkeskommune mener organisert aktivitet i dette området har potensiale for å få mer enn 50 deltaker. Grenen bør økes til for eksempel 100. Eventuelt bør listen over større arrangementer som er tillatt utenfor område A utvides til å inkludere blant annet fellesturer, fellestrening og ordinær turvirksomhet. Det må gjøres en konkret vurdering av hva som vil være et håndterbart antall deltagere i de vanligste formene for organisert ferdsel med tanke på om aktiviteten vil utgjøre mulig skade på verneverdiene. Det bør spesifiseres ytterligere hva slags organisert ferdsel som vil være søknadspliktig i nasjonalparken på grunnlag av at det kan skade verneverdiene.

Naturvernforbundet i Lørenskog advare mot å ikke inkludere bestemmelser for å begrense kommersiell virksomhet i verneforskriften pga. risiko for økt skade på naturverdiene.

9.5.2.1. Større arrangementer

Statsforvalteren viser til at med "arrangementer" siktes det til gruppeaktiviteter som foregår i et avgrenset tidsrom med eller uten annonsert oppmøtested og tidspunkt. Det kan være tale om arrangementer med ulike formål, både idretts-, friluft- og kulturarrangementer. Det er ikke av betydning om arrangementet krever påmelding eller betaling. Fellesturer, aktiviteter med familie og venner og organisert trening regnes *ikke* som et arrangement. Det betyr at den daglige eller ukentlige bruken av nasjonalparken til organiserte og uorganiserte idretts- og friluftaktiviteter ikke er søknadspliktig som et større arrangement. Dette gjelder bl.a. også sykling. Enkelte typer arrangement vil ikke ha nevneverdig virkninger for verneverdiene, og er vurdert å kunne tillates uten hensyn til arrangementets størrelse. I forskriften er det spesifikt nevnt at følgende arrangementer er direkte tillatt uten søknad:

- Terrengløp på sti utenfor sone A
- Skirenn i eksisterende løyper
- Turorientering og orienteringsløp utenfor sone A er tillatt forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.

Enkelte har forstått forslaget slik at orienteringsløp vil være et søknadspliktig arrangement. Statsforvalteren presiserer at overnevnte bestemmelse innebærer at orienteringsløp kan gjennomføres *uten* søknad, forutsatt at kravet den årlige kontakten med forvaltningsmyndigheten er oppfylt. Statsforvalteren mener med dette at hovedvekten av de idretts- og friluftaktivitetene som området i dag brukes til, ikke vil kreve søknad, vanskeligjgjøres eller begrenses av verneforslaget.

Arrangementer som ikke er listet opp i forskriften må vurderes konkret ut ifra aktivitetens påvirkning på verneverdiene. Større arrangementer *kan* ha negative virkninger for verneverdiene. Statsforvalteren mener at det ikke er hensiktsmessig å fastsette en klar/fast antallsgrense på hva som regnes som et «større arrangement» som er søknadspliktig. Dette

kan slå feil ut, bl.a. i form av et unødvendig søknadskrav. Det avgjørende er ikke antallet i seg selv, men om aktiviteten kan utgjøre en fare for skade på verneverdiene. Virkningene av et arrangement kan henge sammen med;

- arrangementets art og omfang, herunder antall deltakere og behov for tilhørende tilrettelegging av publikumsområder, sanitærforhold, avsperring, oppsetting av midlertidige innretninger som scene o.l.,
- tidspunkt i forhold til dyrelivets sårbare yngle- og hekkeperiode, slitasjeeffekt på vegetasjon mv.
- plassering i forhold til sårbare naturverdier, andre interesser og om det er i et område som allerede er mye berørt av aktivitet og tilrettelegging
- hensynet til flerbruk og virkninger for andre brukerinteresser

Hvis man planlegger en type arrangement som ikke er unntatt i forskriften, som har svært mange deltakere, innebærer etablering av anlegg og/eller kan fortrenge andre brukere gjennom aktiviteten i seg selv eller tilhørende tilrettelegging, bør man ta kontakt med forvaltningsmyndigheten som vurderer behovet for søknad. Søknadsbehandling skal sikre at arrangementet gjennomføres i et område og på et tidspunkt som tåler slik bruk, gjennom dialog med arrangør og fastsetting av vilkår.

For større turgrupper med marginal belastning eller fortrenge av andre brukere, vurderer Statsforvalteren at det kan være opp mot 100-200 deltagere, før aktiviteten krever søknad. Med utgangspunkt i dette mener Statsforvalteren at blant annet aktivitetene speiderne nevner, ikke vil havne under definisjonen større arrangement. Hvis et arrangement ikke vil medføre noen risiko for verken verneverdier eller andres opplevelser, bør det mye til før noe regnes som et større arrangement i Østmarka.

Hvis arrangementet i større grad legger beslag på et område i en viss tid, krever spesiell tilrettelegging, transport eller tiltak, er det mer naturlig å sette en veiledende grense til 50 deltagere. Også for slike arrangement anbefales arrangøren å ta kontakt med forvaltningsmyndigheten på forhånd, og at man eventuelt får en skriftlig tillatelse med vilkår som skal ivareta både naturen og opplevelsene for andre besøkende. Arrangementene som Sarabråten Venner sikter til, med flere hundre deltagere, vil nok uansett kreve søknad.

Østmarkas Venner mener at forvaltningsmyndigheten må ha oversikt over den samlede belastningen, og at vurderingene ikke skal ligge hos arrangør. Hvis man over tid erfarer at den samlede belastningen i et område blir for stor, vil forvaltningsmyndigheten ta kontakt med organisasjonene for å i fellesskap finne egnet alternativt område.

Sarabråten Venner peker på at det i friluftslivsområdet ikke er tatt med egen bestemmelse om at det kan gis tillatelse til større arrangement. Forskriftens § 7, bokstav m, i høringsforslaget åpner for dette, og lyder: «avgrenset bruk av friluftslivsområdet for aktiviteter nevnt i § 3 andre ledd bokstav e, herunder gjennomføring av Terrengsykkelritt i trasé avmerket på temakart for Terrengsykkelrittet». Statsforvalteren ser at ordlyden kan gjøres tydeligere, og anbefaler derfor at bestemmelsen endres til: «avgrenset bruk av friluftslivsområdet til større arrangementer, herunder gjennomføring av Terrengsykkelrittet i trasé markert på temakart for Terrengsykkelrittet».

Som det fremgår av bestemmelsen, er gjennomføring av Terrensykkelrittet i dagens trasé konkret nevnt i forskriften. Dette er et årlig terrensykkelritt arrangert av IF Frøy, der antall deltakere har ligget på 700-800 personer. Det legges til grunn at tillatelse vil bli gitt. Gjennom søknadsbehandlingen legges det til rette for dialog mellom forvaltningsmyndigheten og ansvarlig arrangør om gjennomføringen.

Også for sykkelritt i andre deler av verneområdene, anser Statsforvalteren at en vurdering etter verneforskriften vil være viktig både for arrangøren, forvaltningsmyndigheten og andre brukerinteresser. Sykkelritt for barn er gjerne av mindre omfang, og vil derfor som oftest ikke være omfattet av søknadsplikten for større arrangementer. Forvaltningsplan må gi nærmere retningslinjer.

Det har vært et vilkår for prosessen at dagens restriksjonsnivå for Østmarka naturreservat (sone A) skal videreføres. Her er det i dag mindre bruk, tilrettelegging og store naturverdier. Utover vanlig ferdsel, skal derfor aktivitet og samlet belastning begrenses i denne sonen. Større arrangementer skal som hovedregel legges utenfor denne sonen, og terskelen for søknadsplikt skal være lav. Sykling og bruk av hest er forbudt i sone A, og de nevnte unntakene for terrengløp og orienteringsaktivitet gjelder ikke her.

Miljødirektoratet er enig i Statsforvalterens vurdering av hva som anses som arrangementer. I noen områder kan være behov for strengere praksis for større arrangementer av hensyn til verneverdiene. Forvaltningsmyndigheten må gjøre disse vurderingene ha mulighet til å stille vilkår om tilrettelegging for publikumsområder m.m. O-løp og terrengløp på sti kan gjennomføres uten nevneverdig virkning for verneverdiene. Statsforvalteren har tilrådd å gjøre unntak for terrengløp på sti "*dersom det ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet*". Miljødirektoratet tilrår å stryke henvisningen til verneformålet i bestemmelsen. Vurderingen av om en aktivitet forringer verneverdiene er det forvaltningsmyndigheten som må gjøre, og det må forutsettes at aktiviteter det åpnes for som direkte unntak ikke har en negativ påvirkning på verneformålet. Miljødirektoratet viser til Statsforvalterens vurdering av dette ikke vil ha nevneverdig påvirkning.

Det er ikke hensiktsmessig med en definisjon av hva som er «større arrangement». Forvaltningsmyndigheten kan vurdere konkret om et tiltak krever tillatelse. Det vil ikke være mulig å sette en absolutt grense for hva som er et større arrangement. Forvaltningsplanen kan gi nærmere retningslinjer, men det vil i mange tilfeller måtte være en konkret vurdering. De som planlegger arrangementer med ut over 50 deltakere bør uansett ta kontakt med forvaltningsmyndigheten for å avklare om søknad kreves.

Miljødirektoratet er enig i at fellesaktiviteter med venner og organisert trening ikke anses som arrangement. Forbudet mot større arrangementer er ikke ment å regulere ordinær turvirksomhet i grupper, fellesturer eller fellestreninger. Dette kan omfattes av reglene om organisert ferdsel.

Klima- og miljødepartementet viser til flere høringsuttalelser om arrangement, og ser at det kan være krevende å vurdere når dette er søknadspliktig slik bestemmelsen er utformet. Departementet har derfor vurdert om det er nødvendig å ha bestemmelser om

større arrangement slik det er foreslått i begge områder, og om bestemmelsen kan klargjøres.

Departementet viser samtidig til at Østmarka er levested for mange barskogfugler, deriblant arter som er mindre vanlige i skoglandskap med mer intensivt skogbruk. Flere av disse er sårbare eller nær truede, og er også relevant for naturopplevelsen. Det er flere delområder med registreringer av både insekter, karplanter, moser, lav og sopp som er truede og sjeldne. Flere av myrtypene som forekommer er rødlistede, deriblant den sterkt truede naturtypen eksentrisk høgmyr. Departementet viser til at både arter, naturtyper og dyreliv som er beskyttet av vernet, jf. kap. 2.4, kan påvirkes negativt av større arrangementer og organisert ferdsel. Det er ventet at bruken av Østmarka vil øke i fremtiden, både tradisjonelt enkelt friluftsliv, men også organiserte aktiviteter i form av blant annet turisme og arrangementer. Departementet mener i tråd med naturmangfoldloven § 35 annet ledd annet punktum at forskriften for nasjonalparken bør ha bestemmelser om dette. Departementet foreslår at formuleringen «større» foran «arrangement» strykes, og i stedet bør lyde:

«Arrangementer som på grunn av omfang eller art utgjør en fare for nevneverdig skade på verneverdiene, må ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Nærmere retningslinjer for vurderingen av hvilke arrangement som krever tillatelse, skal gis i forvaltningsplanen.»

Departementet foreslår at «forbudet mot større arrangement» i friluftslivsområdet erstattes med en tilsvarende formulering. Endringen er ikke ment som en innskjerping i forhold til forslaget fra Statsforvalteren og Miljødirektoratet. Målet er at det skal bli tydeligere i hvilke tilfeller en arrangør bør vurdere søknad. Departementet understreker at hovedvekten av de idretts- og friluftaktivitetene som området i dag brukes til, ikke vil kreve søknad, vanskeliggjøres eller begrenses av bestemmelsen. Den vil sikre at arrangementet med særlig skadepotensiale gjennomføres på steder og tider som tåler slik bruk, gjennom dialog mellom arrangør og forvaltningsmyndighet, og eventuelt ved fastsetting av vilkår. Dette ivaretar kravet til beskyttelse i naturmangfoldloven § 35 annet ledd annet punktum, og bidrar til beskyttelse av naturopplevelsesverdier i markaloven § 11. Retningslinjer i forvaltningsplanen vil bidra til klarhet om i hvilke situasjoner, steder og årstider det er særlig aktuelt med søknad. Departementet slutter seg ellers til direktoratets vurdering.

9.5.2.2. Organisert ferdsel

Statsforvalteren viser til at bestemmelser om organisert ferdsel følger av forskriftsmalen for nasjonalparker. Forskriften for friluftslivsområdet har ikke en tilsvarende bestemmelse. Statsforvalteren vil på bakgrunn av høringssvar presisere at organisert ferdsel som fellesturer, organisert trening og ordinær turvirksomhet normalt ikke vil være av et slikt omfang at det vil utløse en søknadsplikt som følge av risiko for skade på verneverdiene. Ut fra mottatte uttalelser, ser Statsforvalteren at dette bør presiseres og stadfestes direkte i forskriften § 7 at «*Organisert trening er tillatt uten søknad*». Verneforslaget vil ha liten innvirkning på den dagligdagse bruken av området, herunder organiserte sykkeltreninger, noe som med denne spesifiseringen i forskriften er tydeliggjort.

Organiserer man stadig turer til de samme områdene, som eksempelvis guidete turer, bør man ta kontakt med forvaltningsmyndigheten tilsvarende som for "større arrangement". Statsforvalteren bemerker at det i fremtiden kan komme nye bruksområder eller oppstå et marked for aktiviteter som, hvis omfanget blir stort, kan tenkes å utgjøre en mulig fare for skade på verneverdiene. Med organisert ferdsel menes ferdsel som har et visst omfang, er kunngjort på forhånd eller har en form for gjentakelse, og hvor det står en arrangør bak. Det kreves bare tillatelse for organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene. Det kan gis retningslinjer i forvaltningsplanen om dette.

Miljødirektoratet viser til at forskriften for en nasjonalpark skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en uforstyrret opplevelse av naturen. Ferdsel til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Verneforskriften skal tilpasses det enkelte verneområde, etter en vurdering av verneverdier og brukerinteresser i det enkelte området. Forskriftsmaler for verneområder har likevel standardbestemmelser for visse aktiviteter i verneområdene, som en ser det ut fra hensynet til verneverdiene er behov for å regulere.

Hva som kan omfattes av søknadsplikten for organisert ferdsel kan variere med verneformål og verneverdier, og omfanget av den organiserte ferdselen. Organisert ferdsel til fots med mindre grupper medfører vanligvis ikke skade på naturmiljøet og er derfor som hovedregel ikke søknadspliktig i nasjonalparker. Ut fra kunnskapen om verneverdiene i området, omfanget av friluftslivsaktivitet og bruk av området, støtter Miljødirektoratet Statsforvalterens vurdering av de aktivitetene Statsforvalteren trekker frem normalt ikke vil være søknadspliktige. Miljødirektoratet er også enig i at det da kan tas inn en presisering i verneforskriften om at organisert trening kan skje uten søknad. Selv om ferdsel til fots er generelt tillatt, kan arrangementer og organisert ferdsel i visse tilfeller ha negativ påvirkning på verneverdiene. Verneforskriften stiller derfor krav om at større arrangementer, og organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene, må ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Klima- og miljødepartementet viser til at det gjennom verneprosessen ikke er påvist klart behov for søknadsplikt for organisert ferdsel, og foreslår at heller ikke nasjonalparkforskriften har bestemmelser om dette. Faren for irreversibel og alvorlig skade på verneverdiene anses som svært lav, jf. nml. § 9. Dersom det senere skulle bli behov for det, kan departementet vurdere endringer i forskriften. De som tilrettelegger for organisert ferdsel vil uansett gjennom andre bestemmelser i verneforskriftene ha en generell plikt til å unngå skade på verneverdiene, og alle skal ferdes varsomt og hensynsfullt. Bestemmelsene om dette kan håndheves gjennom naturmangfoldlovens sanksjonsbestemmelser, og vil antakelig kunne håndheves mer effektivt overfor profesjonelle aktører som opptrer i hyppig, gjentakende samme sted eller i store grupper, på en slik måte at det skader verneverdier.

9.5.3. Sykling og el-sykling

Oslo kommune mener at forslaget om el-sykling i høringen er godt.

Lørenskog kommune er enig med statsforvalteren i at bruk av elektriske sykler i nasjonalpark og naturreservat må begrenses til veier og avsatt trasé, for å hindre økt sykling i mer urørte områder og av hensyn til enkelt friluftsliv og anledningen til å oppleve naturen uforstyrret. Skilting ved grensene til verneområdene må være tydelig.

Nordre Follo kommune ber Statsforvalteren vurdere om sykling og ridning på sti innenfor nasjonalpark-/naturreservatområdet bør kanaliseres til kun utvalgte stier.

Viken fylkeskommune mener det fremstår naturlig med strengere restriksjoner i sone A (ikke tillatt med sykling). I tillegg gjøres et skille mellom sykler og elsykler i nasjonalparken, mens de er likestilt i friluftslivsområdene. Dette kan bli utfordrende å håndheve. Det blir særlig viktig med god informasjon både ved innfallsporter og på stedet om slike restriksjoner, med tanke på at man ikke kan forvente at befolkningen generelt har fullstendig oversikt over hvor grensene går og hva som gjelder av regler for området.

IF Frøy, Norsk Organisasjon for Terrengsykling (NOTS) avdeling Follo, NOTS, Follo sykkelklubb er kritisk til de foreslåtte begrensningene for sykling og viser til at mange vil bli berørt av forslaget. Det vises bl.a. til utfordringer med etterlevelse, håndheving, økt byråkrati, redusert aktivitet og konsekvenser for folkehelse, spørsmål ved kunnskapsgrunnlag og at el-sykkel må likestilles med vanlig sykkel. NOTS mener i tillegg at terrengsykling skal kunne fortsette som i dag i tråd med hvordan de politiske signalene fra blant annet friluftsmeldinga er fulgt opp. Vern av Østmarka har et fundamentalt annet utgangspunkt enn andre nasjonalparker og dette må også komme til uttrykk ved valg av forvaltningsregime. Avgrensning av nasjonalparkområdet i sør må justeres slik at et større område gjøres til friluftslivsområde.

Norges Cycleforbund region øst er bekymret for barn, unge, voksne, og personer med funksjonsnedsettelse sine muligheter til å fortsette med sykkelbaserte aktiviteter. Elsykkel er en løsning for enkelte med funksjonsnedsettelse, og begrensning av deres muligheter til å oppleve den samme naturen er ikke inkluderende.

Svært mange av privatpersonene som har gitt uttalelse er opptatt av at en nasjonalpark ikke må begrense organiserte sykkeltreninger og bruk av el-sykkel på sti. El-sykkel har blitt en svært viktig aktivitet for mange. Mange er også opptatt av at den totale aktiviteten i marka gjennom friluftsliv, idrett, trening osv. ikke må hindres, og de er spesielt opptatt av tilbudet for barn og unge. Dette er svært viktig for trivsel og folkehelse. Flere gir også sin tilslutning til høringsuttalelsen fra sykkelklubben IF Frøy. Noen peker også på sykling på snødekt mark/på islagte vann. Noen peker på at markaloven fungerer fint i dag. Det settes også spørsmålstejn ved hvordan det kan tillates brede traseer for ski samtidig med at el-sykkel er begrenset på sti. Flere føler også at fagrapporten om bruk ikke dekker opp og beskriver bruken på en god nok måte. Mange gjentar at det ikke må legges begrensninger på den bruken og det aktivitetsmønsteret som er i dag, og noen frykter mer byråkrati. Det er få privatpersoner som er urolig for terrenglitasje av sykkel, men det er tatt opp av noen at en nasjonalpark vil øke bruken som igjen vil føre til mer slitasje.

Skiforeningen mener det er uheldig å skille mellom sykling og el-sykling.

Naturvernforbundet i Nordre Follo mener at bruk av sykkel i nasjonalparken, herunder elektrisk sykkel og elektrisk rullestol, skal være begrenset til veier og traséer som er avmerket på vernekart. En nasjonalpark vil alltid ha en tiltrekningskraft på publikum. Med nærhet til landets største befolkningsskonsentrasjon må det forventes økt bruk av og slitasje på området. Spesielt gjelder dette bruk av sykkel, særlig elektrisk sykkel.

Østmarkas Venner (ØV) er for strengere regulering av sykling og ridning enn det SF har foreslått, fordi de ser økende slitasje både på umerkede stier og småråkk. Hvis hensynet til naturvern og opplevelseskvaliteter skal legges til grunn, ville det beste vært at sykling og ridning i nasjonalparken kun skal foregå på veier. De ser samtidig at det er nødvendig å finne løsninger som oppleves som gode av brede brukergrupper i Marka, og foreslår at sykling og ridning i nasjonalparken kan tillates på utvalgte, fortrinnsvis blåmerkede stier. El-syklere kan brukes på veier, men ikke på traséer (stier).

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus er imot bruk av elsykkel i nasjonalparken. Disse er tunge og sliter på stiene, de når langt inn i Marka, og de kan oppnå stor fart. For mange vil de oppleves som et uønsket og forstyrrende element. De viser til lovens intensjon om at man i en nasjonalpark skal kunne søke en uforstyrret nærhet til naturen.

Statsforvalteren viser til at det i høringen ikke ble foreslått restriksjoner på sykling utover det som følger av friluftsloven og med en videreføring av det restriksjonsnivået som allerede ligger i det eksisterende Østmarka naturreservat, hvor sykling i dag er forbudt. For området foreslått som friluftslivsområde, er det foreslått å sidestille vanlig sykling og el-sykling. For nasjonalparken er det foreslått å åpne for el-sykkel på vei og langs en trasé mellom Krokholveien og Skjelbreia. Statsforvalteren er enig i at kunnskapsgrunnlaget knyttet til konsekvensene av el-sykling er begrenset, og at det per nå ikke finnes støtte i forskningen for at bruk av el-sykkel medfører mer slitasje på vegetasjonen en vanlig sykkel. Bruken av el-sykkel er ventet å øke betydelig i fremtiden. En slik utvikling kan enten møtes med tilpasning, i form av mer liberale forskrifter, eller med en føre-var-tenkning, i form av mer restriktive forskrifter. Østmarka består i stor grad av vegetasjonstyper og åsrygger som er robuste mot slitasje. Sammenlignet med vanlig sykkel, anser Statsforvalteren at en el-sykkel ikke representerer en merbelastning på viltet i Østmarka. Dette, sett opp mot dagens bruk og de store folkehelsegevinstene av sykling, tilsier at dagens omfang og bruk av el-sykkel er akseptabelt også i nasjonalparken.

De utfordringer som eventuelt vil kunne oppstå i fremtiden vil være håndterbare for forvaltningsmyndigheten, også uten et eksplisitt forbud. Det er viktig med et godt samarbeid og dialog med interessegruppene, og gjennom gode tiltak kan man i stor grad dreie bruken bort fra sårbare områder, eller redusere negative effekter av en viss type bruk. Statsforvalteren mener også at det uheldig med bestemmelser som er vanskelig for de besøkende å etterleve. Statsforvalteren foreslår på bakgrunn av vurderingene over å sidestille vanlig sykkel og el-sykkel også i nasjonalparkområdet, med unntak av i sone A hvor sykling fortsatt ikke tillates. «Stier» er dermed lagt til i § 8, andre ledd, bokstav c, som nå lyder: «bruk av elektrisk sykkel på stier og veier utenfor sone A».

Som det går frem av avsnittet over om organisert ferdsel, presiseres det at ordinære organiserte sykkeltreninger ikke vil være søknadspliktig.

Det anbefales også grensejustering i vest, slik at hele sykkelløypa Pioneren havner utenfor verneområdet. Fjellstadbakken ligger heller ikke innenfor foreslått verneområde. Disse løypene er viktige for sykkelinteressene, særlig når det gjelder ritt og arrangementer. Statsforvalteren viser ellers til avsnittet over om søknadsplikt for større arrangementer.

Verneforskriften medfører ingen begrensninger i retten til å sykle utover det som i dag gjelder etter friluftslovens bestemmelser. Etter friluftsloven § 2 annet ledd skal sykling i utmark begrenses til veier og stier. Det gjelder ingen særskilte bestemmelser om sykling på snødekt mark. Det betyr at forbudet mot sykling utenfor vei og sti også gjelder for vintersykling. Statsforvalteren ser at det kan reises spørsmål om sykling på vinteren blant annet på islagte vann, og ber derfor departementet se særskilt på dette spørsmålet.

Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilrådning, men presiserer at dette er et unntak, og ikke gjeldende praksis for nasjonalparker. Per i dag er det kun åpnet for el-sykkel på veier og i kjørespor i Saltfjellet nasjonalpark, og i Jotunheimen nasjonalpark, på Glitterheimsvegen i tidsrommet 15. juni til og med 15. oktober. Selv om det ikke er dokumentert økt terrengslitasje fra el-sykkel kontra umotorisert sykkel, så er rekkevidde en sentral faktor når en skal vurdere tillatelse til bruk av elsykkel. Muligheten for enklere å komme seg lengre inn i sårbare områder kan føre til økt negativ påvirkning på verneverdiene. Dette gjelder særlig i områder med villrein. I Østmarka har vi vurdert at rekkevidde ikke vil føre til noen ytterligere negativ påvirkning sammenlignet med dagens ferdsel, eller bruk av vanlig sykkel. I tillegg vektlegges forbud i sone A som i dag.

Klima- og miljødepartementet viser til at vintrene de siste tiårene har lengre perioder uten snø og hyppigere veksling mellom frost og mildvær. Denne trenden vil fortsette og øke i fremtiden på grunn av klimaendringene, og vil merkes godt også i Østmarka. Å åpne på sykling på snødekt mark kan gjøre det vanskeligere å ivareta formålet med bestemmelsene om å begrense sykling i utmark til sti og vei, og øke slitasjen i terrenget. Videre antar departementet at sykkelseasonen på sti vil øke vesentlig i fremtiden på grunn av klimaendringen. Departementet vurderer derfor at verneforskriftene ikke skal regulere dette på annen måte enn det som følger av friluftsloven. Departementet mener imidlertid at det kan klargjøres i verneforskriftene at sykling også er tillatt på islagte vann. Departementet slutter seg ellers til Miljødirektoratets tilrådning.

9.5.4. Orienteringsaktivitet

Norsk Friluftsliv peker på at turorientering er en viktig aktivitet, som får mange ut på tur, og det er både positivt og viktig at dette er tillatt i området. Det er i utgangspunktet ikke nødvendig med årlig drøftingsmøter, særlig ikke i friluftslivsområdet.

Norges Orienteringsforbund er fornøyd med at forslaget til vernebestemmelser tillater turorientering, mindre orienteringsløp og trening. Orientering skader ikke verneverdiene, men har i stedet stor positiv effekt for folkehelse og barn og unges oppvekstvilkår. Vernebestemmelsene må i enda større grad tillate orientering uten krav til søknad, særlig i de bynære områdene hvor de har stor aktivitet. Norges Orienteringsforbund gjennomfører årlige møter med Statsforvalterne og har inngått «Avtale om orienteringsidrettens forhold til naturmiljø og rettighetshavere» med 7 andre nasjonale organisasjoner. Det gode samarbeidet med forvaltning og andre interesser, samt egne retningslinjer, sikrer at vi ikke

skader sårbar natur selv for større arrangementer. Forskning og undersøkelser viser da også at aktiviteten ikke har nevneverdig skade på sårbar natur (se vedlegg til uttalelsen). Ved store orienteringsarrangementer, med flere tusen deltakere, erkjennes behovet for en mer omfattende saksbehandling, som kan gjøres ved å utvide det etablerte samarbeidet.

Orienteringsgruppa i Driv IL gir sin tilslutning til Norges orienteringsforbunds uttalelse. Driv IL nytter i stor grad det foreslåtte verneområdet til turorientering, men mener det bør utredes vern etter markaloven i stedet for nasjonalpark.

Oppsal IF orientering støtter uttalelsen fra Norges Orienteringsforbund og viser til at utfallet av prosessen vil ha stor påvirkning for deres aktivitet. Det foregår arrangement i området, bl.a. nasjonal orienteringshelg med to løp med 500-1000 deltakere hvert år.

Bækkelagets Sportsklubb avd. Orientering (BSK orientering) blir direkte berørt av den foreslåtte nasjonalparken gjennom at tre av de aller beste idrettsanleggene (orienteringskartene) ligger helt eller delvis innenfor foreslått nasjonalpark. En stor andel av aktiviteten vil derfor bli rammet av de aktivitetsbegrensninger som en nasjonalpark vil legge. Det er ikke entydig hva som menes med store og små arrangementer. Forslag til forvaltningsplan sier kategorisk at større orienteringsløp skal være forbudt i hele vårsesongen (15.mars til 15.juni). Dette er den viktigste perioden av året for o-løp.

Østmarkas Venner (ØV) støtter ikke at det kan gis tillatelse til utplassering av tur- og orienteringsposter i sone A. Dette er en uthuling av dagens verneforskrift i Østmarka naturreservat, og i strid med opprettholdelse av dagens restriksjonsnivå.

Skiforeningen forutsetter at utplassering av kjentmannsposter vil omfattes av samme regulering som turorienteringsposter.

Enebakk kommune viser til utkast til forvaltningsplan hvor det står «Det skal ikke arrangeres større orienteringsløp i nasjonalparken i yngletiden på våren (15. mars-15. Juni)». Dette er den beste delen av året for både konkurranser og turorientering. Orienteringsidretten har lang tradisjon for å hensynta ynglingstiden i samråd med lokale myndigheter. Det er lang og god tradisjon for avklaring av utplassering av poster mellom de enkelte frivillige organisasjoner og kommunale myndigheter. Dette bør videreføres.

Statsforvalteren ser at høringsforslaget kunne vært tydeligere på at orienteringsløp ikke vil være søknadspliktig uansett antall deltakere. Forskriften legger opp til at det skal gjennomføres et årlig kontaktmøte. Disse gjennomføres på et fornuftig nivå. Det vil imidlertid være viktig med en gjensidig og åpen dialog om hvordan dialogmøtene kan gjennomføres på en mest mulig effektiv måte. Statsforvalteren er kjent med at orienteringsmiljøet har gode rutiner for å ta hensyn til naturverdier. Hensikten med formuleringen i utkastet til forvaltningsplan var å signalisere at en må være mer varsom i yngletiden enn ellers i året. Formuleringen må nyanseres. Utkastet til forvaltningsplan vil bli omarbeidet av fremtidig forvaltningsmyndighet i nær dialog med brukerinteressene.

Statsforvalteren er enig med Østmarkas Venner om at dagens regelverk i Østmarka naturreservat skal videreføres. Dette er også i tråd med de overordnede føringene i

oppdraget. Statsforvalteren anser at forslag til bestemmelse i sone A følger opp dagens praksis med at utplassering av poster krever tillatelse. Statsforvalteren foreslår ellers å likestille kjentmannsposter med turorienteringsposter.

Miljødirektoratet viser til at unntaket for orienteringsaktivitet utenfor sone A er i tråd med praksis. I et område med så mye friluftslivsaktivitet som i Østmarka er det viktig med dialog mellom forvaltningsmyndigheten og arrangører. Basert på erfaringer med den eksisterende praksisen støtter Miljødirektoratet Statsforvalterens vurdering av at turorientering og orienteringsløp kan skje uten søknad utenfor sone A, men at det er en forutsetning for dette at det gjennomføres en årlig dialog i tråd med etablert praksis.

Klima- og miljødepartementet viser til at det er foreslått at utplassering av poster for turorientering, orienteringsløp samt kjentmannsposter, ikke blir søknadspliktig utenfor sone A, forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.

Departementet har merket seg at det likevel er innspill fra organisasjonene, i ulike retninger. Norges orienteringsforbund erkjenner behovet for en mer omfattende saksbehandling ved større arrangementer. Forbundet og enkelte lag ønsker samtidig forenklinger. Departementet viser seg at orienteringsidrettens organisert trening uansett vil være omfattet av unntaket i verneforskriftene, mens orienteringsløp med videre vil være omfattet av unntaket for søknadsplikt forutsatt årlig kontaktmøte.

Departementet mener at ordningen med slik årlig kontaktmøte bør videreføres som vilkår, også i de nye områdene som vernes. Departementet viser til at Østmarka er levested for mange barskogfugler, deriblant arter som er mindre vanlige i skoglandskap med mer intensivt skogbruk. Flere av disse er sårbare eller nær truede, og er også relevant for naturopplevelsen. Det er flere delområder med registreringer av både insekter, karplanter, moser, lav og sopp som er trua og sjeldne. Flere av myrtypene som forekommer er rødlistede, deriblant den sterkt truede naturtypen eksentrisk høgmyr. Departementet viser til at både arter, naturtyper og dyreliv som er beskyttet av vernet, jf. kap. 2.4, kan påvirkes negativt av orienteringsløp avhengig av antall deltakere, tidspunkt og sted. Bestemmelsen om årlig kontaktmøte i verneforskriften medvirker til å unngå fare for slik skade. Departementet vurderer at dagens ordning med årlig kontakt fungerer hensiktsmessig, og ikke anses uforholdsmessig byrdefullt veid opp mot nytte og skadepotensiale. Departementet foreslår derfor at begge verneforskrifter har bestemmelser om dette. Dette ivaretar kravet til beskyttelse i naturmangfoldloven § 35 annet ledd annet punktum, og bidrar til beskyttelse av naturopplevelsesverdier i friluftslivsområdet. Departementet viser samtidig til omtale av arrangementer i kap. 9.5.2, og slutter seg til direktoratets tilråding. I sone A vil det i tråd med etablert praksis ikke være tillatt med orienteringsløp, men det er klargjort i forskriften at det etter søknad kan gis tillatelse til utplassering av tur- og orienteringsposter.

9.5.5. Bruk av hest

Oslo kommune mener det er uklart hva som menes med organisert bruk av hest.

Nordre Follo kommune ber Statsforvalteren vurdere om sykling og ridning på sti innenfor nasjonalpark-/naturresevatområdet bør kanaliseres til kun utvalgte stier.

Østmarkas Venner mener at sykling og ridning i nasjonalparken kun skal foregå på veier.

Statsforvalteren viser til at ridning og annen bruk av hest vil regnes som "organisert" når en person, bedrift eller organisasjon planlegger, koordinerer eller arrangerer aktiviteten for en gruppe deltakere som blir kunngjort eller markedsført på forhånd. Eksempelvis vil guidede turer og annen form for "hesteturisme" derfor være forbudt på stiene i verneområdet. Slik aktivitet skal begrenses til veier. Rideturer med familie og venner faller ikke inn under det som omtales her. I sone A er all bruk av hest forbudt. Forvaltningsplanen må gi nærmere retningslinjer.

Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet støtter Statsforvalterens tilråding.

9.5.6. Telting

For å unngå at godt egnede teltplasser ofte vil være opptatt, foreslår Oslo kommune en bestemmelse om tidsavgrensning for overnatting. Det er vanlig å finne slike bestemmelser for andre nasjonalparker, for eksempel at retten til telting avgrenses til maksimalt ti dager. På grunn av nærheten til byen oppstår det jevnlig også tilfeller der noen bosetter seg på mer permanent basis i Østmarka. Dette er medfører stor slitasje på et lite område.

Statsforvalteren viser til friluftslvsloven § 9: «Telting eller annet opphold ikke er tillatt i mer enn to døgn om gangen uten eierens eller brukerens samtykke. Samtykke til lengre opphold trengs likevel ikke på høgjellet eller på område fjernt fra bebyggelse, med mindre det må regnes med at oppholdet kan medføre nevneverdig skade eller ulempe.». I tillegg sier gjelder den alminnelige hensynsregelen i § 11. Besøkende plikter å ikke etterlate stedet i en tilstand som kan virke «skjemmende» eller føre til skade eller skade eller ulempe» for noen. Dette gjelder for blant annet telting, annen rasting og hengekøyer. Det er ikke hensiktsmessig eller nødvendig å begrense telting i området utover dette. Permanent bosetting eller liknende i utmark kan være i strid med friluftslvslovens hensynsregel og kan også komme i konflikt med verneforskriftens forbud mot midlertidige eller varige innretninger. Oslo kommune kan også som grunneier og myndighetsutøver begrense lengden på telting eller annet opphold hvis det anses å medføre ulempe.

Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet støtter Statsforvalterens tilråding.

9.5.7. Redningsøvelser

Norsk friluftsliv forutsetter at vernet ikke legger unødvendige hindringer for nødvendige søk- og redningsøvelser i området. Ordet «søk» må inn i unntak.

Oslo Røde Kors ved hjelpekorpsset disponerer en hytte kalt Bamsebo. Slik de leser kartene, ligger hytta rett utenfor foreslått vern, men områdene som de bruker i trening og øvelser, vil bli berørt. Det bør legges til rette for fortsatte bruk av hytta og områdene rundt som trenings- og øvelsesområder.

Statsforvalteren viser til at bruken av hytta vil kunne fortsette som i dag. Øvelser av mindre omfang, uten etablering av midlertidige anlegg og innretninger, krever ikke tillatelse etter verneforskriften. Det meste av dagens øvingsvirksomhet forventes derfor å kunne fortsette uten søknad. I forkant av eventuelle større øvelser, kurs eller arrangementer i regi av Røde Kors må forvaltningsmyndigheten kontaktes for å få avklart evt. søknadsplikt eller nødvendige hensyn. «Søk» omfattes av begrepet “redningsvirksomhet” og trenger ikke nevnes særskilt. Unntaket gjelder ikke for øvingsvirksomhet. Motorferdsel i forbindelse med øvingsvirksomhet, herunder treninger, kurs og planlagte oppdrag, krever tillatelse. Statsforvalteren viser til brev fra Klima- og miljødepartementet av 15. mai 2020 med retningslinjer om redningstjenestenes bruk av snøskuter i utmark og verneområder. Ved utarbeiding av eventuell øvelsesplan som omfatter verneområdet, anmodes det om at det tas tidlig kontakt med forvaltningsmyndigheten. Statsforvalteren ser viktigheten av å kunne ha øvingsvirksomhet i et område som Østmarka, med sin størrelse, topografi og bruk. Oslo kommune opplyser at det ikke er behandlet søknad om motorisert ferdsel i forbindelse med Røde Kors sin virksomhet på lang tid. Statsforvalteren forventer derfor at omfanget er svært begrenset.

Miljødirektoratet viser til at det er mulig å søke om dispensasjon til kjøring i forbindelse med øvelser. Miljødirektoratet legger likevel til grunn at man primært forsøker å legge den type aktivitet utenfor området som er foreslått som nasjonalpark. Miljødirektoratet støtter ellers Statsforvalterens tilråding.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til direktoratets tilråding.

9.5.8. Motorferdsel

Nødvendig motorferdsel i forbindelse med kraftledninger er omtalt i kapittel 9.3.4.

Høringsuttalelser

Rausjømarka Vel, Interessegruppe for hytteeiere og flere private hytteeiere er opptatt av at kjørerettighetene hytteeierne har på veiene i dag ikke begrenses av vernet. De ber om en endring (tillegg i kursiv) i §8 (Motorferdsel), første setning: Motorferdsel til lands, til vanns og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt, *men det er knyttet kjørerettigheter til boliger, fritidsboliger (hytter), skistue og DNT-hytter.*

En privat hytteeier mener det er forskjell på hytteeieres mulighet for motorferdsel på Vangenveien og Rausjøveien; Alle har rett til egen kjøring og ubegrenset rett til besøkskjøring. Vangenveien: Kun tillatelse til egen bil. Her er det behov for en avklaring, og de to veiene bør likestilles. Innspillet handler om at ikke verneforskriften legger begrensninger som forhindrer BYM i å finne en hensiktsmessig løsning for alle parter. En annen tomteeier ønsker fortsatt mulighet for å søke om helikoptertransport.

Styret i Osломarka Trekkhundklubb har normalt fått innvilget 7 kjøretillatelser for Vangenveien mellom Bysetermåsan og Skjelbreia, av Oslo Kommune.

DNT Oslo og Omegn peker på at det er behov for motorferdsel på veiene i forbindelse med drift av stier. Det samme skriver Skiforeningen, som dag kjører noe utenfor eksisterende skiløyper i forbindelse med løypeprepareringen. Det kan dreie seg om å kjøre

gjennom en av de upreparerte løypene for å komme til en annen del av løypenettet. Dette reduserer unødvendig transportkjøring og er viktig for å drifte løypenettet på en effektiv måte. Skiforeningen ber om at forskriften åpner opp for kjøring med scooter/løypemaskin som skjer *i forbindelse med* oppkjøring av skiløypene avmerket på vernekartet, og ikke spesifisert til i de løypene som er avmerket på vernekartet. Oslo kommune peker på samme behov. Skiforeningen ber videre om at nødvendig motorferdsel skal være tillatt uten søknad i forbindelse med vedlikehold og andre godkjente tiltak på løypene. Dersom det anses nødvendig med søknadskontroll av slik motorferdsel, bes det om at dette tas inn som en egen bestemmelse. Det bør presiseres i forvaltningsplanen at slike tillatelser normalt kan gis som flerårige tillatelser. Skiforeningen og Oslo kommune peker videre på tilretteleggingstiltak hvor gravemaskin er nødvendig.

Oslo kommune og Skiforeningen mener at skiløypekartet er mangelfullt, selv om det gir en oversikt over de viktigste skiløypene. Det finnes flere skiløyper som ryddes og vedlikeholdes, men som ikke alltid blir preparert på grunn av for lite snø. Skiforeningen pakker noen ganger disse løypene med skuter, og vern må ikke hindre dette.

Oslo kommune har en rekke oppgaver innen drift og naturoppsyn i Østmarka, som veivedlikehold, tilsyn med vassdragsanlegg, naturoppsyn, viltforvaltning, håndtering av avfall, vedlikehold av lysløypenettet og huseiendommer, og som medfører motorferdsel. I tillegg kan det være behov for å utføre en rekke andre driftsoppgaver, eksempelvis en bred portefølje av skjøtsels- og tilretteleggingsoppgaver som vedlikehold av stier og løyper. § 8, 2. ledd må ha et tillegg for nødvendig motorferdsel. Kommunen bør ha lik tilgang til motorisert ferdsel (både på vei, innmark og utmark) som private hytteeiere i Rausjømarka.

Dagens tildeling av kjøretillatelser til Skjelbreia og ubegrenset tilgang til motorferdsel på vei for fastboende må videreføres. Kjøreretten knyttet til beitedyr bør også gjelde bruk av for eksempel ATV på eksisterende beitearealer. Kommunen mener at de private kjørerettighetene må kartlegges og vurderes nøyere i den videre verneprosessen.

Oslo kommune gir kjøretillatelser til personer som på grunn av nedsatt bevegelighet ikke kan oppleve marka på annen måte enn gjennom motorisert ferdsel. En god del skoleklasser får tildelt kjøretillatelse i forbindelse med skogsturer, slik at også elever som har behov for det kan delta. Kommunen mener dette fortsatt bør være mulig, og viser til andre nasjonalparker der slike tillatelser gis.

Viken fylkeskommune er opptatt av at alle skal ha tilgang til å oppleve Østmarka. Elektrisk rullestol bør likestilles med sykkel.

Nordre Follo kommune: Det bør presiseres spesifikt i forskriften for friluftslivsområde at transport av bevegelseshemmede via Høykrokholveien til den tilrettelagte fiskeplassen ved Tretjerna er å anse som «nødvendig transport på veier».

NORSKOG mener at bokstav e) bør endres ved å henvise til motorferdselsforskriften direkte for å gi et smidig regelverk. Det vil være en omfattende jobb å endre alle verneforskrifter i landet ved endring i motorferdselsforskriften.

I Nordre Follo har Siggerud Speidergruppe kjøretillatelse til Trejernskoia. Den har ingen begrensning utover nødvendig kjøring til hytta innenfor rimelighetens grenser. Veien er regulert med bom ved Krokhol.

Statsforvalterens vurdering

Motorferdselloven og markaloven har som utgangspunkt at motorisert ferdsel i utmark og vassdrag er forbudt, med unntak av noen spesifikke nytteformål. Motorferdsel i utmark er dermed strengt regulert. Det samme gjelder som utgangspunkt i verneområdene.

Med «motorferdsel» menes all ferdsel med motordrevet kjøretøy inkludert motorsykel, snøscooter, motorbåt og luftfartøy. Motordrevne framkomstmidler omfatter ikke bare forbrenningsmotorer, men også maskiner som drives med andre former for energi, som elektrisitet.

Motorferdsel på vei

En verneforskrift kan ikke henvide til privatrettslige avtaler om kjørerettigheter. Kjøreveier i området er avmerket på vernekartet. Nødvendig motorferdsel på disse veiene er tillatt uten søknad. I dag reguleres kjøringen på de aktuelle veiene av bommene i området, og anses som «nødvendig» i forskriftens forstand. Vern vil derfor ikke begrense dagens kjørerettigheter som private hytteeiere, fastboende og organisasjoner har. Veiene avmerket for motorferdsel er likestilt i denne forstand. Oslo kommune vil fortsatt som grunneier være veieier, gi kjørerettigheter/-tillatelser og rettmessig forvalte veien som i dag. Det samme gjelder for Nordre Follo kommune.

I tillegg til kjørerettighetene som hytteeiere har, omfatter *nødvendig* motorferdsel på de markerte veiene all transport i forbindelse med kommunenes eiendomsdrift, oppsyn og vedlikehold, så vel som adkomst og transport av utstyr m.m. til hytter, Vangen og Skjelbreia. I tillegg kan det være transport av vareleveranser, ansatte, busser og biler med gjester osv. til Vangen. Nødvendig motorferdsel på vei omfatter også adkomst til strømmettet, Forsvarets anlegg, uttransport av bufe og felt vilt, samt tiltak knyttet til stier og løyper. Dette er ikke uttømmende. Nødvendighetsbegrepet i forskriften er kun tatt inn for at forvaltningsmyndigheten kan gjøre en løpende vurdering av eventuell ny bruk.

Transport av materialer og utstyr

Verneforskriften åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til «nødvendig motorferdsel i forbindelse med transport av materialer og utstyr til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, anlegg og innretninger». Dette omfatter blant annet nødvendig bruk av helikopter. Slik transport skal begrenses til det som er nødvendig.

Motorferdsel til oppsyn, tilsyns-, skjøtsels- og forvaltningsoppgaver

Oslo kommune peker på nødvendig motorisert ferdsel i forbindelse med flere av sine oppgaver og virksomheter. Hovedvekten av dette foregår på vei, og vil dermed kunne fortsette som i dag. Ellers gjelder det et generelt unntak fra forbudet mot motorferdsel for oppsynsvirksomhet. Med «oppsynsvirksomhet» menes oppsyns- og tilsynstjeneste etablert med hjemmel i lov, som for eksempel etter viltloven og forurensningsloven. Det er ikke av betydning om oppsynet er tildelt begrenset politimyndighet eller ikke, det som er

avgjørende er om formålet med kjøringen er oppsynsvirksomhet med hjemmel i lov. Motorferdsel for gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten er også tillatt. Unntaket for oppsyn gjelder ikke kjøring for andre formål som utleie av hytter eller generelt ettersyn på egen eiendom.

Motorferdsel til damanlegg

Demningene ved Nøklevann, Rausjøen og Svartoren er lagt utenfor foreslått vernegrense. Demning ved Tonevann har ikke lenger noen funksjon utover rekreasjon. De fleste dammene innenfor foreslått vern ligger i nærheten av vei, og det forventes at eventuell motorisert ferdsel til damanleggene vil være relativt avgrenset i terrenget. Omfanget forventes heller ikke å være vesentlig. Av hensyn til lovpålagte ansvar for dammene, anbefaler Statsforvalteren derfor unntak for slik motorferdsel i begge verneforskriftene.

Uttransport av felt vilt

Det er benyttet standard bestemmelse om motorferdsel i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk, beitedyr og uttransport av felt vilt. Villsvin kan tas med i denne. Henvisning til motorferdselsforskriften avviker fra forskriftsmal og må vurderes av Miljødirektoratet.

Temakart for løyper

Forskriften åpner for at de viktigste maskin- og skuterpreparerte løypene kan kjøres opp uten søknad. Hundesledeløypen er etter høringen også avmerket på temakartet og inkludert i bestemmelsen om nødvendig motorferdsel for oppkjøring. Det finnes flere skiløyper som sjeldnere prepareres på grunn av for lite snø. Den totale løypeoversikt fra Oslo kommune er omfattende. Forvaltningsmyndigheten bør i samarbeid med Oslo kommune og Skiforeningen ta en helhetlig gjennomgang av disse i arbeidet med forvaltningsplanen. Det vil gi en bedre oversikt over de løypene der det fortsatt kan være aktuelt med oppkjøring. Statsforvalteren foreslår bestemmelser om at disse løypene også bør kunne kjøres opp når det er mulig og hensiktsmessig, etter søknad. Det kan gis flerårige tillatelser.

Motorferdsel for preparering og vedlikehold av skiløyper

Statsforvalteren ser behovet for og fordelene av at det ved løypepreparering ikke foregår unødvendig transportkjøring og at driften av løypenettet kan gjøres på en effektiv måte, og for å totalt sett begrense kjøringen i verneområdene. Statsforvalteren anbefaler derfor å justere forskriften, slik at forskriftene åpner for nødvendig motorferdsel i forbindelse med oppkjøring av skiløyper avmerket på temakart, uten søknad.

Enkelte vedlikeholdsarbeider på særlig skiløyper kan kreve motorisert transport for bl.a. frakt av utstyr eller i noen tilfeller bruk av gravemaskin. Statsforvalteren foreslår at verneforskriftene åpner for at det kan gis tillatelse til slik nødvendig motorferdsel. Som hovedregel skal eksisterende traséer følges og kjøretøyet som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Arbeidet og kjøringen bør også gjennomføres på tidspunkt som innebærer minst mulig konsekvens for terreng, naturverdier og andre brukerinteresser. Flerårige tillatelser bør kunne gis.

Motorferdsel for bevegelseshemmede

Statsforvalteren er enig med Nordre Follo kommune i at tilkomst for bevegelseshemmede til den tilrettelagte fiskeplassen ved Tretjerna skal ivaretas. Statsforvalteren presiserer at transport av personer inn til startsted for turer og tilrettelagte traseer faller innenfor det som anses som "nødvendig" motorferdsel. Høykrokholveien er markert på vernekartet, slik at motorferdsel frem til den tilrettelagte traséen er tillatt. Statsforvalteren ser ikke grunn til å spesifisere dette i forskriften, men understreker at bruk av motorisert transport i den tilrettelagte traseen fra Høykrokholveien til fiskeplassen er forbudt. Statsforvalteren ser at det i særskilte tilfeller er hensyn som tilsier at motorisert ferdsel utenfor veiene bør kunne tillates, under forutsetning av at dette gjøres i område som tåler slik ferdsel og at naturverdier ikke skades. Statsforvalteren anbefaler derfor at det i begge forskriftene tas inn en bestemmelse som åpner for at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til «nødvendig motorferdsel for varig bevegelseshemmede». Det vises ellers til retningslinjer og vilkår som gjelder etter motorferdselloven.

Viken fylkeskommune mener elektrisk rullestol bør likestilles med sykkel. Her må motorferdsellovens definisjoner legges til grunn. Det framgår av rundskriv T-1/96 til motorferdselloven at loven ikke tar sikte på å regulere bruken av ordinære, ikke terrenggående, elektrisk drevne rullestoler. Slike elektriske rullestoler kan derfor fritt brukes på stier som er såpass opparbeidet at de kan kjøre på disse. Motorferdselloven gjelder derimot for motordrevne rullestoler hvis de er så robuste at de kan brukes ute i terrenget. Bruk av slike rammes dermed av forbudet mot motorferdsel. Statsforvalteren legger samme tolkning til grunn for forståelsen av verneforskriften. Det vises ellers til retningslinjer for motorferdsel i utkast til forvaltningsplan.

9.5.8.1. Miljødirektoratets tilråding

I en nasjonalpark skal det være en enda høyere terskel for hva som aksepteres av motorferdsel, og den må være forbeholdt behov som er strengt nødvendig. Det er en rekke brukere som har berettigede interesser og rettigheter knyttet til bruk av vegene i området. Omfanget av dette er relativt stort sett i sammenheng med hva som er normalt i andre nasjonalparker. Miljødirektoratet foreslår derfor å endre avgrensingen av nasjonalparken slik at de aller fleste vegene i området ikke blir omfattet av nasjonalparkforskriften.

I Miljødirektoratets forslag til avgrensing blir hele traséen for tilkomst til den tilrettelagte fiskeplassen ved Tretjern liggende utenfor forslaget til nasjonalpark. Den vil da ikke rammes av en ev. regulering i verneforskriften for nasjonalparken.

Det er ikke praksis for å ta inn bestemmelser om motorferdsel for bevegelseshemmede i verneforskrifter for nasjonalpark. Miljødirektoratet foreslår derfor å ta denne formuleringen ut av nasjonalparkforskriften. Statsforvalteren har poengtert at kjøring inn til definerte startsteder for turer og tilrettelagte traseer vil være å anse som nødvendig ferdsel. I tillegg vil det være mulig å søke om nødvendig motorferdsel for varig bevegelseshemmede i friluftslivsområdet.

Det er gitt en generell åpning i forskriften for preparering av skiløyper innenfor verneforslaget i samsvar med eget løypekart vedlagt verneforskriften. I tillegg er det mulig å søke om dispensasjon for oppkjøring av løyper som ikke er markert på dette kartet.

Vedlikehold av skiløyper omfattes av den generelle åpningen i § 3. Vedlikehold omfatter ikke ombygging eller utvidelse. Miljødirektoratet viser til at bestemmelser i verneforskrifter som gjør unntak for vedlikehold av bygninger og andre innretninger, løyper mv. ikke omfatter tillatelse til motorferdsel. Dette må søkes særskilt. Det er en restriktiv praksis når det gjelder åpning for motorferdsel for vedlikehold av stier. Miljødirektoratet ser imidlertid at det kan være nødvendig med tillatelse til motorferdsel for tiltak i skiløyper i området og støtter Statsforvalterens tilråding om å ta inn en bestemmelse som åpner for at det kan gis tillatelse til dette. Forvaltningsplanen kan gi nærmere retningslinjer. Det forutsetter at det føres en streng praksis utenfor vei.

Miljødirektoratet viser til at det er fast praksis for at verneforskriftene også har særskilte bestemmelser om motorferdsel. Miljødirektoratet viser til at vernereglene ikke skal være strengere enn nødvendig, men skal regulere alle aktiviteter og tiltak som kan ha påvirkning på natur- og kulturmiljøet. Motorferdsel både på vinterføre og på barmark kan ha negativ påvirkning på verneverdier, og det skal føres en streng praksis for hva som tillates av motorferdsel i verneområder. Det skal også i vurderingen av unntak eller dispensasjoner fra motorferdselsforbudet gjøres en særskilt vurdering av motorferdselens påvirkning på verneverdiene. Miljødirektoratet mener det ikke er grunnlag for å endre på dagens praksis med å ha egne regler om motorferdsel i verneforskriften. Miljødirektoratet har pleid å ta inn unntak hvis dette har vært foreslått av statsforvalteren.

Klima- og miljødepartementet viser til at Tretjerna også med departementets forslag til avgrensning vil ligge utenfor nasjonalparken.

Naturmangfoldloven medfører ikke i seg selv et absolutt forbud mot motorferdsel i nasjonalparker, men verneforskriften må ha bestemmelser om motorferdsel som bidrar til at målene med vernet blir nådd. Av § 35 annet ledd følger det at blant annet at verneforskriften skal sikre «en uforstyrret opplevelse av naturen». I forarbeidene til loven er det uttalt at «...opplevelsesverdien ofte er en viktig verneverdi i nasjonalparker. Til opplevelsesverdien hører ikke bare synsinntrykkene, men også opplevelsen av stillhet og naturens lukter og lyder. Bestemmelsen innebærer bl.a. at virksomhet som medfører støy, f.eks. motorferdsel, bør forbyes i den grad den kan redusere opplevelsesverdien. Motorferdselen skal fortsatt reguleres strengt i nasjonalparkene.» I alle nasjonalparker reguleres motorferdsel strengt ved at det innledes med et generelt forbud. Deretter åpnes det opp for enkelte unntak og spesifiserte dispensasjonsbestemmelser, blant annet til nødvendig nyttekjøring. Ved at motorferdsel på alle veiene i forslaget er begrenset med bom og kjøretillatelse, vil motorferdselen bli begrenset, og til nødvendige nytteformål. Departementet mener at de aller fleste områder mesteparten av tiden vil være fri for motorferdsel. Selv om det antakelig med forslaget blir noe mer motorferdsel i Østmarka enn i andre nasjonalparker, understreker departementet at man nå ikke kan forvente mer liberal dispensasjonspraksis i andre verneområder som følge av dette. Motorferdsel skal fortsatt reguleres og forvaltes strengt i nasjonalparker. Departementet slutter ellers seg til Miljødirektoratets tilråding.

9.5.9. Lavtflyging

Forsvarsbygg mener det er uhensiktsmessig med et lavflygingsforbud i forslaget til nasjonalpark. Området ligger midt på den direkte helikopterruten mellom Forsvarets

helikopterbase på Rygge og Forsvarets virksomhet og skyte- og øvingsfelt på Rena, som er mye benyttet av Forsvaret. Østmarka ligger også nær landets hovedstad. Forsvaret definerer militær operativ virksomhet også som den øvingsvirksomhet som er nødvendig for å ivareta en operativ beredskap. Ordinære flyoppdrag som lufttransportoppdrag mellom Rygge og Rena vil også falle inn under begrepet militær operativ virksomhet. Det kan likevel oppstå uklarheter om skille mellom operativ virksomhet, som ikke er søknadsberettiget, og øvingsvirksomhet, som krever søknad. Forsvarsbygg vil foreslå at forslaget til nasjonalpark ikke omfatter et forbud mot lavflyging under 300 meter. Forslaget til nasjonalpark bør, som forslaget til naturreservat, også inneholde en bestemmelse om at landing og start med Forsvarets luftfartøy er tillatt.

Østmarkas Venner (ØV) og Oppsal Vel er fornøyde med at forbudet mot lavtflyvning. ØV understreker at det er særlig viktig at forbudet også skal gjelde øvingsvirksomhet. Det er til tider støyplager fra Politiets beredskapssenter på Taraldrud som øver med helikopter over Østmarka. Oppsal Vel nevner hobbyflygerne fra Kjeller flyplass. Flyforbudssone er ikke regulert i forskrift til friluftsområde etter markaloven § 11. De finner dette lite logisk da «naturopplevelsverdiane» forringes av støy, og ber om forbud også her.

Statsforvalteren viser til at i alle verneområder gjelder et generelt unntak fra søknadsplikt for “militær operativ virksomhet”. Begrepet “militær operativ virksomhet” skal forstås i tråd med etablert praksis og retningslinjer for verneområder. I St.meld.nr.62 (1991-92) pkt. 5.6 er begrepet definert slik at vanlige øvelser ikke omfattes av unntaksbestemmelsen. I NOU 2001:15 “Forsvarets områder for lavtflyging” er operativ flyging definert som flyging iverksatt som følge av en reell hendelse, i motsetning til trening og øvelser. Brev datert 03.04.2019 fra Klima- og miljødepartementet slår fast at det fortsatt er denne forståelsen som skal legges til grunn, og at dette ikke endres som følge av Forsvarets interne endring av begrepet. Ferdsel og aktiviteter i forbindelse med Forsvarets treninger, vanlige øvelser og ordinære oppdrag omfattes derfor ikke av unntaksbestemmelsen, og må derfor vurderes opp mot verneforskriftens øvrige bestemmelser.

I praksis er det forbudet mot motorferdsel som har praktisk betydning for Forsvarets øvelsesvirksomhet. Motorferdsel på bakken i forbindelse med Forsvarets øvelsesvirksomhet er søknadspliktig. Når det gjelder landing og start med Forsvarets luftfartøy, ser Statsforvalteren at det er lite hensiktsmessig med ulike bestemmelser for nasjonalparken og friluftslivsområdet, og vurderer at luftaktivitet under 300 meter over bakken er av så begrenset omfang at støy fra aktiviteten ikke vil påvirke naturopplevelsen nevneverdig. Av hensyn til aktiviteten knyttet til Rena og lufthelikopterbasen på Rygge, anbefales derfor en ny bokstav h i nasjonalparkforskriften § 8, andre ledd: «Forsvarets øvingsvirksomhet med luftfartøy.»

Miljødirektoratet viser til at i skogvernsaker tas inn unntak for Forsvarets øvingsvirksomhet. Dette har ikke vært vanlig i forskrifter for nasjonalparker. Det gis unntak for militær operativ virksomhet, mens det er gjort et skille mot øvingsvirksomhet. Forsvarsbygg skriver at ordinære flyoppdrag som lufttransportoppdrag mellom Rygge og Rena vil falle inn under begrepet militær operativ virksomhet, men de påpeker at det likevel kan oppstå uklarheter om skille mellom operativ virksomhet og øvingsvirksomhet. Det kan være behov for å klargjøre hva som er operativ virksomhet og hva som er

øvingsvirksomhet, men det kan klargjøres i forvaltningsplan for området heller enn å gi en åpning ut over det vi normalt gir i nasjonalparkforskriftene. Det vises til nevnte brev 3. april 2019, utarbeidet i samarbeid med Forsvarsdepartementet, om definisjon av Forsvarets operative virksomhet. Miljødirektoratet foreslår derfor å ta ut formuleringen «Forsvarets øvingsvirksomhet med luftfartøy» i § 8 andre ledd.

Klima- og miljødepartementet viser til brev 3. april 2019 om hva som regnes som «militær operativ virksomhet» når det gjelder unntaksbestemmelsen om dette i verneforskrifter, og at dette ikke kan endres gjennom etterfølgende forvaltningsplan.

I noen nasjonalparker har det blitt gitt unntak for Forsvarets nødvendige øvingsvirksomhet, utenom i kalvings, hekke- og yngleperioder. Departementet viser til at Østmarka ligger midt på den direkte helikopterruten mellom Forsvarets helikopterbase på Rygge og Forsvarets virksomhet og skyte- og øvingsfelt på Rena, som er mye benyttet av Forsvaret. Østmarka ligger også nær landets hovedstad, og er et viktig område for Luftforsvarets trening og øving. Frekvensen av flyoppdrag er lav. Politiet vil, i likhet med Forsvaret, ha behov for tilsvarende direkte unntak for sin øvingsvirksomhet med luftfartøy. Dette gjelder for politiet generelt og ikke bare knyttet opp mot beredskapssenteret på Taraldrud. Departementet foreslår derfor å ta inn unntak i verneforskriften § 8 første ledd bokstav i for følgende aktivitet: «Forsvarets og politiets nødvendige øvingsvirksomhet med luftfartøy». Departementet slutter seg ellers til direktoratets tilråding.

9.5.10. Bruk av drone og andre motoriserte innretninger

Oslo kommune stiller spørsmål ved motordrevne redskaper som kan brukes ved utøvelse av friluftsliv, og om dette inkluderer f.eks. isbor til isfiske. Kommunen foreslår unntak for «drone i offentlig tjeneste og/eller til skogkartlegging og forskning.» Østmarkas Venner stiller også spørsmål ved denne definisjonen.

Naturvernforbunet i Nordre Follo (NINF) mener at bruk av droner ikke har noen naturlig tilknytning til et enkelt friluftsliv og vil virke forstyrrende på fugler og andre dyr. NINF støtter derfor forbudet mot bruk av droner i både nasjonalparken og friluftslivområdet.

Statsforvalteren viser til at motorsag og ryddesag er eksempler på motordrevne, lette redskaper, som er tillatt å bruke etter bestemmelsen i nasjonalparkforskriften § 9 og § 6 i forskriften for friluftslivsområdet. Elektrisk isbor er også tillatt etter denne bestemmelsen. Forvaltningsplan må gi nærmere retningslinjer for hvilke redskaper som er tillatt etter forskriftene. Med droner menes fartøyer som er regulert av forskrift om bruk av ubemannede luftfartøy. Det må forventes at det i fremtiden utvikles nye ubemannede motoriserte innretninger. I likhet med droner vil slike innretninger ikke omfattes av det generelle forbudet mot motorisert ferdsel. Statsforvalteren foreslår derfor en egen bestemmelse i § 9 som sier at både droner og andre ubemannede motoriserte innretninger er forbudt i nasjonalparken. Tilsvarende forbud foreslås også i friluftslivsområdet.

Statsforvalteren viser til at behovet for drone i offentlig tjeneste i stor grad er ivaretatt i verneforslaget. Både nasjonalpark (§ 10) og friluftslivvern (§ 6 første ledd) har et generelt unntak fra ferdselsbestemmelsene, herunder forbudet mot bruk av drone, som gjelder for bestemte virksomheter blant annet ambulans-, politi-, brannvern-, rednings- og

oppsynsvirksomhet. Med "oppsynsvirksomhet" menes både oppsyn med at verneforskriftene blir overholdt (hjemlet i lov om statens naturoppsyn) og annet oppsyn med hjemmel i lov (for eksempel lakse- og innlandsfiskekloven, forurensningsloven etc.). Oslo kommune kan med andre ord ta i bruk drone i forbindelse med alt oppsyn hjemlet i regelverket kommunen forvalter. Bruk av drone til andre formål, som for eksempel generelt oppsyn på kommunens egen eiendom, er derimot forbudt. Vern bør ikke være til hinder for økt kunnskap om verneverdiene. Forvaltningsmyndigheten bør konkret vurdere nytten av forskningsprosjektet opp mot effektene for verneverdiene. Statsforvalteren foreslår derfor at det etter søknad kan gis tillatelse til bruk av drone til forskningsformål.

Hensynet til dyreliv og friluftsliv tilsier at droner til friluftsfremål ikke skal være tillatt i verneområdene. Droner og eventuelle andre former for motoriserte innretninger kan imidlertid være nyttig hjelpemiddel for flere andre formål. På denne bakgrunn foreslås en generell bestemmelse om at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til slike innretninger etter søknad til andre formål enn fritidsformål. Bruk av droner i forbindelse med drift av kraftledninger er omtalt under kapittel 9.3.4.

Miljødirektoratet støtter Statsforvalterens tilråding om å ta inn en egen bestemmelse om regulering av droner i nasjonalparken. Formuleringen er forenklet noe fra Statsforvalterens forslag. Miljødirektoratet mener "andre ubemannede motoriserte innretninger" er dekkende også for bakkegående innretninger. Statsforvalteren trekker fram motorsag og ryddesag som eksempel på slike redskaper. Samtidig nevnes det at heller ikke elektrisk isbor er rammet av forbudet. I Statsforvalterens forslag til verneforskrift er bruk av motordrevne, lette redskaper plassert under § 9 *Bruk av droner og andre ubemannede motoriserte innretninger*. Dette omtales normalt under støykapitelet. Miljødirektoratet tilrår derfor å flytte *Bruk av motordrevne, lette redskaper er tillatt* fra § 9 til § 11.

Elektrisk isbor vil være tillatt, mens isbor med f.eks. mer støyende bensindrevet motor er ikke omfattes av unntaket. I tidligere nasjonalparkforskrifter er det blant annet påpekt at forbudet mot unødvendig støy ikke er til hinder for bruk av motordrevne, lette redskaper til rydding rundt fritidsboliger og gårdsanlegg. Det samme vil gjelde for drift og vedlikehold av eksisterende anlegg samt for forvaltningsmyndighetens skjøtsel i området. Miljødirektoratet støtter ellers Statsforvalterens tilråding.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratets tilråding.

9.5.11. Jakt og fiske, samt forvaltning av vilt og fisk mm.

Oslo kommune skriver at administreringen av jakt og fangst med bistand fra lokale jakt- og fangstorganisasjoner. Oslo kommunes eget naturoppsynspersonell utfører oppsyn og kontroll med dette, det samme gjelder oppsyn og kontroll av fiske og krepsing. Administreringen av Oslo kommunes rettigheter etter lakse- og innlandsfiskekloven utføres av Oslomarka fiskeadministrasjon etter avtale med grunneierne. De utfører også oppgaver knyttet til fiskestell, herunder oppsyn. Bever kan skape problemer for fremkommeligheten i veinettet i Østmarka. Dette gjelder særlig Rausjømarka, hvor veistreknings tidvis kan være ufremkommelige på grunn av beverens aktiviteter. Oversvømmelser kan oppstå raskt, noen ganger over natta. Oslo kommune har dispensasjon fra Enebakk kommune til å rive små, nybygde demninger fortløpende. Muligheten for å kunne søke om å gjennomføre

slike tiltak må opprettholdes. I tillegg til å forebygge oversvømmelser, bidrar fjerning av beverdemninger til å forhindre sedimentering som kan skade elvemusling.

NJFF Oslo og Akershus ser at forslaget hensyntar punktene som er viktig for dem.

Rausjømarka JFF leier småviltjakt, rådyrjakt og elgjakt i Enebakk sin del av Oslo kommune, sammen med Enebakk JFF. Resultatet av arbeidet til OFA (Oslomarkas Fiskedministrasjon) gir et godt og populært fiske i Rausjømarka. Det er viktig for friluftslivet at både jaktmulighetene og fiskekultiveringsarbeidet kan fortsette som før.

Naturvernforbundet i Nordre Follo (NiNF) vil ha et generelt jakt- og fangstforbud i nasjonalparken, men er enige i at forvaltningsmyndigheten ved behov kan gi tillatelse til tiltak for å forvalte viltbestanden. Fiske kan tillates i spesielt utvalgte vann i henhold til nasjonale regler. Viltkameraer bør ikke være tillatt i nasjonalparken.

Nordre Follo kommune skriver at området er et kupert og krevende terreng for flere arter, og påpeker at det er ulverevir innenfor verneforslaget. Av den grunn ber kommunen om at det vurderes båndtvang hele året innenfor nasjonalparken.

Statsforvalteren viser til at dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelser. I nasjonalparkene på fastlandet er jakt, fiske og fangst skal være tillatt etter gjeldende regler. Jakt, fangst og fiske er dermed fortsatt tillatt i samsvar med gjeldende lovverk og de retningslinjer grunneier selv setter. I Oslo kommune foregår det ikke småviltjakt. Uttak av hjortevilt regulerer bestanden. På Oslo kommunes eiendommer i Enebakk kommune selges det jaktkort for rådyr- og småviltjakt.

Tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fiske, herunder kalking av vassdrag, krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Fiskekultiveringsarbeidet i regi av OFA vil kunne videreføres i henhold til annet gjeldende lovverk. Flerårige tillatelser bør kunne gis.

Uttak av hjortevilt og bever krever tillatelse etter naturmangfoldloven § 18 siste ledd verneforskriftens bestemmelser om forvaltning av vilt. Foreligger tillatelse fra kommunen etter naturmangfoldloven, må det gås i dialog med forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsplan må gi nærmere retningslinjer.

Statsforvalteren mener at det ikke er grunnlag for å innføre båndtvang for hund hele året i et område som Østmarka. Ved behov kan kommunen innføre ekstraordinær båndtvang gjennom kommunale forskrifter etter hundeloven, slik som i dag.

Miljødirektoratet viser til at mesteparten av den aktiviteten som er beskrevet foregår per i dag, kan videreføres innenfor rammen av verneforskriften. Uttak av hjortevilt og bever for å avverge skade, jf. § 18 i naturmangfoldloven, omfattes ikke av begrepet forvaltning av vilt. Med forvaltning av vilt så har man etter Miljødirektoratets vurdering ment forvaltning av hensyn til vilt og ikke av hensyn til forhold i naturmangfoldloven § 18. Eksempel på unntak i forbindelse med forvaltning av vilt fra andre nasjonalparker kan være utplassering av tekniske installasjoner for fjellrev og utsetting av jervbåser o.l. Uttak av vilt for å forhindre skade vil likevel kreve tillatelse etter verneforskriften.

Det er vanlig å innføre helårlig båndtvang i områder med f.eks. sårbart dyreliv, f.eks. der hvor verneformålet er å ta vare på viktige funksjoner for fugl. Miljødirektoratet ser ikke at det er behov for å innføre regulering ut over det som følger av lov om forsvarlig hundehold. Miljødirektoratet støtter ellers Statsforvalterens tilråding.

Klima- og miljødepartementet viser til at bever forårsaker oversvømmelser i områdene, og at verneforskriftene i dag ikke har klar hjemmel til å fjerne beverdemninger. Departementet foreslår derfor en bestemmelse i verneforskriftene om at det kan gis tillatelse til fjerning slik demning (ikke beverhytter) for å hindre vesentlig skade ved oversvømmelse, jf. naturmangfoldloven § 18. Departementet understreker at dette ikke er hjemmel til uttak av dyr. Artsdatabanken har i Norsk rødliste for arter 2021 vurdert at bever på grunn av utbredelse og bestandsutvikling er *livskraftig*.

I de spesielle tilfeller hvor det er behov for å sette inn tiltak etter lov av 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) vil dette kunne dispenseres for etter de generelle dispensasjonsbestemmelsene i verneforskriften. En eventuell dispensasjon skal iverksettes uten opphold i henhold til de tiltak loven krever.

Departementet slutter seg ellers til Miljødirektoratets tilråding.

9.5.12. Kulturminner og kulturmiljøer

Oslo kommune er positiv til at kulturminner tas vare på og tydeliggjøres for publikum gjennom informasjonsarbeid, veiledning og skjøtsel. Det finnes flere kulturminner av betydning enn de som er beskrevet. En del kulturminner som er registrert i Riksantikvarens database Askeladden mangler. Det bes om at kartgrunnlagene fra Askeladden tas aktivt med videre i arbeid med verneforslaget.

Alle kategorier av kulturminner innenfor verneområdet forteller om historisk bruk av marka, dette gjelder ikke bare kulturminnene knyttet til fløtning. Historisk bruk av marka omfatter blant annet jakt og fiske i steinalderen, utnytting av utmarksressurser i middelalder, jernutvinning, tømmerdrift, setring, husmannsvesenet, gjemmeded for Milorg eller nyere bruk av marka til friluftsliv og rekreasjon. Verneformålet bør derfor først og fremst formidle både mangfoldet og tidsspennet kulturminnene representerer. Store deler av Østmarka er kulturlandskap, noe som er en viktig kvalitet å framheve. Østmarka vil ikke bli en tradisjonell nasjonalpark hvor det først og fremst er urørt natur, men hvor både naturverdier og kulturminner kan fortelle om fortidens drift og bruk av den bynære skogen. Vassdragsanlegg som forvaltes og driftes av kommunen må ikke inngå i en definisjon av kulturminner som er bredere enn gjeldende rett for kulturminnevern.

Det vurderes forbud mot bruk av privat metallsøker. Bruk av metallsøker, og påfølgende graving etter gjenstander, vil kunne være til skade for uregistrerte kulturminner.

Riksantikvaren: Østmarka har en mangfoldig og rik kulturhistorie, mange kulturminner og kulturmiljøer, og et landskap som i betydelig grad er preget av menneskets bruk gjennom lang tid. Her er blant annet spor etter bosetting, næringsutøvelse og transport og fra fremveksten av moderne friluftsliv. Dette er godt beskrevet i fagrappporten for kulturminner og kulturmiljø. Verneform, forskrifter og forvaltning bør utformes for å ta

vare på, skjømte, vedlikeholde, tilrettelegge og formidle kulturmiljøverdiene – selvsagt med hensyn til de store naturverdiene som også skal ivaretas.

Viken fylkeskommune: Alle tre høringsalternativene sikrer de kjente arkeologiske kulturminnene på en god måte. Det er et stort potensial for uregistrerte automatisk fredete kulturminner. Disse har etter kulturminneloven et like sterkt vern som de kjente kulturminnene, men kan ende opp med å få et svakere vern hvis søknader som medfører inngrep i grunnen, ikke forelegges kulturmiljøforvaltningen. Dette bør sikres i bestemmelsene eller få en fremtredende plass i retningslinjene i forvaltningsplaner.

Sarabråtens Venner: Ved Sarabråten har det vært bosetting og aktivitet siden middelalderen. Dagens synlige ruiner er restene etter Thomas T. Heftyes dragestilsvilla. Plassen er i tillegg rik på kulturminner fra friluftslivets kulturhistorie. Følgende kulturminner eller kulturpåvirka landskapselementer det er viktige å bevare ved Sarabråten: Tidligere slåttemark, kjellermurer, veier og spaserveier, kastanjene langs lysløypa / veien, som Thomas Heftye fikk plantet. Sarabråtens Venner mener at verneformålet bør suppleres med opplevelser knyttet til kulturmiljø og slik at også hensynet til kulturlandskap kommer tydeligere fram. Skjøtsels- og forvaltningsplanen for Hauktjern friluftslivsområde bør innarbeides i forvaltningsplanen for nasjonalparken.

Østmarkas Venner (ØV) peker på at Østmarka inneholder en rekke spor etter tidligere tiders aktiviteter, slik som setring, bosetting, ferdsel, skogsdrift, fløting og friluftsliv. Vern som nasjonalpark vil bidra til at kulturminner og kulturmiljøer som ikke er vernet i dag kan sikres og holdes i hevd med skjøtsel og vedlikehold. Vern vil også være en god anledning til å formidle kulturminneverdiene til et større publikum. ØV har flere suppleringer til listen over kulturminner som er relevant for verneformålet.

Statsforvalteren viser til at verneformål er omtalt i kapittel 9.2. Det tiltrås at kulturlandskap legges til i bestemmelsen om tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner. Dette bidrar til å synliggjøre at det er ønskelig med skjøtsel av kulturlandskapene. Av samme årsak anbefaler Statsforvalteren at kulturlandskap tas inn i tittelen for § 6 i nasjonalparkforskriften: Kulturminner og *kulturmiljø*. Østmarkas Venner har flere relevant forslag til tilføyelser i verneformålet. I forvaltningsplanarbeidet vil det gjøres en større og grundigere prosess for utpeking av aktuelle kulturminner. Kartet og beskrivelsene vil da også rettes opp. Skjøtsels- og forvaltningsplanen for Hauktjern friluftslivsområde vil være et viktig grunnlag når endelig forvaltningsplan for nytt friluftslivsområde skal utarbeides.

Statsforvalteren viser til at verneforskriftene ikke erstatter annet regelverk. Både kulturminneloven, markaloven, plan- og bygningsloven og andre relevante lover gjelder derfor i tillegg til forskriften. Det er ikke hensiktsmessig at verneforskriften omhandler eller regulerer innhenting av spesifikke tillatelser eller uttalelse etter annet lovverk. Forholdet til annet lovverk og retningslinjer for saksbehandling, bør i stedet fremkomme tydelig av forvaltningsplanen. Forvaltningsplanens beskrivelse av forholdet til kulturminneloven, kulturmiljømyndighetene og saksbehandlingsrutiner, bør utformes i samarbeid med Viken fylkeskommune og Byantikvaren i Oslo kommune. Statsforvalteren

viser ellers til veilederen for «Kulturminner i områder vernet etter naturmangfoldloven», utarbeidet av Miljødirektoratet og Riksantikvaren.

Statsforvalteren vil presisere at verken kulturmiljømyndigheten eller andre myndigheter står fritt til å iverksette skjøtsel i verneområder. Det kan for eksempel være nødvendig å ta spesielle hensyn ved valg av metode og utførelse av arbeidet. Verneforskriftenes skjøtelsesbestemmelser og naturmangfoldloven § 47 gir forvaltningsmyndigheten adgang til å foreta skjøtsel for å fremme formålet med vernet, herunder skjøtsel av kulturminner, -miljø og -landskap. Skjøtselen kan gjennomføres av forvaltningsmyndigheten selv, eller av andre etter avtale med forvaltningsmyndigheten. Kulturmiljømyndigheten kan inngå avtale med forvaltningsmyndigheten om dette eller søke om tillatelse.

Verneforskriften endrer uansett ikke kulturmiljømyndighetens ansvar for ivaretagelse av kulturminner. Istandsetting og skjøtsel av kulturminner, i regi av forvaltningsmyndigheten eller andre, skal på forhånd være avklart med kulturmiljømyndigheten. Det forutsettes derfor et tett samarbeid mellom disse myndighetene om utarbeidelse av skjøtelsesplan.

Det følger av forskriften og kulturminnelovverket at bruk av metallsøking og annen aktivitet vil være forbudt dersom det kan skade eller ødelegge kulturminner. Forskriftene sier at løse kulturminner ikke skal flyttes eller fjernes, og graving etter gjenstander er heller ikke tillatt. Statsforvalteren ser ikke behov for et særskilt forbud mot bruk av metallsøker i seg selv, men forvaltningsplanen bør inneholde nærmere veiledning.

Miljødirektoratet tilrår at § 6 i nasjonalparkforskriften begrenses til kun kulturminner. Nml. § 35 trekker en grense mellom natur uten påvirkning og kulturlandskap, som er en menneskeskapt naturtype. I nasjonalparken finnes det små lommer av slik natur som det ikke er noe i veien for å skjøtte, men er likevel ikke riktig å utvide bestemmelsen til kulturlandskap. Miljødirektoratet støtter ellers Statsforvalters tilrådning.

Klima- og miljødepartementet viser til at verneforskriften etter naturmangfoldloven § 35 skal verne «landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet». Departementet mener følgelig det ikke er riktig å endre begrepsbruken i verneforskrifter som vedtas med hjemmel i denne bestemmelsen ved å fastsette særskilte bestemmelser om kulturlandskapet. Departementet viser til at kulturlandskapet i praksis vil være godt beskyttet av bestemmelser i verneforskriften, og slutter seg ellers til direktoratets tilråding.

9.6. Skogbruk

Losby Bruk vil i stor grad grense til den foreslåtte nasjonalparken. Det er helt sentralt for dem at denne grensen er absolutt, i den forstand at areal utenfor nasjonalparken helt og holdent skal være utenfor, og at skogbruk skal kunne drives etter de samme prinsipper som i marka ellers. Videre legger de til grunn at det innenfor nasjonalparken skal kunne gjøres tiltak for å stoppe eventuell skogbrann samt bekjempe eventuelle utbrudd med insekter som kan ødelegge skogen på utsiden av nasjonalparken.

Akershus Bondelag er tilfreds med at alt areal som legges inn i de tre forslagene til verneområde er offentlig eid og at ev. vern av skog på privat grunn skal skje gjennom

frivillig vern. Indre Østfold og omegn skogeierlag er kritiske til å ta store produktive skogarealer ut av produksjon. Dersom man går videre med vern vil Statsforvalterens anbefaling av alternativ 1 være å foretrekke. Det er positivt at verneområdet er innskrenket til den arrondering som er foreslått og at viktige friluftsinnteresser forsøkes ivaretatt. Både Indre Østfold og omegn skogeierlag og Kråkstad og Ski Bondelag stiller spørsmål ved om det er foretatt konsekvensvurderinger av eventuelle hinder/negative konsekvenser vernet kan gi for drift/utnyttelse av tilgrensende eiendommer.

NORSKOG mener det finnes enkelte områder i Østmarka med høye naturverdier, men for hele området sett under ett mener NORSKOG at en nasjonalpark ikke vil bidra vesentlig til et representativt vern, sett bort ifra arealets størrelse. Arealene ligger i hovedsak over marin grense og inneholder de høyereliggende områdene i regionen. Restaurering og aktiv skjøtsel framholdes som viktige momenter for å øke verneverdiene. Dette er også et vurderingskriterium som ikke inkluderes ved ordinære frivillig vern-saker. NORSKOG mener markaloven med tilhørende forskrifter gir god nok beskyttelse for friluftslivet i området. Om området skal vernes, må det gjøres over en egen budsjettpost og ikke tas fra et allerede presset budsjett til frivillig skogvern av privat eid grunn. Ut fra NORSKOG sin vurdering er det her snakk om å frede skog som har stor betydning for råvareforsyningen inn i det grønne skifte. En rekke rapporter, deriblant en rapport fra 2016, «Vern eller bruk av skog som klimatiltak», utarbeidet av Miljødirektoratet, Landbruksdirektoratet og Norsk institutt for bioøkonomi konkluderer med at «Vern av skog gir på kort sikt mindre CO₂ i atmosfæren enn bruk. Bruk av skog gir mindre CO₂ på lengre sikt fordi biomassen kan bidra til å unngå fossile utslipp».

Det norske Skogseselskap er en av medlemsorganisasjonene i Norsk Friluftsliv og støtter som sådan Norsk Friluftslivs høringsuttalelse angående forslag om opprettelse av nasjonalpark i Østmarka. I uttalelsen fra Norsk Friluftsliv konkluderes det med at alternativ 1 i Statsforvalterens forslag til vern, er det som best ivaretar friluftslivet, og dette stiller de seg bak. Det er tankevekkende at skogområdene rundt hovedstaden vurderes å trenge et så «tungt» vern som en nasjonalpark innebærer. Disse arealene er tilstrekkelig ivaretatt gjennom eksisterende lover og forskrifter. Det aktuelle arealets store betydning og attraksjon for friluftslivet har utviklet seg som et resultat av det skogbruket som har vært drevet i generasjoner. På arealer som ligger nær befolkningsskonsentrasjoner og som dermed er mye brukt til friluftsliv, idrett og rekreasjon er det nødvendig med tiltak for å tilrettelegge for aktiv bruk (informasjon, infrastruktur, tilrettelegging for skånsom ferdsel etc.). Oslo kommune forvalter sine skogarealer til beste for byens befolkning og tilrettelegger for et aktivt friluftsliv. Det betyr ikke at man ikke driver et aktivt skogbruk, men at det utøves på en slik måte at det gagnar byens befolkning, samtidig som skogen over tid forynges og tilpasses til et klima i stadig endring. Den skogen vi har i dag er et resultat av generasjoners bevisste satsing på å gjenreise og ivareta skogressursene. Innenfor rammene for en nasjonalpark kan det bli utfordrende å drive et helt nødvendig stedstilpasset skogbruk og skjøtte skogen slik at den blir i stand til å takle et endret klima og samtidig være attraktiv for utøvelse av friluftsliv, idrett og rekreasjon for fremtidige generasjoner. Dette bør vurderes nærmere.

Norges Skogeierforbund mener det har vært viktig å avklare at eventuelt vern av privateid skog vil skje gjennom ordningen frivillig vern av skog. I plan- og bygningslovens §11-8,

bokstav c åpnes det for at det kan opprettes en hensynssone med særskilte bestemmelser i randsonen rundt en nasjonalpark. Selv om det er tydeliggjort at alt nytt skogvern på privat grunn i Østmarka skal skje gjennom frivillig vern, vil et nasjonalparkvern gjennom denne lovhjemmelen også kunne påvirke private grunneiere utenfor det aktuelle verneområdet. Dermed mener Skogeierforbundet at nasjonalpark er mindre egnet til vern av skog, og at naturreservat på generelt grunnlag er den best egnede verneformen til dette. I pbl. § 11-8 tydeliggjøres det imidlertid at en eventuell hensynssone skal fastsettes samtidig med fastsetting av verneforskrift eller forvaltningsplan for verneområdet. Siden hensynssone ikke er nevnt i høringsdokumentene, forutsettes det at det ikke er planer om å opprette en slik sone. Men legger her lista for verneverdi lavere enn ellers i skogvernarbeidet. Skogeierforbundet er positive til vern av områder med restaureringspotensial for å oppnå bedre representativitet i skogvernet, men forutsetter at dette da også gjelder frivillige verneprosesser i privateid skog. Vernet av Østmarka vil binde opp en svært stor andel av den årlige bevilgningen til skogvern. Det vil være svært uheldig om prosessen i Østmarka fører til ytterligere forsinkelser for verneprosessene ellers i landet, da dette vil svekke tilliten til ordningen frivillig vern av privateid skog. Siden prosessen i Østmarka avviker såpass mye fra det øvrige skogvernarbeidet bør det bevilges ekstra midler vern går på bekostning av de frivillige verneprosessene på privat grunn.

Statsforvalteren viser til at ved eventuell skogbrann ivaretar brannvesenet og ikke vernestyresmaktene sikkerhet. Tiltak for å begrense eventuelle skadelige barkebiller vil vurderes av forvaltningsmyndigheten. Lukka hogster på kommunens eiendom har sammenlignet med flatehogst vært positivt både for opplevelse og naturmangfold. Vern vil medføre et fokus på høy biologisk variasjon (i alder, nedbrytingsnivå og antall arter), og innrettet mot at man ønsker en fremtidsskog som er i en naturlig, variert og god tilstand. Det vil være positivt for vernekvalitetene om man gjennomfører skjøtsels- og restaureringstiltak, for å korte ned på tiden frem mot en naturskogstilstand, spesielt der man har partier med monokulturer (bestander av eksempelvis gran i lik alder). Slike tiltak ansees også for å være positivt for friluftsliv og opplevelse.

Flere har stilt spørsmål rundt området som i NINAs fagrapport over biologisk mangfold og verneverdi har fått en stjerne (område 2 i NINA rapporten). Dette er et stort område mellom eksisterende naturreservat i øst og den vestlige delen av området. I lavlandet på Østlandet er det vanskelig å finne så store skogområder som er lite påvirket av hogst og hvor grunneier har et ønske om vern. Vernekvalitetene vil bedres med alder og, som NINA peker på, er området godt egnet for skjøtsel og naturrestaurering for raskere å øke vernekvalitetene. Statsforvalteren ser også for oss at området kan brukes til å forske på eller undervise i ulike typer skjøtsel og naturrestaurering. Området er rikt på intakte myrer. Området er svært viktig for å binde sammen biologisk mer verdifulle delområder.

Det er ikke gjennomført noen vurdering av merverdi gjennom videreføring av tømmer, men Statsforvalteren tar næringsorganisasjonenes syn til orientering.

Det er viktig å vurdere effekt av vern også på tilgrensende eiendommer, slik at man for eksempel unngår en forvanskning av drift på naboeiendommer. Skogeiendommene som grenser til dette verneforslaget, er store og de har egne veinett som benyttes for tilkomst. Det er dermed ikke gjennomgående veier, som man kunne ha tenkt seg var viktig for drift

av bakenforliggende skog. I vest, rundt forslaget til friluftslivsområdet, vil det i stor grad være Oslo kommune som eier på begge sider av vernegrensen. Nødvendig bruk av veiene til eventuell drift og forvaltning av bakenforliggende skog vil være iht. verneforskriften. Skulle det også oppstå andre behov hos naboeiendommer som ligger inntil verneområdene og hvor det vil være hensiktsmessig med tiltak i verneområdet som i utgangspunktet ikke er tillatt, må det omsøkes. Statsforvalteren kjenner ikke til noen slike behov, men skulle de oppstå, forventes det at disse løses på best mulig måte.

Miljødirektoratet viser til at frivillig vern har vært en forutsetning for arbeidet med vern av Østmarka som nasjonalpark. Det vil ikke være aktuelt å opprette hensynssoner utenom grensene for verneforslaget gjennom forvaltningsplan. Det er gjennom verneprosessen vurdert ulike verneformer for de aktuelle arealene. Beredskapsmyndighetene beslutter hvorvidt en brann skal slukkes eller ikke. Hensynet til sikkerhet, bebyggelse og spredningsfare er faktorer som vurderes i den sammenheng.

Klima- og miljødepartementet viser til at behovet for skogvern i de store lavtliggende skogområdene på Østlandet er omtalt bl.a. i Meld. St. nr. 14 (2015–2016) *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold*. Meldingen peker samtidig på behovet for å etablere større verneområder her, og at det vil være behov for å verne skog som på sikt kan utvikle viktige naturkvaliteter. Vern som foreslått i Østmarka nasjonalpark og Østmarka friluftslivsområde vil imøtekomme disse faglige behovene som er omtalt i meldingen.

I de spesielle tilfeller hvor det er behov for å sette inn tiltak på for å forhindre skader på skog i verneområdet og omkringliggende skog som følge av skogbrann, insektangrep o.l. vil det kunne dispenseres for dette etter de generelle dispensasjonsbestemmelsene i verneforskriften. Ved brannslukking skal det gis melding parallelt til ansvarlig oppsyn for verneområdet.

Departementet slutter seg for øvrig til Miljødirektoratets vurderinger.

10. Forvaltning av de to verneområdene

10.1. Høringsuttalelser

Viken fylkeskommune er positiv til at det opprettes et felles forvaltningsorgan for de ulike verneområdene i Østmarka. En god og gjennomarbeidet forvaltningsplan vil være viktig for å sikre god tilrettelegging, skjøtsel og bruk av nasjonalparken. De ser frem til er fram til at planen utformes i tett samarbeid med fagmiljøene i Viken fylkeskommune.

Riksantikvaren: En felles forvaltningsplan for nasjonalparken og friluftslivsområdet er et godt grep for samordnet forvaltning. Planen skal utarbeides «i nær dialog med de ulike interessene i området». Byantikvaren i Oslo og Viken fylkeskommune vil være viktige aktører i planarbeidet.

Nordre Follo kommune opprettholder sitt tidligere forslag om at området ved Krokhol golfbane er en godt egnet lokalitet for et eventuelt nasjonalpark-/besøkscenter. Det er behov for en tydelig rolle- og myndighetsdelegering for en helhetlig drift av verneområdet, inkludert en avklaring av hvilke forvaltning- og driftsoppgaver kommunen fremdeles skal ha og hvilke oppgaver som bortfaller. Det skaper unødige uklarheter at det i høringsdokumentet står at «man bør forvente at kommunene i tilsvarende omfang som tidligere fortsetter å ivareta sine oppgaver i kraft av å være eier og samtidig ivareta sitt ansvar innenfor friluftsliv og folkehelse.»

Lørenskog kommune støtter at både friluftslivsområdet og nasjonalparken forvaltes av et nasjonalparkstyre med representanter fra kommunene rundt Østmarka. Statsforvalteren i Oslo og Viken bør fortsatt forvalte eksisterende Østmarka naturreservat. Det er viktig å utarbeide forvaltningsplan med besøksstrategi umiddelbart etter et vern. Den må omfatte besøkshåndtering, god kollektivtransport til utfartssteder, samt mulighet for parkering. Videre må det sørges for å styre ferdselen gjennom kanalisering og informasjon, til egnede områder og attraksjoner, og vekk fra sårbare og verdifulle områder.

Enebakk kommune har flere kommentarer til innholdet i skisse til forvaltningsplan. I hovedsak er kommentarene tatt inn under de tematiske kapitlene.

Oslo kommune forutsetter tilstrekkelig økonomisk kompensasjon for eventuelle fremtidige merkostnader vernet medfører. Oslo kommune legger også til grunn at kommunen, ved berørte etater/virksomheter, vil involveres i videre dialog om vernet, som forvaltningsplan, forvaltningsmyndighet og lokalisering av evt. nasjonalparksenter.

Oppsal Vel anser det som positivt demokratisk sett at nasjonalparkstyret forslås bestående av representanter fra kommuner og fylkeskommune som området ligger i. I tillegg bør det vurderes representasjon fra friluftslivet og brukerne av områdene, som for eksempel Østmakes Venner, DNT og Skiforeningen. Et besøkscenter bør etableres i et område som kan hankses med besøkende på en fornuftig og bærekraftig måte.

Sarabråten Venner: mener det er en stor fordel om forvaltningen av både nasjonalparken og friluftslivsområdet kan være felles, og svært gjerne samlokalisert med Bymiljøetatens eksisterende forvaltning ved Rustadsaga i Oslo.

Østmarkas Venner (ØV) er enig med SF i at nasjonalparken og friluftslivsområdet bør forvaltes av ett felles nasjonalparkstyre med felles forvaltningsplan. Nasjonalparkstyret bør bestå av representanter for alle Østmarka-kommunene, samt fylkeskommunene. Det rådgivende utvalget bør bestå av aktører som har sitt virke i Østmarka. De ser det som en selvfølge å sitte i rådet, sammen med blant annet Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, DNT, Speiderne, orienteringsmiljøet, NOTS og Skiforeningen.

Naturvernforbundet i Nordre Follo: En helhetlig drift av nasjonalparken krever en tydelig rolle- og myndighetsavklaring. Det må avklares hvilke forvaltnings- og driftsoppgaver berørte kommuner skal ha og hvilke som bortfaller. Det skaper unødige uklarheter når det i høringsdokumentet står at «man bør forvente at kommunene i tilsvarende omfang som tidligere fortsetter å ivareta sine oppgaver i kraft av å være eier og samtidig ivareta sitt ansvar innenfor friluftsliv og folkehelse». En god besøksstrategi bør kunne skjerme nasjonalparken for turisme-slitasje. Erfaringer fra andre bynære nasjonalparker viser at et nasjonalparksenter med en kort rundløype ofte dekker behovet hos besøkende. Nasjonalparksenteret må ha et bevisst forhold til slitasje på naturen når de organiserer ulike aktiviteter. Friluftsområdene i randsonen mot bebyggelsen i vest og mot nord kan med fordel benyttes til aktiviteter organisert av nasjonalparksenteret, selv om disse områdene ikke blir en del av nasjonalparken. På den måten vil aktiviteter som kan medføre slitasje, planlegges i områder som allerede bærer preg av slitasje.

Norsk friluftsliv: Det er viktig med en helhetlig og brukervennlig forvaltning av hele marka rundt Oslo. Det må derfor kun bli ett forvaltningsorgan å forholde seg til. Det må ha kapasitet til å saksbehandle forespørsler og søknader m.m. på, slik at dette ikke blir et hinder for friluftslivsorganisasjonenes ønskede aktiviteter i området. Norsk friluftsliv påpeker at det også må settes av nok ressurser til besøksforvaltning.

DNT fremhever også viktigheten av at det er ressurser til besøksforvaltning, som følge av forventet økte besøkstall. For aktører som tilrettelegger for friluftsliv er det også viktig at forvaltningen av området gjøres så enkelt og oversiktlig som mulig. Søknadsprosessene bør gjøres effektive. Det er vesentlig at hele området får en samlet forvaltning og at aktørene får en felles myndighet å forholde seg til ved søknader om tiltak i området.

DNT Oslo og Omegn mener nasjonalparkforvaltningen må være godt nok dimensjonert til å håndtere et forventet saksomfang, og ha mulighet til å ta beslutninger og utøve skjønn etter veiledning fra forvaltningsplanen. Forvaltningsplanen og besøksstrategien må prioriteres, slik at dette er på plass så raskt som mulig. DNT og organisasjonene som har tilknytning til Østmarka må delta i arbeidet med planene og i rådgivende organ. Det må tilføres tilstrekkelige økonomiske rammer til å ha et fungerende oppsyn.

Oslo og Omland friluftsråd (OOF) peker også på at søknadsprosesser for aktivitet, arrangement og mindre tilretteleggingstiltak må være ubyråkratiske og ha kort behandlingstid. Natur-, friluftslivs- og idrettsorganisasjonene må inkluderes f.eks. i styret eller at det innføres en formalisert kontaktform.

Friluftsrådernes landsforbund mener OOF bør ha en sentral rolle i fremtidig forvaltning og plass i rådgivende utvalg.

Norges Orienteringsforbund mener det er viktig med helhetlig og brukervennlig forvaltning av hele Marka. Det må derfor kun blir ett forvaltningsorgan. Forvaltningsplanen må inneholde arbeid for å gjøre verneverdiene kjent og forstått, slik at det er lettere å ta nødvendige hensyn. Organisering av forvaltningen bør drøftes med tanke representasjon og muligheter for medvirkning. Forbundet vil ha styreplass.

IF Frøy er bekymret for byråkrati. Det blir ulike regelverk og forvaltningsmyndigheter. Noe skal bestemmes av forvaltningsmyndigheten og noe av Bymiljøetaten i Oslo, eller etater i andre kommuner. Dette vil det være umulig å forholde seg for små, frivillige organisasjoner – og vil hindre aktivitet. Forvaltningsplan må tydeliggjøres.

Interessegruppe for hytteeiere i Marka vil på det sterkeste advare mot at friluftslivsområdet skal forvaltes av nasjonalparkstyre. Det vil svekke en helhetlig forvaltning av Oslomarka. Markarådet vil miste sin innflytelse over viktige friluftsområder. I tillegg vil de frivillige organisasjonene miste sin mulighet til å delta i prosessene knyttet til Østmarka. Et alternativ vil være at markarådet også fungerer som nasjonalparkstyre. Nasjonalparkstyret bør forvalte kun nasjonalparken.

Markarådet forutsetter at de blir involvert i utformingen av besøksstrategien. Markarådet må involveres i større saker og prinsipielle utfordringer i forvaltningen av verneområdet.

10.2. Statsforvalterens vurdering

10.2.1. Rolle- og myndighetsavklaring mot kommunene

Som utgangspunkt vil kommunenes vide ansvar både som grunneier, eier av tekniske installasjoner, myndighetsutøver og oppgavene innenfor friluftsliv, besøkshåndtering ved innfartsportene og folkehelse med videre ikke endres som et følge av et vern. Samtidig vil verneområdeforvaltningen også legge premisser for områdene.

Statsforvalteren er enig i at forvaltningsmyndigheten og kommunene tidlig etter vern, bør klargjøre rolle- og myndighetsforholdet tydeligere, og at noe av dette bør nedfelles i forvaltningsplan. I den løpende forvaltningen er det også nødvendig med en tett dialog og samarbeid mellom kommunene og forvaltningsmyndigheten. En tilrettelegging for dette kan bestå av flere praktiske og strukturelle tiltak, herunder geografisk samlokalisering.

Slik rolleavklaring og tett dialog vil være viktig for å oppnå en mest mulig effektiv ressursbruk og god kunnskapsoverføring, og at det er enkle og forutsigbare kontaktpunkter både for forvaltningsmyndigheten, kommunene og aktuelle organisasjoner og aktører.

10.2.2. Forvaltningsmyndighet

Nasjonalparken skal forvaltes i henhold til gjeldene praksis for nasjonalparker og større verneområder ved at det opprettes et nasjonalparkstyre og ansettes en forvalter for nasjonalparken. Nasjonalparkstyret oppnevnes av Miljødirektoratet etter innstilling fra de berørte kommunene og fylkestinget i Viken. Kommunene og fylkeskommunens

fylkesting/fylkesråd skal være representert i styret med ett medlem hver.

Verneområdestyret består normalt av representanter fra kommunene som har areal i verneområdene. Dersom det vedtas en nasjonalpark med tilstøtende verneområde, vil nasjonalparkstyret normalt få tilbud om å forvalte disse i tillegg til nasjonalparken. Forvaltningsmyndigheten for friluftslivsområder vernet etter markaloven § 11 fastsettes av Klima- og miljødepartementet. Med unntak av ett område, forvaltes de eksisterende friluftslivsområdene i dag av Oslo kommune. Statsforvalteren forventer at man enkelt og raskt vil få svar på ulike spørsmål eller søknader som rettes til forvaltningsmyndigheten.

10.2.3. Rådgivende utvalg

Et rådgivende utvalg vil være viktig for en god forvaltning av et område som Østmarka, med såpass mange ulike bruker- og interessegrupper. Statsforvalteren tar innspillene om representanter til et slikt utvalg til orientering, men viser til at dette avklares senere.

10.2.4. Forvaltningsplan og besøksstrategi

Verneområdestyret utarbeider og vedtar endelig forvaltningsplan, med en besøksstrategi og en skjøtsels- og restaureringsstrategi. Et utkast til forvaltningsplan for nasjonalparken skal foreligge ved vernetidspunktet. I etterkant av vernet vil verneområdestyret utarbeide et endelig utkast til forvaltningsplan. Dette skal gjøres i nær dialog med de ulike interessene, kommunene og kulturmiljømyndighetene i området. Forvaltningsplanen skal da også sendes på bred høring, der alle interesserte gis anledning til å komme med sine synspunkter. Planen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

Besøksstrategien skal være en konkret og målrettet plan for hvordan gjennomføre besøksforvaltning i nasjonalparken. Besøksforvaltning handler om å finne balansen mellom det å ta vare på naturverdier og bruken av verneområdene. Samarbeid med aktuelle aktører og myndigheter vil være viktig i arbeidet med besøksstrategien.

10.2.5. Nasjonalparksenter

Etablering av nasjonalparksenter eller naturinformasjonssenter har ikke vært en del av Statsforvalterens oppdrag om vurdering av vern i Østmarka.

10.3. Miljødirektoratets tilråding

De to områdene må sees i sammenheng, spesielt med tanke på besøksforvaltning, da innfallsporene til nasjonalparken i praksis ligger i friluftsområdet. Dersom det skal være en felles forvaltningsmyndighet må det vurderes om dette krever en endring i markaloven, som i dag ikke åpner for delegering av myndighet til et nasjonalparkstyre.

Nasjonalparkstyret opprettes med hjemmel i naturmangfoldloven § 62. Et alternativ kan være å opprette separate forvaltningsmyndigheter for de to verneområdene, men med en forvalterstilling for hvert område, og med et tett samarbeid mellom de to verneområdene. Selv om de ligger i tilknytning til hverandre, og må sees i sammenheng, tilhører de ulike lovverk og har ulike verneformål. Slik sett kan det være ryddig å ha separate myndigheter. Direktoratet tilrår at det etableres to forvalterstillinger til sammen for de to verneområdene, og at det etableres en ny SNO stilling i forbindelse med nasjonalparken. Det kan forventes et relativt stort omfang av henvendelser som en forvalter må håndtere, og vi mener det blir viktig at forvaltningen er tilgjengelig for brukerne i området. Rask saksbehandling og tilgjengelighet er et viktig tema for mange av høringspartene. Det vil

tilsvarende være et stort behov for tilrettelegging og vedlikehold av stier og informasjonsmateriell, samt skjøtselsoppgaver som vil kreve ressurser fra SNO.

Hvorvidt det skal utarbeides en felles forvaltningsplan og besøksstrategi for området, blir opp til fremtidig forvaltning å avgjøre. Men det kan være hensiktsmessig å opprette separate planer, som ser hen til hverandre, ettersom det vil være behov for ulike retningslinjer og dispensasjonspraksis i nasjonalpark og friluftslivsområde.

Det er behov for en oppklaring av ansvarsfordelingen ved etablering av en nasjonalpark. Ved etablering vil ansvaret for forvaltning av verneområdet overføres til verneområdeforvaltningen:

- Forvaltning av nasjonalparken blir nasjonalparkstyret sitt ansvar, og det skal lages en forvaltningsplan for verneområdet. Det er naturlig at denne sees i sammenheng med forvaltningen av Østmarka friluftslivsområde.
- Skjøtsel i nasjonalparken, inkludert tilrettelegging av stier, blir verneområdeforvaltningen sitt ansvar. Styret kan delegere skjøtselsoppgaver til grunneier, som i dette tilfellet er Oslo og Nordre Follo kommuner eller andre. Dette må skje etter nærmere avtale mellom partene, se også kap. 9.4.4 om skjøtsel og restaurering.
- Besøksforvaltning i nasjonalparken blir verneområdeforvaltningen sitt ansvar. Det skal lages en besøksstrategi, som er en helhetlig plan for besøksforvaltning i nasjonalparken. Det er naturlig at denne sees i sammenheng med besøksforvaltningen i Østmarka friluftslivsområde.
- Ansvaret for vedlikehold av eksisterende infrastruktur i nasjonalparken, f.eks. bygninger, veier, tekniske installasjoner, o.l. ligger fremdeles hos eier av disse, og flyttes ikke over til verneområdeforvaltningen. Verneområdeforvaltningen er ansvarlig for å behandle søknader for tiltak i tilknytning til eksisterende infrastruktur i tilfeller der dette er søknadspliktig.

Flere høringsparter ønsker at det etableres et besøkssenter i tilknytning til nasjonalparken, noe Statsforvalteren stiller seg positiv til. Miljødirektoratet mener et nasjonalparksenter vil ha stort potensial for formidling av vernet, og stiller seg bak Statsforvalterens anbefaling.

10.4. Klima- og miljødepartementet

Departementet er enig det flere har påpekt om at samme instans bør forvalte begge verneområdene. Dette er rasjonelt, ressursbesparende og bidrar til helhetlig forvaltning av områdene. Det vil også gjøre det vesentlig enklere for publikum og brukere å forholde seg til samme instans. Inntil et nasjonalparkstyre er utnevnt, vil Statsforvalteren i Oslo og Viken forvalte nasjonalparken. Markaloven har i dag ikke hjemmel for å utpeke et særskilt oppnevnt organ som forvaltningsmyndighet for områder vernet etter markaloven, slik naturmangfoldloven § 62 har. Departementet vil derfor vurdere å foreslå endring av markaloven, slik at et verneområdestyre kan forvalte begge områder helhetlig. Når et verneområdestyre er utnevnt, vil det være naturlig å tilsette verneområdeforvalter. Inntil videre anbefaler departementet at Statsforvalteren i Oslo og Viken forvalter begge områdene. Etter departementets syn vil dette samlet sett være en bedre midlertidig løsning enn om ulike kommuner forvalter sine deler av et friluftslivsområde og en annen instans forvalter nasjonalparken.

Det er forvaltningsmyndigheten som utarbeider endelig forvaltningsplan i etterkant av vernevedtak. Miljødirektoratet godkjenner normalt forvaltningsplanen. Utarbeidelse av endelig utkast til forvaltningsplan skal gjøres i nær dialog med de ulike interessene i området. Forvaltningsplanen skal sendes på bred høring, der alle interesserte gis anledning til å komme med sine synspunkter før planen vedtas.

I Statsforvalterens forslag til forskrift for friluftslivsområdet er det i § 10 vist til at forvaltningsplanen kan være felles for tilgrensende områder. Departementet tilrår at det utarbeides én felles forvaltningsplan for begge områdene. Verneforslaget omfatter vern som treffes med hjemmel i ulikt lovverk og med ulike forvaltningsregimer. Statsforvalteren i Oslo og Viken har foruten ordinære oppgaver også Miljødirektoratets faglige rolle i forvaltningen av markaloven. Departementet tilrår derfor at Statsforvalteren i Oslo og Viken i samråd med Miljødirektoratet godkjenner en felles forvaltningsplan for området.

Enkelte høringsinstanser har pekt på behov for å ha to separate forvaltningsplaner. Departementet viser til at det også i forvaltningsplanen for nasjonalparken vil være behov for særskilte retningslinjer i sone A. Departementet vurderer derfor det er hensiktsmessig å utforme felles forvaltningsplan og retningslinjer for verneområdene så langt råd er, og at det ved behov utformes særskilte retningslinjer for sone A, resten av nasjonalparken og friluftslivsområdet.

Opprettelse av oppsyn blir vurdert ut fra den enhver tid gjeldende budsjettsituasjon, samt behov i nasjonal sammenheng opp mot andre områder. Tilsvarende gjelder vurdering av ev. besøkssenter.

11. Erstatning

Etter naturmangfoldloven § 50 har grunneiere og rettighetshavere i eiendom som helt eller delvis blir vernet som nasjonalpark, rett til erstatning fra staten for økonomisk tap når vernet medfører en vanskeliggjøring av igangværende bruk. For bruk som trenger tillatelse fra offentlig myndighet, gjelder retten til erstatning bare hvis tillatelse er gitt før det er foretatt kunngjøring om vern etter naturmangfoldloven § 42.

Markaloven § 11 har en tilsvarende erstatningsbestemmelse for områder som vernes som friluftslivsområder etter markaloven.

All erstatning for vern av areal som nasjonalpark og friluftslivsområde skal belastes kapittel 1420 post 32. Det følger av naturmangfoldloven § 51 at grunneiere og rettighetshavere må fremme krav om erstatning innen fire måneder fra vernevedtaket. Denne bestemmelsen gjelder tilsvarende for områder som vernes etter markaloven § 11. Krav om erstatning fremmes for Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Klima- og miljødepartementet

t i l r å r:

1.

Det fastsettes forskrift om vern av Østmarka nasjonalpark. Forskriften fastsettes i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

2.

Det fastsettes forskrift om vern av Østmarka friluftslivsområde. Forskriften fastsettes i samsvar med vedlegg til resolusjonen.